

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ Π.Μ.Σ. ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ,
ΜΕ ΤΙΤΛΟ

**"ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
Μ.Μ.Ε."**

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ : ΦΙΛΕΛΕΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Α.Φ.Μ : 7113Μ040

Δεκέμβριος 2015

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΟΓΚΛΗΣ

Αφιέρωση και Ευχαριστίες,

Θα ήθελα αρχικά να αφιερώσω αυτή την εργασία στην αδικοχαμένη μητέρα μου. Χάριν της οποίας βρίσκομαι σήμερα εδώ που βρίσκομαι και έχω γίνει κατά τη γνώμη μου ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος και θα συνεχίσω να τιμάω το όνομά της καθημερινά και να την κάνω συνεχώς υπερήφανη, εκεί που βρίσκεται πλέον. Εν συνεχεία την αφιερώνω στον πατέρα μου και τον αδερφό μου. Στον μεν πατέρα μου, καθώς πλέον είναι ο άνθρωπος που μας στηρίζει σε όλες μας τις αποφάσεις και κάνει τα αδύνατα δυνατά, ώστε να μην μας λείψει τίποτα και να αρχίσουμε να ξεχνάμε την απώλεια της μητέρας μας. Τέλος στον μικρό μου αδερφό, καθώς πέρα από το γεγονός ότι είναι η μεγαλύτερή μου αδυναμία, δίνει καθημερινά ο ένας δύναμη στον άλλον για να συνεχίσουμε στη ζωή μας και να πάρουμε αποφάσεις σχετικά με το παρόν και το μέλλον μας.

Όσον αφορά τις ευχαριστίες μου, πρώτα από όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κολλητούς μου φίλους, τον Χάρη και τον Γιάννη, καθώς σε αυτή τη δύσκολη στιγμή της ζωής μου, μου στάθηκαν συνεχώς, χωρίς να τους ενδιαφέρει η δική τους προσωπική ζωή, για αρκετό χρονικό διάστημα, ώστε να με ανεβάσουν ψυχολογικά και να μου δώσουν δύναμη να συνεχίσω τη ζωή μου και να ολοκληρώσω τις σπουδές μου στο Μεταπτυχιακό με την εκπόνηση της εν λόγω εργασίας.

Περίληψη Εργασίας

Η αρχή της Προσωπικότητας, στις μέρες μας, θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα που διέπουν το Σύνταγμα των περισσότερων κρατών παγκοσμίως, αλλά και το περιεχόμενο πολλών διεθνών συμβάσεων. Οι πολίτες, ενώ από τη μία μπορεί να νιώθουν ασφαλείς λόγω της συγκεκριμένης Αρχής, στις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά αλλά και σαν κοινωνίες συνολικά χώρες, όπου υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός, δίψα για επιτυχία και χρήματα, καθώς και μεγάλη ελευθερία και ανοχή σε αρκετά καθημερινά θέματα, ο τύπος και γενικά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης υποχρεώνουν τους ίδιους πολίτες να αμφιβάλλουν για το αν και πόσο η Αρχή αυτή προστατεύεται από το ίδιο το κράτος και τους νόμους του. Στην Ελλάδα ο άνθρωπος αποτελεί το κυριότερο μέλημα του κράτους και για αυτό το λόγο το Σύνταγμα δίνει τόσο μεγάλη σημασία στην προστασία του.

Από την άλλη πλευρά όμως, για να είμαστε ξεκάθαροι και ακριβοδίκαιοι, δεν είναι σωστό να συμπεριλάβουμε, σε αυτή την ομάδα, όλους τους δημοσιογράφους. Ο τύπος, στις μέρες μας, πέραν του ότι αποτελεί ένα από τα κυριότερα μέσα καθημερινής ενημέρωσης των πολιτών, διέπεται και αυτός από ένα δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει νόμους και κανόνες και το οποίο πρέπει να ακολουθούν πιστά οι αντίστοιχοι δημοσιογράφοι, διότι προβλέπονται ποινές και κυρώσεις για τυχόν παραβιάσεις του.

Γίνεται λοιπόν, κατανοητό, εξαρχής, ότι η Αρχή της Προσωπικότητας και τα Μ.Μ.Ε. βρίσκονται συνεχώς σε μια διαμάχη, καθώς θεωρούνται αλληλένδετα μεταξύ τους στοιχεία. Για αυτό το λόγο, όσον αφορά την ελληνική νομοθεσία, έχουν θεσπιστεί μέσα προστασίας και τρόποι καταπολέμησης της παραβίασης του δικαιώματος της Αρχής της Προσωπικότητας, διότι οι παραβιάσεις είναι καθημερινό φαινόμενο,

χωρίς όμως να πλήττεται ο Τύπος συνολικά ως αρχή, αλλά μόνον οι αρμόδιοι που προκάλεσαν τις εν λόγω παραβάσεις.

Summary

The principle of personality, nowadays, considered one of the most important social and individual rights governing the constitution of most countries worldwide, but also the content of many international conventions. The citizens, while one can feel secure because this body, in the most economically developed and as societies as a whole country, where there is a lot of competition, thirst for success and money, and great freedom and tolerance in many everyday matters, the press and generally the media forcing their own citizens to doubt about whether and how the Authority is protected by the state and its laws itself. In Greece the man is the main concern of the state and that's why the Constitution gives such importance to its protection.

On the other hand, to be clear and discriminatory, it is inappropriate to include in this group, all journalists. The type, nowadays, besides being one of the main instruments of daily public information, regulated and that a law that includes laws and rules, which must follow faithfully the respective journalists, because it provides for penalties and sanctions for any of the violations.

It is therefore understood from the outset that the principle of Personality and Media constantly in a controversy since they are interrelated elements. For this reason, with regard to Greek law, established remedies and ways to combat the violation of the right of the Principle of Personality, because violations are a daily occurrence, but

without suffering the press as a whole as a principle, but only those responsible caused such infringements.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ Σελ.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... Σελ.3

Α' ΜΕΡΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Γενικά στοιχεία για την Αρχή της Προσωπικότητας

1.1 Ορισμός της αρχής Σελ.5

1.2 Ιστορική αναδρομή της αρχής Σελ.6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η Αρχή της Προσωπικότητας σε άλλα κράτη και η κατοχύρωσή της σε διεθνείς οργανισμούς

2.1 Η κατοχύρωση της σε διεθνείς οργανισμούς Σελ.8

i. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. Σελ.9

ii. Ε.Σ.Δ.Α. Σελ.9

2.2 Η Αρχή της Προσωπικότητας σε άλλα κράτη..... Σελ.10

i. Αυστρία Σελ.11

ii. Γερμανία Σελ.11

iii. Ελβετία Σελ.14

iv. Αγγλία Σελ.15

v. Γαλλία Σελ.17

vi. Ιταλία Σελ.18

vii. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής Σελ.19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η Αρχή της Προσωπικότητας στην Ελλάδα και η κατοχύρωσή της στην έννομη τάξη

3.1 Εισαγωγή	Σελ.22
3.2 Η Αρχή της Προσωπικότητας στο Δημόσιο Δίκαιο	Σελ.22
i. Το άρθρο 2 παρ.1	Σελ.22
ii. Το άρθρο 5 παρ.1	Σελ.23
iii. Λοιπά άρθρα ως εξειδικεύσεις της προσωπικότητας	Σελ.27
3.3 Η Αρχή της Προσωπικότητας στο Ιδιωτικό Δίκαιο	Σελ.30
i. Το άρθρο Α.Κ. 57	Σελ.30
ii. Το άρθρο Α.Κ. 58	Σελ.32
iii. Το άρθρο Α.Κ. 59	Σελ.33
iv. Το άρθρο Α.Κ. 60	Σελ.34
3.4 Στοιχεία - Εκδηλώσεις της Αρχής της Προσωπικότητας	Σελ.35

Β' ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 Ορισμός του Τύπου	Σελ.39
1.2 Ιστορική Αναδρομή των Μ.Μ.Ε.	Σελ.39
1.3 Διεθνής Κατοχύρωση της Ελευθερία του Τύπου	Σελ.44
i. Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων	Σελ.44
ii. Ε.Σ.Δ.Α.	Σελ.44
iii. Διεθνές Σύμφωνο ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.	Σελ.45
iv. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων	Σελ.46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα

2.1 Ιστορική Αναδρομή	Σελ.47
2.2 Τα είδη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα	Σελ.48
i. Η εφημερίδα	Σελ.48
ii. Το ραδιόφωνο	Σελ.51
iii. Η τηλεόραση	Σελ.53
iv. Το διαδίκτυο	Σελ.55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η Συνταγματική κατοχύρωση του Τύπου στην ελληνική έννομη τάξη

3.1 Εισαγωγή	Σελ.56
3.2 Η έννοια του Τύπου	Σελ.57
3.3 Περιεχόμενο Ελευθερίας του Τύπου	Σελ.61
i. Ελευθερία Εκδόσεως	Σελ.62
ii. Ελευθερία Συντάξεως	Σελ.62
iii. Ελευθερία Εκτυπώσεως	Σελ.64
iv. Ελευθερία Κυκλοφορίας	Σελ.65
v. Ελευθερία Άσκησης Επαγγελματιών Τύπου	Σελ.66
3.4 Φορείς του Τύπου	Σελ.68
i. Ιδιώτες	Σελ.68
ii. Νομικά Πρόσωπα	Σελ.68
iii. Αλλοδαποί	Σελ.69
3.5 Περιορισμοί του Τύπου	Σελ.69
i. Γενικοί	Σελ.70
ii. Ειδικοί	Σελ.71

Γ' ΜΕΡΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ Μ.Μ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

- 1.1 Εισαγωγή Σελ.75
1.2 Η σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων Σελ.76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η παραβίαση της Αρχής της Προσωπικότητας από τα Μ.Μ.Ε.

- 2.1 Τα έννομα αγαθά που πλήττονται από τα Μ.Μ.Ε. Σελ.78
    i. Τιμή Σελ.78
    ii. Ιδιωτικός Βίος Σελ.80
    iii. Η εικόνα του Προσώπου Σελ.80
2.2 Δικαιολογητικοί λόγοι που επιτρέπουν την επέμβαση των Μ.Μ.Ε.
στην προσωπικότητα του ατόμου Σελ.81
    i. Στάθμιση Συμφερόντων Σελ.82
    ii. Συναίνεση Σελ.83
    iii. Δικαιολογημένο Συμφέρον Σελ.84
2.3 Πεδία σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων Σελ.85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Τα μέσα προστασίας της Αρχής της Προσωπικότητας έναντι του Τύπου

- 3.1 Εισαγωγή Σελ.88
3.2 Το δικαίωμα της απαντήσεως Σελ.88
3.3 Τα αμυντικά μέσα προστασίας του προσώπου Σελ.90
3.4 Αποκαταστατικά μέτρα προστασίας Σελ.92

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Σελ.97

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α΄ Π.Π.:	Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
Αι.:	Αιώνας
Α.Κ.:	Αστικός Κώδικας
Αρθρ. :	Άρθρο
Δ.Ε.Η.:	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Σ.Α.Π.Δ. :	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ανθρώπινα και Πολιτικά Δικαιώματα
Εδ.:	Εδάφιο
Ε.Ε.:	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ι.Ρ.:	Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας
Ε.Ρ.Τ.:	Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
Ε.Σ.Δ.Α.:	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου
Ε.Σ.Η.Ε.Α:	Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών
Η.Π.Α.:	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Ι.Ο.Μ.:	Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων
Μ.Μ.Ε.:	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ν.:	Νόμος
ν.δ.:	Νομοθετικό Διάταγμα
Ο.Τ.Ε.:	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
Παρ. :	Παράγραφος
Π.δ.:	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Κ.:	Ποινικός Κώδικας
Π.τ.Δ.:	Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Σ.τ.Ε.:	Συμβούλιο της Επικρατείας
Συντ.:	Σύνταγμα
Υ.ΕΝ.Ε.Δ.:	Υπηρεσία Ενημέρωσης Ενόπλων Δυνάμεων
ABGB:	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Αυστριακός Αστικός Κώδικας
BGB:	Bürgerliches Gesetzbuch, Γερμανικός Αστικός Κώδικας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αρχή της Προσωπικότητας, στις μέρες μας, θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα που διέπουν το Σύνταγμα των περισσότερων κρατών παγκοσμίως. Οι πολίτες σε αυτά τα κράτη, ενώ από τη μία μπορεί να νιώθουν ασφαλείς λόγω της Αρχής αυτής, σε ότι αφορά την προστασία της προσωπικότητάς τους αλλά και της οικογένειάς τους, από την άλλη, στις ίδιες χώρες, και ειδικότερα στις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά αλλά και σαν κοινωνίες συνολικά, όπου υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός, δίψα για επιτυχία και χρήματα, καθώς και μεγάλη ελευθερία σε αρκετά θέματα, ο τύπος και γενικά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης υποχρεώνουν τους ίδιους πολίτες να αμφιβάλλουν για το αν και πόσο η Αρχή αυτή προστατεύεται από το ίδιο το κράτος και τους νόμους του και αν οι ίδιοι και πιο συγκεκριμένα η προσωπικότητά τους και η ίδια τους η ζωή, δεν είναι έρμαιο των εκάστοτε δημοσιογράφων, όπου για χάρη της επιτυχίας, της αναγνώρισης και της καταξίωσης, δεν διστάζουν να προσβάλουν την προσωπική ζωή του κάθε πολίτη, αλλά και των οικογενειών τους.

Από την άλλη πλευρά όμως, για να είμαστε ξεκάθαροι και ακριβοδίκαιοι, δεν είναι σωστό να συμπεριλάβουμε, σε αυτή την ομάδα, όλους τους δημοσιογράφους. Ο τύπος, στις μέρες μας, διέπεται και αυτός με τη σειρά του από ένα δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει νόμους και κανόνες και το οποίο πρέπει να ακολουθούν πιστά οι αντίστοιχοι δημοσιογράφοι. Όπως όλα τα δίκαια, έτσι και το Δίκαιο του Τύπου υπάγεται στο Σύνταγμα του εκάστοτε κράτους. Συν τοις άλλοις, σε όλα τα δίκαια προβλέπονται ποινές για τυχόν παραβιάσεις τους. Συνεπώς και το Δίκαιο του Τύπου υπάγεται στην ίδια κατηγορία, όπου προβλέπονται ποινές για τυχόν παραβίαση του. Το συχνό ερώτημα, που δημιουργείται

στο μυαλό όλων των πολιτών είναι κατά πόσο συχνά αυτές οι παραβιάσεις τιμωρούνται και κατά πόσον επιβάλλονται ποινές στους εκάστοτε υπεύθυνους των παραβιάσεων αυτών.

Αυτό που γίνεται κατανοητό εξαρχής, είναι ότι η Αρχή της Προσωπικότητας και τα M.M.E. βρίσκονται συνεχώς σε μια διαμάχη, καθώς θεωρούνται αλληλένδετα μεταξύ τους στοιχεία. Με λίγα λόγια το ένα επηρεάζει το άλλο, σε τεράστιο βαθμό, και πιο συγκεκριμένα η προσωπικότητα ενός ατόμου, είτε πετυχημένου είτε όχι, με το να βρίσκεται στην επικαιρότητα, είναι δέλεαρ, άρα και επιδιωκόμενος στόχος για τη δημοσιογραφία, ώστε να μάθει περισσότερα για το παρελθόν, την καθημερινότητα και συνολικά τη ζωή αυτού του ατόμου, με σκοπό να πληροφορήσει τους αναγνώστες - κοινό της, σχετικά με το άτομο αυτό. Για χάρην όμως του σκοπού αυτού, η δημοσιογραφία εισχωρεί σε ολοένα και πιο προσωπικά στοιχεία του ατόμου, με αποτέλεσμα να προκαλέσει μεγάλα προβλήματα, όχι μόνο στον ίδιο, αλλά και στο περιβάλλον του, είτε με συκοφαντίες και ψεύτικες αναφορές, είτε με τη δημοσίευση προσωπικών στοιχείων που αφορούν μόνο τον ίδιο και την οικογένεια του.

Μέσα από αυτήν την εργασία λοιπόν, θα αναλύσουμε τους λόγους και τα συμπεράσματα αυτής της "αιώνιας" διαμάχης, η οποία γίνεται εμφανής όλο και περισσότερο στο σύγχρονο κόσμο, αλλά και την καθημερινότητα μας.

Α' ΜΕΡΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Γενικά στοιχεία για την Αρχή της Προσωπικότητας

1.1 Ορισμός της αρχής

Για την αρχή της προσωπικότητας ως έννοια, δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός. Ο ορισμός που επικρατεί, για τον καθορισμό της προσωπικότητας, θεωρεί ότι, προσωπικότητα είναι η έκφανση της ανθρώπινης φύσης που πορεύεται προς την ωρίμανση. Η έννοια της προσωπικότητας θεωρείται ως ενότητα σωματικών, ηθοψυχικών και πνευματικών στοιχείων, τα οποία διαμορφώνονται μέσα από την καθημερινή συμμετοχή του ατόμου στην κοινωνική ζωή, στις αξίες, στις δράσεις και στις ιδέες με τα υπόλοιπα άτομα της κοινωνίας στην οποία ανήκει.¹

Αντικείμενο προστασίας της προσωπικότητας, εξάλλου, αποτελούν ελευθερίες αναγνωρισμένες από το Σύνταγμα, όπως η θρησκεία, οι πολιτικές πεποιθήσεις καθώς και η οικονομική δραστηριότητα. Επειδή η προσωπικότητα αποτελεί μια έννοια εξαιρετικά αόριστη και άρα εξαιρετικά περίπλοκη και καθώς, ακόμα και μια προσπάθεια ορισμού της οφείλει να συμπεριλάβει σειρά στοιχείων που να εκφράζουν τις πολλαπλές διαστάσεις και εκφάνσεις της, γίνεται κατανοητό πως η ελευθερία της προσωπικότητας ενός ατόμου μπορεί να συγκρουστεί με την ελευθερία του άλλου ή με την ελευθερία μιας ομάδας ατόμων. Πριν

---

¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 39.

ασχοληθούμε με τη σύγκρουση αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε έναν ορισμό της προσωπικότητας αναφέροντας επι μέρους στοιχεία της².

1.2 Ιστορική αναδρομή της αρχής

Η πρώτη αναφορά για την προσωπικότητα συναντάται στην ελληνική αρχαιότητα, όπου για την προστασία της προσωπικότητας παρέχονταν ένδικα μέσα, τα οποία είχαν χαρακτήρα ποινικών αξιώσεων δημοσίου δικαίου, καθώς το ελληνικό δίκαιο δεν χωριζόταν σε δημόσιο και ιδιωτικό δίκαιο³.

Κατά την ρωμαϊκή περίοδο, τα προσωπικά έννομα αγαθά και κυρίως η τιμή, προστατεύονταν από την *actio iniuriarum aestimatoria*. Το πραγματικό της *iniuria* περιλάμβανε κάθε συμπεριφορά, η οποία περιείχε έκφραση εκούσιας προσβολής ξένης προσωπικότητας⁴.

Η αναγνώριση του δικαιώματος της προσωπικότητας έλαβε μέρος στην εποχή του Διαφωτισμού. Μια εποχή κατά την οποία η ανάπτυξη του πνεύματος ευημερούσε και στην οποία έλαβαν μέρος πολλές κοινωνικές εξεγέρσεις και επαναστάσεις για την θέσπιση και δημιουργία ατομικών δικαιωμάτων⁵. Η ιδέα για τα ανθρώπινα δικαιώματα τελικώς, αναγνωρίστηκε τον 19ο αιώνα στη Μ. Βρετανία, τις Η.Π.Α. και τη Γαλλία, ως πολιτική μορφή και αποτέλεσε τη βάση της θεωρίας των ατομικών δικαιωμάτων.⁶ Οι απόψεις περί ηθικής προσωπικότητας, του νεότερου φυσικού δικαίου, βρήκε άμεση απήχηση τον 19ο και 20ο αιώνα.

---

² Νικόλαος Σ. Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλας, 3η έκδοση, 1983, σελ. 125.

³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 2-3.

⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 39 - 40.

⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 3-4.

⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 40.

Η πρώτη διάταξη, όπου γίνεται εμφανής η αρχή της προσωπικότητας, είναι του 1811, από τον Γενικό Αστικό Κώδικα των χωρών της αυстро-ουγγρικής μοναρχίας, με την οποία ο άνθρωπος αναγνωρίζεται ως υποκείμενο δικαιωμάτων⁷. Το αποκορύφωμα της εξέλιξης της αρχής της προσωπικότητας, υπήρξε η θέσπιση της γενικής ρήτρας του άρθρου 28 του ελβετικού αστικού κώδικα το 1907. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, στην προστασία του ατόμου, συμπεριλαμβάνονται όλες οι εκφάνσεις της προσωπικότητας όπως το όνομα, η εικόνα και ο ιδιωτικός βίος, που μέχρι τότε συχνά πυκνά προσβάλλονταν⁸. Την ίδια εποχή στην Αυστρία, με βάση τις διατάξεις που θέσπιζε το θετικό δίκαιο, η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, περιορίζεται στο δικαίωμα της σωματικής ακεραιότητας, στο δικαίωμα στην ελευθερία, στην τιμή, στο όνομα και στην εικόνα⁹.

Σε καθεμία από τις παραπάνω χώρες, η απόκτηση του δικαιώματος της προσωπικότητας, έγινε αποδεκτή με διαφορετικούς τρόπους και μέσα. Σημείο αναφοράς, όλων όμως των κρατών αυτών, είναι η καθιέρωση συνταγματικά της αρχής της προσωπικότητας, ως ένα μέσο προστασίας της ιδιωτικής ζωής του πολίτη και της καταπατήσεως αυτής.

Το 1953, στις Η.Π.Α., αναγνωρίζεται ένα νέο δικαίωμα που απορρέει από την αρχή της προσωπικότητας. Σύμφωνα με αυτό, ο φορέας έχει την αποκλειστική εξουσία να χρησιμοποιεί στοιχεία της προσωπικότητάς του για οικονομικό όφελος. Το δικαίωμα αυτό παραβιάζεται μόνο με την παράνομη χρήση των στοιχείων αυτών της

---

⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 41.

⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 16.

⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 42.

προσωπικότητας, από τρίτους, που τα χρησιμοποιούν για εμπορικούς σκοπούς και διώκεται ποινικά¹⁰.

Όσο προχωρούμε στις μέρες μας, διαπιστώνουμε τη δημιουργία νέων δικαιωμάτων που πηγάζουν από την αρχή της προσωπικότητας. Ως κύριος λόγος, της δημιουργίας των νέων αυτών δικαιωμάτων, ενδεχομένως, να θεωρούνται οι σύγχρονοι τρόποι παραβίασης της προστασίας της προσωπικότητας, οι οποίοι πιθανόν να προέρχονται από την αλματώδη και ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας. Σήμερα, οι παραβιάσεις της αρχής της προσωπικότητας είναι ένα καθημερινό και σύνηθες φαινόμενο, όπως προείπαμε παραπάνω, καθώς ζούμε σε μία εποχή, όπου η τεχνολογία κατέχει σημαντική θέση στην καθημερινότητά μας και εξελίσσεται διαρκώς, και με διάφορους τρόπους, όπως το ίντερνετ, η τηλεόραση, οι κάμερες, τα τηλέφωνα κ.α., ο καθένας, οποίος έχει άμεσο συμφέρον, μπορεί να παραβιάσει την προσωπική ζωή του κάθε πολίτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η Αρχή της Προσωπικότητας σε άλλα κράτη και η κατοχύρωσή της σε διεθνείς οργανισμούς

2.1 Η κατοχύρωση της σε διεθνείς οργανισμούς

Η αξία του ανθρώπου κατοχυρώνεται σε πολλά διεθνή κείμενα, τα οποία αναφέρονται στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Αρχή της Προσωπικότητας αποτελεί, με τη σειρά της, αντικείμενο ρύθμισης και προστασίας από το διεθνές δίκαιο. Όπως είναι φυσικό, πολλές από αυτές τις ρυθμίσεις, καθώς ανάγονται στο διεθνές δίκαιο,

---

¹⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 27 - 28.

δεσμεύουν και τη χώρα μας και αποτελούν εσωτερικό δίκαιο τυπικής ισχύς, κυρίως από την Ε.Σ.Δ.Α. και από το Δ.Σ.Α.Δ.Π..

i. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., για να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αναφέρει στο Αρθρ. 1, " Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται"¹¹. Εν συνεχεία το Αρθρ. 8 του Χάρτη, αφορά την Προστασία Δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο έχει άμεση σχέση με την Προσωπικότητα του ατόμου, και πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι " 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλέγοντα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής."¹². Βλέπουμε ότι, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δίνει μεγάλη έμφαση στα προσωπικά δεδομένα του ανθρώπου, καθώς είναι τόσο σημαντικά για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του ατόμου, και για αυτόν τον λόγο προσπαθεί με κάθε τρόπο να τα προστατεύσει.

ii. Ε.Σ.Δ.Α.

Εν συνεχεία η Ε.Σ.Δ.Α., δεν κατοχυρώνει αυτοτελώς το δικαίωμα στην προσωπικότητα. Το δικαίωμα της Προσωπικότητας περιλαμβάνεται στην Ε.Σ.Δ.Α., ως λόγος περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης, η

¹¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30/03/2010, c 83/ 392.

¹² Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30/03/2010, c 83/ 393.

οποία βρίσκεται και κατοχυρώνεται στο Άρθρ. 10. Πιο συγκεκριμένα το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει " 1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας. 2. Η άσκησις των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή την δημοσίαν ασφάλειαν την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας."¹³. Πιο συναφές με το δικαίωμα της Προσωπικότητας είναι το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, το οποίο κατοχυρώνεται ρητά στο Άρθρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α. και πιο συγκεκριμένα στην παράγραφο 1 του άρθρου¹⁴.

2.2 Η Αρχή της Προσωπικότητας σε άλλα κράτη

Θα ήταν σκόπιμο να αναφερθώ και στις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες και στις Η.Π.Α., για να γίνει αντιληπτή η σημασία και η βαρύτητα που είχε και έχει η αρχή της προσωπικότητας, και πως αυτή κατοχυρώνεται στα εκάστοτε συντάγματα των χωρών αυτών.

---

¹³ Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, www.echr.coe.int/ECHR.

¹⁴ Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, www.echr.coe.int/ECHR.

i. Αυστρία

Όπως προανέφερα στην παραπάνω υποενότητα, ρητή διάταξη για την ικανότητα δικαίου καθιέρωσε πρώτα ο Γενικός Αστικός Κώδικας της Αυστροουγγαρίας το 1811 και ο οποίος αναγνωρίζει τον άνθρωπο, από τη γέννηση του, ως υποκείμενο δικαιωμάτων παρ.16 ABGB¹⁵. Με τη διάταξη αυτή, ο αυστριακός κώδικας έθεσε τη νομοθετική βάση για την περαιτέρω προστασία της προσωπικότητας από το αυστριακό ιδιωτικό δίκαιο. Στο σύγχρονο αυστριακό δίκαιο δεν υπάρχει γενική διάταξη περί προστασίας της προσωπικότητας. Η προστασία του προσώπου με βάσεις διατάξεις του θετικού δικαίου περιορίζεται στο δικαίωμα σωματικής ακεραιότητας (παρ. 325 ABGB), στο δικαίωμα επί της ιδιωτικής σφαίρας (παρ. 1328a ABGB), στο δικαίωμα στην ελευθερία (παρ. 1329 ABGB), στην τιμή (παρ. 1330 ABGB), στο όνομα (παρ.43ABGB) και στην εικόνα (παρ.78 UrhG)¹⁶.

Η νομολογία έχει διαπλάσει ένα γενικό δικαίωμα στην προσωπικότητα με απόλυτο χαρακτήρα, το οποίο παρέχει ολοκληρωμένη και κατά παντός προστασία στο πρόσωπο, είτε φυσικό, είτε νομικό, ενδεχομένως και μετά από τον θάνατό του. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνονται όλες οι εκφάνσεις της προσωπικότητας, που δεν συμπεριλαμβάνονται από το θετικό δίκαιο, όπως η τιμή, η επαγγελματική φήμη κ.α.¹⁷.

ii. Γερμανία

Εν αντιθέσει με την Αυστρία, η εξέλιξη του ιδιωτικού δικαίου στη Γερμανία υπήρξε διαφορετική. Η τάση για αναγνώριση και προστασία

---

¹⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 40.

¹⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 3-5.

¹⁷ Ο.Π., σελ.4-5.

των πνευματικών κυρίων αγαθών της προσωπικότητας από το ιδιωτικό δίκαιο, βρέθηκε αντίθετη από τον νομικό θετικισμό του 19^{ου} αιώνα και επικράτησε η άποψη των Πανδεκτιστών, ότι ένα δικαίωμα της προσωπικότητας θα περιόριζε υπέρμετρα την ελευθερία του ανθρώπου. Με τον τρόπο αυτό αποκλείστηκε η παράδοση του ρωμαϊκού και του φυσικού δικαίου, για γενική προστασία της προσωπικότητας και ο γερμανικός Αστικός Κώδικας του 1896 δεν περιέλαβε γενική ρήτρα της προστασίας της προσωπικότητας¹⁸.

Από το 1954 και μετά, η γερμανική νομολογία, με μια σειρά σημαντικών αποφάσεών της, διέπλασε με βάση τα άρθρα 1 παρ. 1, το οποίο αναφέρει " Η αξιοπρέπεια του ανθρώπου είναι απρόσβλητη. Κάθε κρατική εξουσία είναι υποχρεωμένη να την σέβεται και να την προστατεύει"¹⁹ και του 2 παρ. 1, το οποίο με τη σειρά του αναφέρει ότι " Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του, εφόσον δεν παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων ή δεν προσβάλλει τη συνταγματική τάξη ή τον ηθικό νόμο"²⁰, του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης του 1949, σε συνδυασμό με την παρ. 823 BGB, ένα γενικό δικαίωμα της προσωπικότητας και του απένειμε την προστασία που προβλέπει η διάταξη της παρ. 823 BGB περί αδικοπραξιών²¹. Σε αντίθεση με την πρόθεση του ιστορικού νομοθέτη του αστικού κώδικα και συνάμα έχοντας διαφορά από τον εννοιολογικό συγκεντρωτισμό και τη συστηματική του αστικού κώδικα, υπό την επιρροή του γερμανικού Συντάγματος, η νομολογία διέπλασε γενική ρήτρα της προσωπικότητας στο ιδιωτικό δίκαιο²².

---

¹⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 40.

¹⁹ Basic Law of the Federal Republic of Germany, εκδ. Deutscher Bundestag, αγγλική μετάφραση, 2010, σελ.15.

²⁰ Ο.Π., σελ.15.

²¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.7.

²² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.42.

Η τριτενέργεια των συνταγματικών διατάξεων στις σχέσεις ιδιωτικού δικαίου και η αναγωγή στις συνταγματικές αξίες και αρχές των διατάξεων των αρθρ. 1παρ και 2 παρ.1 του Θεμελιώδους Νόμου, για αρκετούς είναι η ορθή μεθοδολογική λύση και όχι η ανάλογη εφαρμογή των ειδικών διατάξεων περί προστασίας των επιμέρους αγαθών της προσωπικότητας που προβλέπεται στο γερμανικό δίκαιο, όπως η παρ.12 της BGB περί προστασίας του ονόματος²³ και η οποία αναφέρει "Εάν το δικαίωμα ενός ατόμου να χρησιμοποιεί ένα όνομα αμφισβητείται από άλλο πρόσωπο, ή αν το συμφέρον του προσώπου που δικαιούται το όνομα τραυματίζεται από την μη εξουσιοδοτημένη χρήση του ίδιου ονόματος από άλλο πρόσωπο, ο δικαιούχος μπορεί να απαιτήσει από τον άλλο για να αφαιρεστεί η παράβαση. Αν περαιτέρω παραβάσεις αυτές πρέπει να φοβόμαστε, ο δικαιούχος μπορεί να ζητήσει αγωγής παραλείψεως"²⁴.

Στην έννοια του ιδιωτικού βίου, προτείνεται η διάκριση της προστασίας της προσωπικότητας σε τρεις σφαίρες, την ατομική, την ιδιωτική και την σφαίρα απορρήτου. Η απόρρητη σφαίρα περιλαμβάνει κατά κανόνα το πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπου το άτομο δεν αποκαλύπτει ούτε στα πιο έμπιστα του πρόσωπα και στο οποίο επιτρέπει την επέμβαση μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Από την άλλη, στην ιδιωτική σφαίρα περιλαμβάνεται το πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας, το οποίο είναι μεν προσιτό στο στενό κύκλο των προσώπων της οικογένειας και των φίλων, η πρόσβαση όμως τρίτων επιτρέπεται μόνο υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Τέλος, η ατομική σφαίρα έχει ως σκοπό την προστασία του ατόμου με την έννοια διατηρήσεως της ατομικότητάς του και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της προσωπικότητάς του σε σχέση με το κοινωνικό σύνολο. Στο πλαίσιο της

---

²³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 8.

²⁴ Γερμανικός Αστικός Κώδικας, Γερμανικό Κοινοβούλιο, Αγγλική Μετάφραση Neil Mussett, Σααρμπρούκεν 2014, σελ.4, ηλεκτρονική μορφή.

ατομικής σφαίρας προστατεύεται το σύνολο της επαγγελματικής και κοινωνικής δραστηριότητας του ατόμου²⁵.

iii. Ελβετία

Το ελβετικό δίκαιο, εξαιτίας της επίδρασης των τοπικών δικαίων, των γαλλόφωνων καντονίων του 19^{ου} αιώνα, τα οποία αναγνώριζαν εκτεταμένη προστασία των αγαθών του προσώπου και στα οποία είχε διεισδύσει η ευρεία έννοια του *tort moral*, του γαλλικού δικαίου, και αναγνώρισε το δικαίωμα αποκαταστάσεως της μη περιουσιακής ζημίας για προσβολές προσωπικότητας²⁶. Αποκορύφωμα υπήρξε η θέσπιση του 1907, της γενικής ρήτρας του άρθρου 28 του ελβετικού αστικού κώδικα, το οποίο αποτέλεσε το πρότυπο για τη θέσπιση στην ελληνική έννομη τάξη της αντίστοιχης διάταξης Α.Κ. 57. Η διάταξη του άρθρου 28 του ελβετικού αστικού κώδικα αναθεωρήθηκε και συμπληρώθηκε το 1983-1985²⁷. Σύμφωνα με τις νέες διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας του ελβετικού κώδικα (άρθρ.28 εδ.2)²⁸ " μια προσβολή είναι παράνομη, εκτός αν δικαιολογείται από τη συναίνεση του θύματος, από ένα προέχον ιδιωτικό ή δημόσιο συμφέρον ή από τον νόμο".

Στο πλαίσιο της γενικής ρήτρας, η νομολογία από το 1918 αναγνώρισε το αυτόνομο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής σφαίρας, το οποίο το έχει εξοπλίσει και με την αξίωση αποκαταστάσεως της περιουσιακής και ηθικής βλάβης²⁹.

Συγκεκριμένα, στην προστασία του προσώπου, στο ελβετικό αστικό δίκαιο, συμπεριλαμβάνονται όλες οι εκφάνσεις της προσωπικότητας, το όνομα, η εικόνα, ο ιδιωτικός βίος κ.α., τα οποία

---

²⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.9.

²⁶ Ο.Π., σελ. 16.

²⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 44.

²⁸ Ελβετικός Αστικός Κώδικας, μετάφραση στα αγγλικά, σελ. 210. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ.

²⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 16.

καλύπτονται, όχι μόνο με τις αξιώσεις άρσεως και παραλείψεως, αλλά και μέσω της αδικοπρακτικής ευθύνης του προσβολέα³⁰.

iv. Αγγλία

Στο αγγλικό δίκαιο δεν υπάρχει καμία γενική διάταξη περί προστασίας της προσωπικότητας και ούτε αποτελεί η τελευταία, αυτοτελώς, προστατευόμενο αγαθό στο πεδίο του αδικοπρακτικού δικαίου.

Η έλλειψη του δικαιώματος της προσωπικότητας δεν αποτυπώθηκε ποτέ σε αντίστοιχο κανόνα στο αγγλικό δίκαιο. Οι λόγοι ήταν αρχικά, η έλλειψη γραπτού συντάγματος και λεπτομερούς καταλόγου θεμελιωδών δικαιωμάτων, το οποίο και αποτέλεσε αρνητικό παράγοντα διαπλάσεως σχετικού κανόνα, ενώ αντίθετη εικόνα παρουσιάζουν τα δικαιικά συστήματα της Αυστρίας, Γερμανίας και Η.Π.Α.³¹. Η Μεγάλη Βρετανία, σε αντίθεση με τις τέως αποικίες της, όπως ο Καναδάς, δεν ακολούθησε την εξέλιξη του δικαιώματος της προσωπικότητας, όπως αυτό καθιερώθηκε στο αμερικανικό δίκαιο³².

Η μη πλήρης ενσωμάτωση της Ε.Σ.Δ.Α. στο αγγλικό δίκαιο οδήγησαν στην άποψη, ότι οι σχετικές ρυθμίσεις των άρθρων 8 περί προστασίας της ιδιωτικής σφαίρας και 10 περί ελευθερίας της γνώμης δεν συνιστούν δέσμευση, αλλά χρησιμεύουν ως ερμηνευτική προσέγγιση στη δικαιοδοτική λειτουργία³³. Σήμερα, η Αγγλία κατοχυρώνει με νόμο, ο οποίος ενσωματώνει την Ε.Σ.Δ.Α., τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ο οποίος υπογράφηκε το 1998³⁴.

Η προσωπικότητα προστατεύεται μέσω ειδικών αδικημάτων, που τελούνται με δόλο αλλά και μέσω του γενικού αδικήματος της

³⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 44.

³¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.21.

³² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.48.

³³ Ο.Π., σελ.48.

³⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.20.

negligence, τα τυπολογικά χαρακτηριστικά του οποίου μοιάζουν με αυτά της γενικής ρήτηρας. Τα πιο γνωστά αδικήματα εις βάρος του προσώπου είναι η assault, η οποία προϋποθέτει ηθελημένη συμπεριφορά, που προϋποθέτει βία κατά του προσώπου και η battery, η οποία με τη σειρά της, απαγορεύει την ηθελημένη ενέργεια, που έχει ως αποτέλεσμα την παράνομη και ανεπιθύμητη επαφή με το πρόσωπο του θύματος³⁵.

Επιπλέον, γίνεται δεκτό, ότι η φυσική επαφή που γίνεται γενικώς αποδεκτή στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής, όπως για παράδειγμα στα μέσα μαζικής μεταφοράς, δεν μπορεί να θεμελιώσει αξίωση αποζημίωσης. Άλλα ειδικά αστικά αδικήματα, που αποβλέπουν στην προστασία του προσώπου, είναι το αδίκημα της false imprisonment, μέσω του οποίου προστατεύεται η ελευθερία κίνησης του προσώπου, καθώς και τα αδικήματα malicious prosecution και malicious abuse of process, μέσω των οποίων αντιμετωπίζονται περιπτώσεις ψευδούς καταμήνυσης. Τέλος, η υπόληψη του προσώπου προστατεύεται μέσω του αδικήματος της defamation, που συνιστά έννοια γένους και περιλαμβάνει τα ιδιώνυμα αστικά αδικήματα libel και slander.

Το αγγλικό δίκαιο, σε αντίθεση με το δίκαιο των Η.Π.Α., δεν αναγνωρίζει γενικό δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο. Τα κενά που παρουσιάζονται στο νομικό σύστημα της προστασίας της ιδιωτικής σφαίρας καλύπτονται, έως έναν βαθμό, από τις ειδικές αδικοπρακτικές ρυθμίσεις. Πιο συγκεκριμένα, πρώτον για την προσβολή της ιδιοκτησίας (trespass), δεύτερον για την παραβίαση της εμπιστοσύνης (breach of confidence), και τρίτον για το κακόβουλο ψεύδος (malicious falsehood)³⁶.

Είναι ορατό ότι το αγγλικό δίκαιο δεν διαφέρει μόνο από το δίκαιο των παλαιών του αποικιών, αλλά διαφέρει και σε μεγάλο βαθμό από τα

---

³⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.21.

³⁶ Ο.Π., σελ.22-23.

δίκαια των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών, όσον αφορά την αρχή της προσωπικότητας και την προστασία της.

v. Γαλλία

Στη Γαλλική έννομη τάξη, οι αρχικές αναφορές σχετικά με την προστασία του ιδιωτικού βίου και των υπόλοιπων εκφάνσεων της προσωπικότητας συναντούνται, για πρώτη φορά, στο επαναστατικό κείμενο της Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τον Αύγουστο του 1789. Παρ' όλα αυτά, γενική ρήτρα προστασίας της προσωπικότητας δεν συμπεριελήφθη ούτε στον Γαλλικό Αστικό Κώδικα του 1804. Υπό την επίδραση της θεωρίας του αστικού δικαίου στην διάταξη περί αδικοπραξιών του άρθρ. 1383 του γαλλικού code civil, περιελήφθη και εκτεταμένη προστασία των αγαθών της προσωπικότητας, στηριζόμενη στην έννοια της ηθικής ζημίας, η αναγνώριση της οποίας θεωρήθηκε ότι καθιστά μία γενική ρήτρα προστασίας της προσωπικότητας περιττή³⁷.

Ο νόμος της 17^{ης} Ιουλίου του 1970 περί προστασίας του ιδιωτικού βίου, με τον οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο 9 εδ.2 του civil code, προσέδωσε στην προστασία του αγαθού αυτού ένα ισχυρότερο νομικό θεμέλιο, χωρίς όμως να επιφέρει καμία ουσιαστική μεταβολή. Πλέον αναγνωρίζεται το δικαίωμα, βάσει του οποίου νομιμοποιείται ο φορέας να αξιώσει σεβασμό του ιδιωτικού του βίου, ανεξαρτήτως από την πρόκληση ηθικής ή περιουσιακής ζημίας. Με το άρθρο 23 του Ν της 17^{ης} Ιουλίου 1970, τροποποιήθηκαν τα άρθρα 368 – 372 του γαλλικού Π.Κ., τα οποία ρύθμιζαν αδικήματα παραβιάσεως του ιδιωτικού βίου³⁸.

Στο γαλλικό Δίκαιο, στο δικαίωμα της προσωπικότητας περιλαμβάνεται και η εικόνα του προσώπου. Η λήψη και η δημοσίευση της εικόνας δεν επιτρέπεται χωρίς ρητή και σαφή συγκατάθεση του φορέα, ανεξαρτήτως της ιδιότητάς του ως προσώπου της δημόσιας ζωής

---

³⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.14.

³⁸ Ο.Π., σελ.14

ή όχι³⁹. Η λήψη και η δημοσίευση φωτογραφιών των προσώπων της πολιτικής ή του δημόσιου βίου, τα οποία εκτίθενται στη δημοσιότητα, επιτρέπεται χωρίς τη συναίνεσή τους, μόνον όταν η εμφάνιση σχετίζεται με άσκηση δημοσίου λειτουργήματος και όχι στο πλαίσιο της ιδιωτικής ζωής. Εν προκειμένω, το ενδιαφέρον του κοινού για πληροφόρηση έρχεται σε δεύτερη μοίρα, σε αντίθεση με το ελληνικό και γερμανικό δίκαιο, σε σχέση με το προστατευόμενο έννομο συμφέρον του προσώπου για κατοχύρωση του απορρήτου του ιδιωτικού βίου⁴⁰.

vi. Ιταλία

Η πρώτη ουσιαστική αναφορά για την αρχή της προσωπικότητας γίνεται στον Αστικό Κώδικα του 1942. Ο κώδικας προστάτευε μόνο ορισμένες εκφάνσεις της προσωπικότητας και πιο συγκεκριμένα το δικαίωμα στο όνομα (άρθρ. 6 και 9) και το δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας (άρθρ. 10). Στο ιταλικό Σύνταγμα και ειδικότερα στο άρθρο 2, είχε συμπεριληφθεί ως έννομο αγαθό άξιο προστασίας και η προσωπικότητα του ανθρώπου⁴¹. Επομένως για την προστασία της προσωπικότητας δεν υπήρχε μια γενική ρήτρα στο ιταλικό ιδιωτικό δίκαιο, όμως με την πάροδο του χρόνου η ρήτρα αυτή διαπλάστηκε νομολογιακά⁴². Η διάπλαση αυτή ξεκίνησε μέσα από διάφορες δικαστικές διαμάχες το 1954 και 1956, φτάνοντας μέχρι το 1976.

Από το 1976 και μετά, το δικαίωμα στην απόρρητη σφαίρα και το γενικότερο δικαίωμα της προσωπικότητας έχουν τύχει ευρύτατης αποδοχής από τη νομολογία, όπως και επεξεργασίας από την ιταλική επιστήμη και προστατεύονται με τις αξιώσεις άρσεως και παραλείψεως

---

³⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 44.

⁴⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.15.

⁴¹ Ο.Π., σελ.19.

⁴² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 45.

και με τις αγωγές αποκατάστασης της περιουσιακής ζημίας και της ηθικής βλάβης⁴³.

vii. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Το αμερικανικό δίκαιο των αδικοπραξιών εξασφαλίζει ευρεία προστασία της προσωπικότητας. Οι περισσότερες μορφές προσβολής εντάσσονται στο αδίκημα της παραβίασεως του ιδιωτικού βίου (invasion of privacy). Η απαρχή για την εξέλιξη του δικαίου της προσωπικότητας στο αμερικανικό δίκαιο, έγινε το 1890 από δύο νέους δικηγόρους, το Warren και τον Brandeis, μέσω μιας μελέτης που δημοσίευσαν. Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη, υποστήριξαν, οι δύο αυτοί νέοι δικηγόροι, ότι το common law οφείλει να περιλάβει ένα δικαίωμα επί του ιδιωτικού βίου, το οποίο θα εξυπηρετούσε προληπτικούς σκοπούς απέναντι σε αληθείς αλλά και αδιάκριτες και ενοχλητικές αποκαλύψεις του τύπου⁴⁴.

Σε γενικές γραμμές είναι εμφανές ότι, στο Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α., ο ιδιωτικός βίος αναγνωρίζεται ως συνταγματικό δικαίωμα με επίκληση της ένατης τροποποίησης, η οποία με τη σειρά της ορίζει ότι " η απαρίθμηση, στο σύνταγμα, ορισμένων δικαιωμάτων δεν δύναται να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται άρνηση ή ατόνηση άλλων δικαιωμάτων που διατηρεί ο λαός"⁴⁵.

Στην δεκαετία του 70, καθιερώθηκε το right of publicity. Με τον όρο right of publicity υποδηλώνεται το δικαίωμα της κυριότητας επί των στοιχείων της προσωπικότητας ενός ατόμου. Το εν λόγω δικαίωμα παραβιάζεται με την παράνομη χρήση στοιχείων της προσωπικότητας τρίτου προσώπου για εμπορικούς σκοπούς. Επιπλέον, για το συγκεκριμένο δικαίωμα υπήρξαν διαφωνίες, για το εάν έπρεπε αυτό να

---

⁴³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.19.

⁴⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 46.

⁴⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.27.

θεωρηθεί προσωπικό δικαίωμα ή δικαίωμα κυριότητας, το οποίο με τη σειρά του μεταβιβάζεται στους απογόνους.

Τέλος, όσον αφορά στους δικαιολογητικούς λόγους αναγνώρισεως του δικαιώματος δημοσιότητας, υποστηρίχθηκαν διάφορες απόψεις, μια εξ αυτών ήταν ότι, το δικαίωμα εντάσσεται στο φυσικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Τα αμερικανικά δικαστήρια, από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, είχαν αποφανθεί ότι "η μορφή και τα χαρακτηριστικά του ενάγοντος του ανήκουν". Με βάση αυτή τη θέση, το right of publicity πρέπει να προστατευτεί εξίσου με κάθε άλλο δικαίωμα κυριότητας, καθώς και ότι τα στοιχεία, που χαρακτηρίζουν ένα άτομο, θα πρέπει με τη σειρά τους, να αναγνωρισθούν ως ιδιοκτησία του προσώπου, στο οποίο παρέχεται έννομη προστασία για κάθε παράνομη εμπορική χρήση⁴⁶.

Η παραπάνω άποψη συχνά αποκαλείται και θεωρία των φυσικών δικαιωμάτων, επειδή αναγνωρίζει ότι κάθε πρόσωπο πρέπει να έχει το δικαίωμα που να του επιτρέπει να καρπωθεί οικονομικά οφέλη, λόγω της εμπορικής χρήσης στοιχείων της προσωπικότητας του από τρίτα πρόσωπα. Μια ακόμη άποψη, η οποία αναγνωρίζεται και υιοθετείται από την νομολογία, θεωρεί, ότι με την αναγνώριση του δικαιώματος δημοσιότητας παρέχεται οικονομικό κίνητρο, προκειμένου τα άτομα να επιδίδονται σε δραστηριότητες επωφελείς για το κοινωνικό σύνολο. Σύμφωνα με μία τρίτη οικονομική θεωρία, η αναγνώριση του δικαιώματος ιδιοκτησίας επί των στοιχείων της προσωπικότητας που γίνονται αντικείμενο δημοσιότητας, αποτελεί ένα μέσο, ώστε ο φορέας του δικαιώματος να αποκομίσει οικονομικά οφέλη, εφόσον το τρίτο άτομο εκμεταλλεύεται στοιχεία της προσωπικότητάς του για κερδοσκοπικούς σκοπούς. Τέλος, υποστηρίχθηκε από πολλούς ότι το

---

⁴⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.28.

right of publicity δικαιολογείται από την ανάγκη να προληφθεί η παραποίηση από τρίτους στοιχείων της προσωπικότητας ενός ατόμου⁴⁷.

Είναι εμφανές ότι, οι Η.Π.Α. έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην προσωπικότητα σε διάφορους τομείς, ώστε να προστατέψουν την αρχή με κάθε δυνατό μέσο. Ιδιαίτερη σημασία, μάλιστα, δίνεται στην αποζημίωση που θα πρέπει να καταβληθεί στον φορέα του δικαιώματος, εφόσον αυτόν καταπατείται από τρίτους για διαφόρους λόγους και σκοπούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η Αρχή της Προσωπικότητας στην Ελλάδα και η κατοχύρωσή της στην έννομη τάξη

3.1 Εισαγωγή

Η Αρχή της Προσωπικότητας στην Ελλάδα, λόγω της σημαντικής θέσης που κατέχει, χαίρει πολύπλευρης και ισχυρής προστασίας. Η ελληνική νομοθεσία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προσωπικότητα του ατόμου, στοιχείο που διαφαίνεται από το γεγονός ότι εκτός από το δημόσιο δίκαιο, και πιο συγκεκριμένα το Συνταγματικό Δίκαιο, και το ιδιωτικό δίκαιο μέσα από το Αστικό Δίκαιο προστατεύει την προσωπικότητα του κάθε πολίτη του κράτους, ανεξαρτήτου εθνικότητας.

3.2 Η Αρχή της Προσωπικότητας στο Δημόσιο Δίκαιο

i. Το άρθρο 2 παρ.1

Η αρχή της προσωπικότητας του ανθρώπου συνδέεται στενά, εννοιολογικά, με την αξία του ανθρώπου και ήδη από την αναθεώρηση

---

⁴⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.29.

του συντάγματος του 1975, αποτελεί αντικείμενο συνταγματικής προστασίας⁴⁸, στο άρθρο 2 παρ.1. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει ότι "ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας". Από τη συστηματική θέση του συγκεκριμένου άρθρου, αλλά και από το περιεχόμενό του, προκύπτει ότι ο συνταγματικός νομοθέτης αντιλαμβάνεται την αξία του ανθρώπου ως μια θεμελιώδη αρχή⁴⁹. Με άλλα λόγια, το συγκεκριμένο άρθρο θέτει την ανθρώπινη αξία και τον αντίστοιχο σεβασμό ως το κύριο μέλημα και την κύρια υποχρέωση της πολιτείας, χάρη στο οποίο, ο άνθρωπος θεωρείται υποκείμενο του δικαιικού συστήματος. Το περιεχόμενο της αρχής της αξίας του ανθρώπου έγκειται κυρίως, στην απαίτηση να μην υποβιβάζεται ο άνθρωπος, ως αφηρημένη έννοια, αλλά και ο κάθε συγκεκριμένος άνθρωπος σε αντικείμενο, σε απλό μέσο για την εξυπηρέτηση οποιωνδήποτε σκοπών⁵⁰. Η ανθρώπινη αξία εδραιώνεται πάνω στην ελευθερία και στην ισότητα που αποτελούν τους γενικούς συνταγματικούς προσδιορισμούς της, καθώς και στα ανθρώπινα δικαιώματα που συνιστούν τις συνταγματικές διατάξεις της εξειδίκευσης⁵¹. Πιο συγκεκριμένα, η διάταξη του άρθρου 2 παρ.1 καθιερώνει δύο υποχρεώσεις της κρατικής εξουσίας, την υποχρέωση του σεβασμού και την υποχρέωση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας⁵².

Επιπλέον, η απόφαση 40 /1998 του Αρείου Πάγου δέχτηκε ότι "στην αξία του ανθρώπου περιλαμβάνεται πρωτίστως η ανθρώπινη

---

⁴⁸ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ. 261.

⁴⁹ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ.109.

⁵⁰ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ. 110

⁵¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 35.

⁵² Ο.Π., Αθανάσιος Γ. Ράικος, σελ. 316.

προσωπικότητα ως εσωτερικό συναίσθημα τιμής και ως κοινωνική αναγνώριση υπόληψης"⁵³.

Τέλος, η κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό, καθώς και σε καμία επιφύλαξη νόμου. Η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 δεν υπόκειται σε αναθεώρηση, ούτε ανήκει σε εκείνες, των οποίων η ισχύς μπορεί να ανασταλεί κατά το άρθρο 48 παρ. 1 του Συντάγματος. Η αξία του ανθρώπου αποτελεί αντιθέτως, το άκρο όριο οπουδήποτε περιορισμού ατομικού δικαιώματος, που επιτρέπει εκάστοτε το Σύνταγμα, είτε αυτός αναφέρεται στο περιεχόμενο, είτε στους φορείς του δικαιώματος⁵⁴.

ii. Το άρθρο 5 παρ.1

Κατά συνέπεια, εξειδίκευση του Άρθρ.2 παρ.1 του Συντάγματος, αποτελεί το Άρθρ. 5 παρ.1 για την ελευθερία ανάπτυξης της Προσωπικότητας του ατόμου και συνιστά μία από τις πιο αξιοσημείωτες καινοτομίες του ισχύοντος Συντάγματος⁵⁵, διότι δεν υπήρχε αντίστοιχη διάταξη στα προηγούμενα Συντάγματα και επιπλέον, κατοχυρώνεται σε γενικότερο πλαίσιο η ελευθερία του ανθρώπου με την υποκειμενική αλλά και την αντικειμενική της διάσταση⁵⁶. Σύμφωνα λοιπόν, με το συγκεκριμένο άρθρο "Καθένας έχει το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη". Έχει υποστηριχθεί από πολλούς, ότι το συγκεκριμένο άρθρο δεν θεσπίζει ένα πρόσθετο αυτοτελές δημόσιο δικαίωμα, αλλά μια γενική αρχή, η οποία

⁵³ Α.Π. 40/1998, ΤοΣ 1999, σελ.103.

⁵⁴ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1140-1141 .

⁵⁵ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ. 330.

⁵⁶ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1125.

λειτουργεί ως κατευθυντήρια για τον νομοθέτη και ένας ερμηνευτικός κανόνας για τη διοίκηση και τα δικαστήρια⁵⁷. Με το πέρασμα του χρόνου όμως, η άποψη αυτή άρχισε να μην ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα που δημιουργήθηκαν. Τα ελληνικά δικαστήρια άρχισαν να δέχονται ότι στο άρθρ. 5 παρ. 1 βρίσκει το κύριο έρεισμά της η οικονομική γενικά και ειδικότερα η επαγγελματική ελευθερία, παράλληλα με διάφορες άλλες εκδηλώσεις της προσωπικότητας, οι οποίες δεν κατοχυρώνονται ρητά από τα επιμέρους συνταγματικά δικαιώματα⁵⁸. Η διάταξη αυτή όμως, περιορίζεται στην κατοχύρωση της ελευθερίας του ατόμου και όχι στην καθιέρωση κρατικής υποχρέωσης προς παροχή, όπως συμβαίνει με άλλες συνταγματικές διατάξεις⁵⁹.

Πράγματι, το άρθρο 5 παρ.1 κατοχυρώνει τέσσερα θεμελιώδη δικαιώματα. Αρχικά το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως ανέφερα άλλωστε και πιο πάνω, το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, το δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή και το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας⁶⁰. Τα δικαιώματα της συμμετοχής στην κοινωνική και οικονομική ζωή αποτελούν περιπτώσεις εφαρμογής της ελευθερίας της αναπτύξεως της προσωπικότητας, ενώ το δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική ζωή αποτελεί πολιτικό δικαίωμα⁶¹.

Η ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτική ζωή της χώρας κατοχυρώνεται αρχικά, υπέρ των ελλήνων πολιτών και αποτελεί, μαζί με την πολιτική ισότητα μητρικό δικαίωμα, του πολιτικού χώρου, του χώρου

---

⁵⁷ Αριστόβουλος Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα Α' (Ατομικές Ελευθερίες), εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 1982, σελ. 119.

⁵⁸ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 175

⁵⁹ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1128.

⁶⁰ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ. 332.

⁶¹ Ο.Π., σελ. 332.

δηλαδή που στρέφεται γύρω από τον άξονα της εξουσίας⁶². Τα πολιτικά δικαιώματα αποτελούν εξειδικεύσεις του γενικότερου δικαιώματος συμμετοχής στην πολιτική ζωή.

Από την άλλη, το ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει και το δικαίωμα της συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας, το μητρικό δηλαδή δικαίωμα του οικονομικού χώρου, το οποίο εξειδικεύεται με σειρά μερικότερων οικονομικών δικαιωμάτων. Κάθε άτομο δικαιούται να συμμετέχει ελεύθερα στον οικονομικό χώρο, στον χώρο δηλαδή που περιστρέφεται γύρω από τον άξονα της οικονομικής αξίας⁶³. Φορείς του δικαιώματος είναι ημεδαποί και αλλοδαποί, φυσικά αλλά και νομικά πρόσωπα. Η διάταξη δεν αναφέρεται μόνον στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού, αλλά και δημόσιου δικαίου⁶⁴.

Τέλος, το Σύνταγμα κατοχυρώνει δικαίωμα ελεύθερης συμμετοχής στην γενικότερη κοινωνική ζωή, δηλαδή με λίγα λόγια σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης ζωής, ξέχωρα από την οικονομική και την πολιτική⁶⁵. Με την αναφορά αυτή, ο συντακτικός νομοθέτης καλύπτει οποιαδήποτε εκδήλωση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Το δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και ανήκει επομένως σε φυσικά πρόσωπα, ημεδαπούς και αλλοδαπούς⁶⁶. Σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις, φορείς μερικότερων εκφάνσεων του δικαιώματος, μπορεί να είναι και νομικά πρόσωπα. Και η ελεύθερη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή εξασφαλίζεται μέσα στα όρια που θέτει η

---

⁶² Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1129.

⁶³ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 174-176.

⁶⁴ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1130.

⁶⁵ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 176.

⁶⁶ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ. 382.

τριπλή οριοθέτηση, τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη.

Η τελευταία αυτή τριπλή αναφορά καλύπτει, πράγματι, όλο το φάσμα της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας. Τα τρία τελευταία παραπάνω δικαιώματα δεν είναι μόνον συμμετοχικά αλλά και ελευθεριακά, δεν εξασφαλίζουν δηλαδή, μόνον την συμμετοχή, αλλά ιδίως την ελεύθερη συμμετοχή. Με άλλα λόγια, καθένας δικαιούται να μη συμμετέχει ή να συμμετέχει κατά το μέτρο και τον τρόπο που ο ίδιος κρίνει, τηρώντας τους ορισμούς του Συντάγματος⁶⁷.

Στο άρθρο 5 παρ.1 και ειδικότερα όσον αφορά στο δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας, η οικονομική ελευθερία και ειδικότερα η επαγγελματική ελευθερία βρίσκουν έρεισμα σύμφωνα με τη νεότερη νομολογία του Σ.τ.Ε.⁶⁸, παράλληλα με διάφορες άλλες εκδηλώσεις της προσωπικότητας, οι οποίες δεν κατοχυρώνονται ρητά από τα επιμέρους συνταγματικά δικαιώματα⁶⁹.

Συνεπώς το περιεχόμενο του άρθρου 5 παρ.1 πρόκειται για γνήσιο δικαίωμα, και μάλιστα για ένα γενικό δικαίωμα ελευθερίας, το οποίο συμπληρώνει την παρεχόμενη από τα άλλα δικαιώματα προστασία της προσωπικότητας⁷⁰. Η συμπληρωματική αυτή λειτουργία δεν αναιρεί βέβαια την υφιστάμενη σχέση ειδικότητας μεταξύ του άρθρου 5 παρ.1 και των δικαιωμάτων, ιδίως προσωπικής ελευθερίας, με την ευρεία έννοια ή ελευθερίας γνώμης και πνευματικής κίνησης γενικά. Επομένως

---

⁶⁷ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1127.

⁶⁸ Σ.τ.Ε. 75/1989, 3088/1994, 569/1995. Σύμφωνα με τις παραπάνω αποφάσεις, η επαγγελματική ελευθερία είναι η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως οποιουδήποτε επαγγέλματος. Ειδικότερα η ελευθερία αυτή περιλαμβάνει τόσο την επιλογή και αλλαγή επαγγέλματος, όσο και την επιλογή του τόπου, τρόπου και χρόνου ασκήσεως αυτού, Σ.τ.Ε., 105/2006 (αναφορά από Μαρκαντωνάτου - Σκαλτσά Γ. Ανδρομάχη, Γενικές Αρχές στη νομολογία του Σ.τ.Ε. και του Δ.Ε.Κ.)

⁶⁹ Ανδρομάχη Γ. Μαρκαντωνάτου - Σκαλτσά, Γενικές Αρχές στη νομολογία του Σ.τ.Ε. και του Δ.Ε.Κ., εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ.137-138.

⁷⁰ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1128.

η διάταξη του άρθρου 5 παρ.1 Συντ. καθίσταται κρίσιμη πέρα από το πεδίο εφαρμογής των ειδικότερων αυτών διατάξεων⁷¹.

iii. Λοιπά άρθρα ως εξειδικεύσεις της προσωπικότητας

Το Άρθρο 5 παρ. 2

Περαιτέρω εξειδίκευση της ανθρώπινης προσωπικότητας, σύμφωνα με το Άρθρ.5 παρ.1, συνιστά το Άρθρ. 5 παρ. 2, το οποίο αναφέρεται στην προστασία της ζωής και της τιμής. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει ότι " Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο".

Το συγκεκριμένο άρθρο προστατεύει την ζωή, την τιμή και την ελευθερία. Πιο αναλυτικά, όσοι πολίτες βρίσκονται μέσα στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς καμία διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων⁷².

Θα ήταν σκόπιμο να αναφέρω ότι, η κατοχύρωση των δικαιωμάτων αυτών από το άρθρο 5 παρ.2 έχει αναγνωριστικό και όχι δημιουργικό χαρακτήρα. Με άλλα λόγια η διάταξη κατοχυρώνει δικαιώματα, που είναι αυτονόητα ή συνάγονται αναμφίβολα από άλλες συνταγματικές διατάξεις⁷³.

⁷¹ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ. 348.

⁷² Θρασύβουλος Θ. Κονταξής, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 12-13.

⁷³ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ.503-504.

Το Άρθρ. 7 παρ. 2

Το Άρθρ. 7 παρ. 2, σχετίζεται με την απαγόρευση των βασανιστηρίων. Το άρθρο αναφέρει "Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει". Η συγκεκριμένη διάταξη δεσμεύει τα κρατικά όργανα και όλες οι αντίθετες διατάξεις σε αυτό πάσχουν από αντισυνταγματικότητα. Ο χαρακτήρας του δικαιώματος που περικλείεται στην συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη είναι αμυντικός και έχει υπόσταση τόσο υλική όσο και πνευματική⁷⁴.

Το Άρθρ. 9 παρ. 1 και 2

Το Άρθρ. 9 με τις παρ. 1 και 2, κάνει λόγο για την προστασία του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου. Το Σύνταγμα αναφέρει ότι, "1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας. 2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει". Με τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 εδ.2⁷⁵, καλύπτονται όλες οι πλευρές της ιδιωτικής σφαίρας, εκτός από εκείνες του ασύλου της κατοικίας και της ελευθερίας

---

⁷⁴ Μαρία Κοντογιάννη, άρθρο με την ονομασία " Βασανιστήρια και ανθρώπινα δικαιώματα", στο site, Νομικά Επιλεκτικά.

⁷⁵ Η στενή συνάφεια των άρθρων 9 παρ. 1 εδαφ. β' και 5 παρ. 1 εδαφ. β' δικαιολογείται επίσης από το ότι η προστασία του ιδιωτικού βίου δεν πρέπει να θεωρείται πια ως δικαίωμα με αμυντική διάσταση, αλλά και ως εκδήλωση του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Απότοκη της αντίληψης αυτής υπήρξε η γένεση του δικαιώματος προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών του δεδομένων. (Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα).

της επικοινωνίας αφενός και της θρησκευτικής ελευθερίας, διότι αυτές κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα με άλλες διατάξεις⁷⁶.

Ιδιωτικός βίος, με άλλα λόγια, ορίζεται το αποτέλεσμα της διττής διαδικασίας, του αυτοπροσδιορισμού από το φορέα του δικαιώματος και ενός αντικειμενικού καθορισμού, βάσει σταθερών κριτηρίων, όπως οι κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις⁷⁷. Ο χώρος στον οποίο συγκλίνουν ο αυτοπροσδιορισμός και ο αντικειμενικός καθορισμός του ιδιωτικού βίου αποτελεί το προστατευόμενο πεδίο της ιδιωτικής ζωής⁷⁸. Ο ιδιωτικός βίος προσβάλλεται από τη στιγμή που κάποιο δημοσίευμα ή ανακοίνωση ή προβολή μέσα από την τηλεόραση φέρνει στην δημοσιότητα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου⁷⁹.

Ακόμη το Άρθρ. 13 παρ.1 αναφέρεται στην ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως, το Άρθρ. 19 στην προστασία του απορρήτου και το Άρθρ. 24 στην προστασία του περιβάλλοντος. Επιπροσθέτως το Άρθρ. 106 παρ.2 αναφέρεται στην υπεροχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας έναντι της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας. Όλα αυτά όπως ανέφερα και πιο πάνω αποτελούν παρακλάδια και ορισμένες φορές διερμηνευτικές εξειδικεύσεις που αφορούν το Άρθρ.5 παρ.1 και ό,τι αυτό πρεσβεύει και προστατεύει.

---

⁷⁶ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.251.

⁷⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.52.

⁷⁸ Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου θεμελιώνεται κυρίως στο άρθρο 2 παρ. 1 και 9 παρ. 1 του Συντάγματος που καθιερώνουν την προστασία της αξίας του ανθρώπου και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, στο άρθρο 19 του Συντάγματος με το οποίο προστατεύεται το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας καθώς και το άρθρο 93 παρ. 2 του Συντάγματος που επιτρέπει εξαίρεση από την αρχή της δημοσιότητας του δικαστηρίου «όταν συντρέχουν ειδικοί λόγοι προς προστασία του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου των διαδίκων.» Επίσης σχετικό είναι το άρθρο 361 ΠΚ περί διαταράξεως της οικιακής ειρήνης, το άρθρο 366 ΠΚ με το οποίο απαγορεύεται σε περίπτωση δυσφημήσεως η απόδειξη του δυσφημιστικού γεγονότος όταν αυτό αφορά σχέσεις του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου καθώς και το άρθρο 370 το οποίο απαγορεύει την παραβίαση του απορρήτου κυρίως των επιστολών. Στο χώρο του αστικού δικαίου ο ιδιωτικός βίος προστατεύεται από τις διατάξεις των άρθρων 57 και 59 του ΑΚ. (Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος).

⁷⁹ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ. 253

3.3 Η Αρχή της Προσωπικότητας στο Ιδιωτικό Δίκαιο

Πέραν όμως του Δημοσίου Δικαίου, και το Ιδιωτικό Δίκαιο προστατεύει την Αρχή της Προσωπικότητας του ατόμου, μέσα από το Αστικό Δίκαιο.

i. Το άρθρο Α.Κ. 57

Τον βασικό πυρήνα της προστασίας της προσωπικότητας στο Ιδιωτικό Δίκαιο αποτελεί η διάταξη του Άρθρ. 57 του Αστικού Κώδικα, η οποία κατοχυρώνει την προσωπικότητα ως αυτοτελές έννομο αγαθό. Η διάταξη αυτή ορίζει συγκεκριμένα ότι, "Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του, έχει δικαίωμα να απαιτήσει την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει, το δικαίωμα αυτό το έχουν η σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη. Περαιτέρω αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για αδικοπραξίες δεν αποκλείεται"⁸⁰.

Ο Αστικός Κώδικας, όσον αφορά στην προστασία της προσωπικότητας, εμφανίζει αξιοπρόσεκτη προοδευτικότητα, διότι διαμορφώνει το έννομο αγαθό της προσωπικότητας ευρέως, όπως άλλωστε ειπώθηκε και ανωτέρω. Ουσιαστικά, η προσωπικότητα, στο Αστικό Δίκαιο, νοείται ως το σύνολο εκείνων των αστάθμητων αξιών που απαρτίζουν την ουσία του ανθρώπου, ή σύμφωνα με μία άλλη διατύπωση, ως το πλέγμα αγαθών που συνθέτουν την υπόσταση του προσώπου⁸¹. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα, είναι δικαίωμα: α) προσωπικό και όχι περιουσιακό, β) προσωποπαγές, συνδέεται δηλαδή τόσο στενά με το πρόσωπο του δικαιούχου, ώστε δεν μπορεί να μεταβιβασθεί ή να κληρονομηθεί και γ) απόλυτο, δηλαδή στρέφεται κατά

⁸⁰ Ιωάννης Σ. Σπυριδάκης, Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός Νόμος, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2009, σελ. 27

⁸¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 47-48

πάντων και απαιτεί τον σεβασμό του από κάθε πρόσωπο και κάθε πιθανή προσβολή⁸².

Επιπλέον, η ευρεία αυτή έννοια της προσωπικότητας έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να καλύψει προσβολές, οι οποίες δεν ήταν δυνατό να προβλεφθούν από τον νομοθέτη. Το Άρθρ. 57 Α.Κ. ορίζει ότι όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητα του, έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Σε συνδυασμό και με το Άρθρ. 59 Α.Κ., ο δικαστής με απόφασή του, ύστερα από αίτηση του προσβεβλημένου και εφόσον λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, έχει την δυνατότητα να επιβάλει στον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη του ατόμου που προσέβαλε. Η ικανοποίηση αυτή συνίσταται, συνήθως, σε πληρωμή χρηματικού ποσού και σπανιότερα σε δημοσίευμα⁸³.

Η προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας διακρίνεται με τη σειρά της, σε εσωτερική, δηλαδή προέρχεται από το ίδιο το πρόσωπο, και εξωτερική, όταν προέρχεται από τρίτους. Η εσωτερική προσβολή αρχικά, δεν ρυθμίζεται από τον Α.Κ., αλλά κατ' αρχήν απαγορεύεται λόγω του αναπαλλοτρίωτου χαρακτήρα του δικαιώματος της προσωπικότητας. Αντιθέτως, η εξωτερική προσβολή ενδιαφέρει το δίκαιο μόνο στην περίπτωση που είναι παράνομη, δεδομένου ότι η προσωπικότητα αναγνωρίζεται ως δικαίωμα⁸⁴.

Τέλος θα ήταν σκόπιμο να αναφέρω, ότι η προσβολή της προσωπικότητας, σύμφωνα με τη διάταξη του Άρθρ.57 του Α.Κ., σημαίνει και τη σύγκρουση δύο ομοειδών δικαιωμάτων, εφόσον αναφερόμαστε στην συνεχή διαμάχη Μ.Μ.Ε και πολίτη. Από τη μία συγκρούονται τα δικαιώματα αφενός του θύματος, αυτού δηλαδή που

---

⁸² Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2007, σελ. 102

⁸³ Ιωάννης Κ. Καρακωστας, Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 340-341

⁸⁴ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2007, σελ. 105 - 106

υπέστη προσβολή κατά κανόνα της προσωπικότητας του και του δράστη αφετέρου, του οποίου τίθεται υπό κρίση η ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητάς του⁸⁵.

Με άλλα λόγια το Άρθρ. 57 δεν λειτουργεί μόνο υπέρ του προσβληθέντος από τον τύπο, αλλά προστατεύει και τον συντάκτη του δημοσιεύματος εφ' όσον ενήργησε ως εκπρόσωπος του τύπου και τήρησε όλες τις υποχρεώσεις που είχε⁸⁶. Καταλήγουμε και πάλι στο συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης ενσυνείδητα απέφυγε να οριοθετήσει το δικαίωμα της προσωπικότητας, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό τη συνεχή διεύρυνση του περιεχομένου του δικαιώματος.

ii. Το άρθρο Α.Κ. 58

Το όνομα ως εκδήλωση της προσωπικότητας προστατεύεται, όπως άλλωστε είδαμε παραπάνω, με τη γενική διάταξη του άρθρου 57 Α.Κ.. Λόγω όμως της σπουδαιότητας του, του παρέχεται επιπλέον ειδική προστασία στο άρθρο 58 Α.Κ., σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις. Αρχικά σε αυτόν που δικαιούται να φέρει ένα όνομα και αμφισβητείται από κάποιον άλλο το δικαίωμα αυτό. Και εν συνεχεία όταν κάποιος χρησιμοποιεί παράνομα το όνομα αυτό. Το εν λόγω άρθρο αναφέρει "Αν

---

⁸⁵ Προϋποθέσεις για την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 57 και 59 ΑΚ είναι: α) προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας, β) η προσβολή να είναι παράνομη. Παράνομη προσβολή θεωρείται όχι μόνον εκείνη που αντίκειται στις επιταγές και τις απαγορεύσεις της έννομης τάξεως, αλλά και κάθε επέμβαση στην προσωπικότητα του άλλου, η οποία, χωρίς να συνιστά παράβαση συγκεκριμένου απαγορευτικού ή επιτακτικού κανόνα δικαίου, είναι αντίθεση στο γενικότερο πνεύμα του ή στις γενικές επιταγές της έννομης τάξης και ενέχει παράβαση των γενικών υποχρεώσεων που επιβάλλουν να μην προσβάλλει κανείς υλικά ή ηθικά αγαθά του άλλου, εκτός αν υπάρχουν γενικοί ή ειδικοί όροι που να αναιρούν το παράνομο της επεμβάσεως αυτής. Από τη θέση πάντως σε ισχύ του Συντάγματος του 1975 η θεωρία και η νομολογία αναζήτησαν το κατευθυντήριο κριτήριο για τον προσδιορισμό του περιεχομένου της έννοιας της προσωπικότητας σ' αυτό το ίδιο το Σύνταγμα και ειδικότερα στο άρθρο 2 παρ. 1 που επιβάλλει κατά τα εκτεθέντα παραπάνω, στην Πολιτεία ως πρωταρχική υποχρέωσή της τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου. Η διάταξη αυτή τριτενεργεί και στις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου διαμέσου της γενικής ρήτρας του άρθρου 57 ΑΚ και έτσι με βάση το κριτήριο αυτό, στην έννοια της προσωπικότητας που προστατεύεται από τον ΑΚ περιλαμβάνονται όλοι εκείνοι οι συντελεστές της ατομικότητας του προσώπου που συνδέονται με την αξία του ανθρώπινου όντος. Στην περίπτωση του τηλεθεατή υπάρχει προσβολή της προσωπικότητάς του.

όταν κάνοντας χρήση της ραδιοτηλεοπτικής λήψης που αποτελεί ατομική ελευθερία και δικαίωμα βλέπει εκπομπές μέσα από τις οποίες παραβιάζονται θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

⁸⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ. 54

σ' αυτόν που δικαιούται να φέρει ένα όνομα αμφισβητείται από άλλον το δικαίωμα αυτό, ή αν κάποιος χρησιμοποιεί παράνομα ορισμένο όνομα, ο δικαιούχος ή εκείνος που βλάπτεται, μπορεί να ζητήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα και με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται".

Επειδή το δικαίωμα στο όνομα έχει απόλυτο χαρακτήρα, κάθε προσβολή του είναι παράνομη, εφόσον δεν συντρέχει λόγος άρσης του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής⁸⁷.

Όταν λοιπόν συντρέχουν οι ως άνω προϋποθέσεις τότε ο προσβληθείς έχει όλες τις αξιώσεις του άρθ. 58 Α.Κ.. Προστασία μπορεί να ζητήσει όχι μόνο ο προσβληθείς, αλλά και κάθε τρίτος βλαπτόμενος από την παράνομη συμπεριφορά. Το κατ' Α.Κ. 58 δικαίωμα προστασίας του ονόματος υπόκειται στον έλεγχο για κατάχρηση δικαιώματος 281 Α.Κ.⁸⁸.

iii. Το άρθρο Α.Κ. 59

Εκτός από την άρση της προσβολής, την παράλειψή της στο μέλλον και την αποζημίωση, ο προσβαλλόμενος μπορεί να ζητήσει επίσης και την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης, που έχει υποστεί λόγω της προσβολής της προσωπικότητάς του⁸⁹. Το άρθρο 59 αναφέρει, "Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων άρθρων το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, μπορεί επιπλέον να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη αυτού που έχει προσβληθεί. Η ικανοποίηση συνίσταται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα, ή σε οτιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις".

---

⁸⁷ Χρήστος Π. Πετρόπουλος, Γενικές Αρχές και Στοιχεία Αστικού Δικαίου, εκδ. Ίδρυμα Ευγενίδου, 1998, σελ.32.

⁸⁸ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2007, σελ. 110.

⁸⁹ Ο.Π., Χρήστος Π. Πετρόπουλος, σελ. 26.

Όταν λέμε ηθική βλάβη εννοούμε τη βλάβη που, χωρίς να είναι περιουσιακή ζημιά, προκαλείται όταν προσβληθούν αγαθά που δεν είναι περιουσιακά, όπως π.χ. όταν προσβληθεί η υγεία, η τιμή, η ελευθερία ενός ατόμου.

Για να επιδικάσει το δικαστήριο ικανοποίηση ηθικής βλάβης σε αυτόν που προσβλήθηκε η προσωπικότητά του, πρέπει να δεχθεί ότι η προσβολή τού μη περιουσιακού αγαθού του ήταν σπουδαία και είχε επιπτώσεις στην προσωπικότητά του⁹⁰.

iv. Το άρθρο Α.Κ. 60

Το άρθρο 60 Α.Κ. αναφέρεται ειδικά στην προστασία του δικαιώματος του δημιουργού στα προϊόντα της διάνοιάς του, ως έκφανση της προσωπικότητάς του, και ορίζει ότι σε περίπτωση προσβολής τους ο δημιουργός έχει αξιώσεις για την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον χωρίς να αποκλείεται και αξίωση προς αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις της αδικοπραξίας⁹¹. Αυτό ορίζει ότι " Όποιος προσβάλλεται παράνομα στο αποκλειστικό δικαίωμά του επάνω στα προϊόντα της διάνοιάς του έχει δικαίωμα να απαιτήσει κατά τους όρους του νόμου, να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται".

Το δικαίωμα αυτό παρέχει στο δικαιούχο περιουσιακές και ηθικές εξουσίες. Με τις περιουσιακές εξουσίες προστατεύονται τα περιουσιακά συμφέροντα του δημιουργού ή τα συμφέροντα εκμεταλλεύσεως του πνευματικού του έργου⁹².

Στην κατηγορία, αυτή ανήκει το δικαίωμα πολλαπλασιασμού και κυκλοφορίας του έργου (π.χ. βιβλία), το δικαίωμα ηχογράφησης (π.χ. μουσική και τραγούδι), το δικαίωμα μεταφράσεως, ραδιοφωνικής

⁹⁰ Ο.Π., Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, σελ. 109.

⁹¹ Ο.Π., Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, σελ. 111.

⁹² Ο.Π., Χρήστος Π. Πετρόπουλος, σελ. 27.

αναμεταδόσεως, διασκευής του έργου (π.χ. θεατρικό έργο κλπ.). Τα περιουσιακά συμφέροντα του δημιουργού μεταβιβάζονται και κληρονομούνται.

Ο δημιουργός ενός πνευματικού έργου, εκτός από τα περιουσιακά δικαιώματα, έχει στο κάθε έργο του και τα λεγόμενα ιδανικά ή ηθικά δικαιώματα. Δηλαδή αυτός και μόνον αυτός αποφασίζει για την τύχη του προϊόντος της διάνοιάς του⁹³.

Με τις ηθικές εξουσίες προστατεύονται τα ηθικά αυτά δικαιώματα του δημιουργού. Το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού δεν μεταβιβάζεται, δηλαδή δεν πουλιέται, δεν δίνεται για εκμετάλλευση. Μετά το θάνατο του δημιουργού περιέρχεται στους κληρονόμους του.

3.4 Στοιχεία - Εκδηλώσεις της Αρχής της Προσωπικότητας

Αν και το δικαίωμα της προσωπικότητας είναι ενιαίο, για λόγους κυρίως συστηματικούς διακρίνονται διάφορα στοιχεία της, τα οποία αποτελούν εκδηλώσεις του σχετικού δικαιώματος. Πιο συγκεκριμένα, οι εκδηλώσεις ή, σύμφωνα με πολλούς, εκφάνσεις του δικαιώματος είναι οι εξής:

A. Η φυσική υπόσταση περιλαμβάνει τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία. Πράγματι, το ανθρώπινο σώμα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προσωπικότητας. Ειδικά, αναφέρεται ότι α. ο κυοφορούμενος προστατεύεται ως αυτοτελής προσωπικότητα εφόσον γεννηθεί ζωντανός, ενώ αν γεννηθεί νεκρός θεωρείται τμήμα της προσωπικότητας της μητέρας του και εντάσσεται στη δική της φυσική υπόσταση και β. αποσπασθέντα μέλη ή στοιχεία του ανθρώπινου σώματος, όπως λόγου χάρη το αίμα, οι κάθε είδους ανθρώπινοι ιστοί, το σπέρμα ή το ωάριο που φυλάσσονται για εξωσωματική γονιμοποίηση, αποτελούν στοιχεία

---

⁹³ Ο.Π., Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, σελ.111.

της προσωπικότητας, εφόσον εξακολουθούν να βρίσκονται σε διαρκή οργανικό ή λειτουργικό δεσμό με το σώμα, με την έννοια ότι αν και έχουν αποσπαστεί από αυτό προορίζονται να το εξυπηρετούν ή να ενταχθούν πάλι σε αυτό κατά τέτοιο τρόπο ώστε να πραγματοποιήσουν τον φυσικό προορισμό τους.

Β. Η ψυχική υπόσταση, με τη σειρά της, περιλαμβάνει τον ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο του προσώπου, στον οποίο συμπεριλαμβάνονται η ψυχική υγεία, η ομαλή συναισθηματική σχέση με άλλα πρόσωπα, η ακώλυτη επικοινωνία μεταξύ συγγενών.

Γ. Η ηθική υπόσταση περιλαμβάνει την τιμή, την υπόληψη και την αξιοπρέπεια, οι οποίες κρίνονται αντικειμενικά, δηλαδή με βάση την αντίληψη που έχουν οι άλλοι για κάποιον, και όχι υποκειμενικά, με βάση την αντίληψη που έχει το ίδιο το πρόσωπο για τον εαυτό του, όπως επίσης και την αξιοπιστία, που απολαμβάνει το πρόσωπο στις συναλλαγές του με τρίτους, αλλά και την κοινωνική και επαγγελματική καταξίωση, που απολαμβάνει λόγω της συμμετοχής του σε ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες ή κατά την άσκηση του επαγγέλματός του.

Δ. Η ανάπτυξη της προσωπικότητας συνίσταται στο δικαίωμα να διαθέτει κανείς κατά βούληση τον εαυτό του, να απολαμβάνει προσωπική ασφάλεια και ελευθερία κίνησης, εγκατάστασης και επικοινωνίας και να αναπτύσσει ελεύθερα και ακώλυτα κοινωνική, οικονομική, επιστημονική και κάθε είδους άλλη δραστηριότητα.

Ε. Τα μέσα προσδιορισμού του ατόμου είναι το όνομα, η εικόνα, η φωνή και κάθε άλλο στοιχείο που εξατομικεύει το πρόσωπο.

Στ. Τα προϊόντα διανοίας αποτελούν τα δημιουργήματα του ανθρώπινου πνεύματος, όπως τα λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα ή οι εφευρέσεις, δηλαδή η πνευματική και βιομηχανική

ιδιοκτησία, η οποία δημιουργεί για τους δικαιούχους τους ηθικά και περιουσιακά δικαιώματα.

Z. Η σφαίρα του απορρήτου συνίστανται σε γεγονότα της ζωής του προσώπου που δεν είναι γνωστά και δεν επιθυμεί να τα καταστήσει τέτοια. Είναι με άλλα λόγια η ιδιωτική ζωή του προσώπου, δηλαδή ο ιδιωτικός χώρος, εντός του οποίου ασκεί τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες με τρόπο απερίσπαστο από εξωτερικές επεμβάσεις τρίτων. Η ιδιωτική ζωή εκτείνεται και στον ευρύτερο χώρο της κοινωνικής, οικονομικής και επαγγελματικής ζωής, την οποία δεν επιθυμεί να καταστήσει γνωστή.

H. Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είναι οι πληροφορίες που αφορούν διάφορες πλευρές της υπόστασης του προσώπου, όπως η φυσική και βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική του υπόσταση.

Θ. Κοινόχρηστα πράγματα: τα κοινά σε όλους (πχ. το υδάτινο περιβάλλον – θάλασσα, ποταμοί, λίμνες – ο ατμοσφαιρικός αέρας, το έδαφος) και τα κοινής χρήσεως πράγματα (πχ οι οδοί, οι πλατείες, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία) αποτελούν όχι απλώς το περιβάλλον αλλά και τον απαραίτητο για την επιβίωση και την υγιή διαβίωση του προσώπου ζωτικό χώρο, ώστε οποιαδήποτε προσβολή τους να συνιστά ταυτόχρονα και προσβολή της προσωπικότητας. Αυτό δε διότι αποτελούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται και δρα το πρόσωπο και είναι απαραίτητα για την εξασφάλιση της ποιότητας της ζωής του. Έτσι, απαγορεύεται η ρύπανση του περιβάλλοντος, ενώ επιβάλλεται η προστασία και η ακώλυτη χρήση του.

I. Επαγγελματική απασχόληση: η επαγγελματική απασχόληση και ανέλιξη είναι στοιχεία της προσωπικότητας που έχουν ιδιαίτερη

σημασία. Τα ελληνικά δικαστήρια έχουν κρίνει ότι αποτελεί προσβολή της προσωπικότητας του εργαζομένου ο υποβιβασμός χωρίς σπουδαίο λόγο, η άρνηση αποδοχής των υπηρεσιών του, η αδικαιολόγητη στέρηση προαγωγής και η μη ανάθεση εργασίας ανάλογης με τις ικανότητες και τα προσόντα του, όπως επίσης και κάθε βλαπτική μεταβολή της σύμβασης εργασίας⁹⁴.

---

⁹⁴ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2007, σελ. 102-105

B' ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 Ορισμός του Τύπου

Η λέξη Τύπος, εννοιολογικά προήλθε τύπτω, το οποίο σημαίνει το αποτέλεσμα που παράγεται από το χτύπημα. Σύμφωνα όμως, εξαιτίας της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας, η λέξη τύπος εξέλαβε και άλλες έννοιες όπως αποτύπωμα, μορφή, σχήμα κ.α. Τελικά η λέξη τύπος κατέληξε να σημαίνει το σύνολο των εντύπων των εφημερίδων και των περιοδικών. Επιπλέον, ο όρος τύπος, χρησιμοποιείται με δύο έννοιες, την ευρεία και την στενή. Τύπος υπό ευρεία έννοια, είναι κάθε προϊόν μηχανικού ή χημικού ή φυσικοχημικού μέσου που είναι ικανό για την παραγωγή μεγάλου αριθμού όμοιων κειμένων, εικόνων, παραστάσεων ή συμβόλων, επάνω σε χαρτί ή άλλη ύλη. Τύπος υπό στενή έννοια,, είναι το προϊόν της τυπογραφίας⁹⁵.

1.2 Ιστορική Αναδρομή των Μ.Μ.Ε.

Πολλοί πιστεύουν ότι η ελευθερία του τύπου εμφανίστηκε, για πρώτη φορά στον κόσμο, τον 18ο αιώνα στις Η.Π.Α.. Θα μπορούσε να ειπωθεί από πολλούς ότι, η ελευθερία του τύπου ξεκίνησε από τους αρχαίους πολιτισμούς και πιο συγκεκριμένα από την Αρχαία Ελλάδα και τους φιλοσόφους Σωκράτη και Πλάτωνα. Μια άλλη ομάδα ανθρώπων θα πίστευε ότι ξεκίνησε από την Αρχαία Αίγυπτο με τη χρήση των πάπυρων. Τέλος αρκετοί θα ισχυρίζονταν ότι η ελευθερία του τύπου ξεκίνησε στην Κίνα. Όλες αυτές οι παραδοχές είναι εν μέρη βάσιμες, αλλά δεν έχουν

---

⁹⁵ Λεξικό της ελληνικής γλώσσας, έκδοση της εγκυκλοπαίδειας Υδρία-Cambridge-Ήλιος, εκδ. Τέσσερα Έψιλον, 1992, σελ. 293.

καμία απολύτως σχέση με την ελευθερία του τύπου, όπως γνωρίζουμε εμείς σήμερα.

Οι πρώτες εφημερίδες συναντώνται στα χρόνια του Μεγάλου Αλέξανδρου και η θεματολογία τους περιοριζόταν σε θέματα που αφορούσαν γεγονότα της εκστρατείας. Αρκετά χρόνια μετά, συναντούμε και στη Ρώμη, μια δικιά της εφημερίδα. Η *acta diurna*, όπως είχε ονομαστεί, δημιουργήθηκε στα χρόνια του Ιουλίου Καίσαρα, με σκοπό να εξυπηρετήσει την ενημέρωση των πολιτών για τα κοινά και τα τεκταινόμενα στην αυτοκρατορία. Η έκδοση της σταμάτησε στα χρόνια του ρωμαίου αυτοκράτορα Σεβήρου. Πέρα από ένα είδος επίσημης εφημερίδας που υπήρχε στο βυζάντιο για αιώνες δεν υπήρχε κανένα άλλο ίχνος δημοσιογραφίας.

Η σύγχρονη ιστορία του τύπου ξεκίνησε στην Μ. Βρετανία κατά τη διάρκεια του 16ου και 17ου αιώνα, όταν τα πρώτα τυπογραφία έκαναν την εμφάνισή τους⁹⁶. Την εποχή εκείνη, οι κυβερνήσεις και η εκκλησία ενθάρρυναν την τυπογραφία με πολλούς τρόπους, επειδή επέτρεπε την εύκολη διάδοση της Βίβλου και κυβερνητικών πληροφοριών. Συγχρόνως όμως, έργα που ήταν αντίθετα και επικριτικά απέναντί τους μπορούσαν επίσης να κυκλοφορήσουν το ίδιο γρήγορα και σε ευρεία κλίμακα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, οι κυβερνήσεις να υιοθετήσουν μέσα ελέγχου των τυπογράφων σε όλη την Ευρώπη, απαιτώντας να διαθέτουν επίσημη άδεια για να μπορούν να εμπορεύονται και να τυπώνουν βιβλία⁹⁷.

Οι σοβαροί περιορισμοί στην ελευθερία του τύπου συνεχίστηκε και τον 18ο αι., ωστόσο, αυτή τη φορά, με τη μορφή ανατρεπτικών νόμων, με σημαντικότερο πρόσχημα τη συκοφαντική δυσφήμιση, σύμφωνα με το οποίο, η κυβέρνηση ήταν σε θέση να συλλάβει και να

---

⁹⁶ Don R. Pember, *Mass Media Law*, Brown and Benchmark, 1997, σελ. 34.

⁹⁷ Φ. Μπαρνιέ Κ. Λαβενίρ, *Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τον Ντιντερό στο Διαδίκτυο*, εκδ. Δρομέας, 1999, σελ.14-15.

τιμωρήσει κάθε εκδότη που δημοσίευσε υλικό, το οποίο επέκρινε την κυβέρνηση⁹⁸.

Ο Διαφωτισμός σηματοδοτεί την εποχή της άνθισης της διανόησης και εκείνη την περίοδο εκδίδονται σημαντικά βιβλία, όπως ο Αιμίλιος ή το Κοινωνικό Συμβόλαιο του Ρουσσώ. Η Γαλλική Επανάσταση αναδεικνύει το ρόλο του Τύπου, ως θεματοφύλακα του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επομένως, πριν από τη γαλλική επανάσταση, ο τύπος εξαρτιόταν μόνο από την ευαρέσκεια της εκάστοτε κυβερνήσεως, με αποτέλεσμα τα διασημότερα έργα της γαλλικής διανόησης, του 18ου αιώνα, να δημοσιευτούν κυρίως σε άλλες χώρες.

Η υπεράσπιση του John Peter Zenger εναντίον των ποινών, που του επιβλήθηκαν για συκοφαντική δυσφήμιση, το 1735, θεωρείται, συχνά, ως ο ακρογωνιαίος λίθος της αμερικανικής ελευθερίας του Τύπου. Μετά την Αμερικανική Επανάσταση, αρκετές Πολιτείες τάχθηκαν υπέρ της ελευθερίας του Τύπου και η Πρώτη Τροποποίηση του 1791, του Συντάγματος των Η.Π.Α., δήλωσε ότι "το Κογκρέσο δεν θα προβεί σε κανένα νόμο που να περιορίζει την ελευθερία του λόγου και του Τύπου"⁹⁹. Το 1814 γεννιέται μια νέα περίοδος τεχνολογικών εξελίξεων και κοινωνικών αλλαγών. Συν τοις άλλοις, το 1830 καθιερώνεται το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα στις Η.Π.Α., ενώ η σταδιακή δημιουργία μιας καταναλωτικής κοινωνίας, μέσω της βιομηχανικής επανάστασης, διευκολύνει την ανάπτυξη του μαζικού, φθηνού εντύπου¹⁰⁰.

Εν τω μεταξύ, το Βελγικό Σύνταγμα, μέσα από το άρθρ.18, το 1831, αποτέλεσε πρότυπο για πολλές μεταγενέστερες διατάξεις ευρωπαϊκών συνταγμάτων, καθότι εκεί, καθιερώνεται επαρκώς για

---

⁹⁸ Ζαν Νοέλ Ζανίν, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τις απαρχές ως τις μέρες μας, εκδ. Παπαδήμας, 1999, σελ. 58-59.

⁹⁹ Don R. Pember, Mass Media Law, Brown and Benchmark, 1997, σελ. 35-36.

¹⁰⁰ Φ. Μπαρνιέ Κ. Λαβενίρ, Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τον Ντιντερό στο Διαδίκτυο, εκδ. Δρομέας, 1999, σελ. 107.

πρώτη φορά, η απαγόρευση λογοκρισίας και η διακήρυξη της ελευθερίας του τύπου.

Σημείο αναφοράς για την ελευθερία του Τύπου, αποτελεί το 1833, όπου κυκλοφορεί, για πρώτη φορά, η New York Sun και ακολουθούν το 1835 η New York Herald και το 1841 η New York Tribune. Από το 1833 έως το 1860, παγιώνονται νέες οικονομικές πολιτικές και μορφές εσόδων για τις εφημερίδες, όπως η διαφήμιση, διαφορετικοί τρόποι διανομής, δηλαδή διανομή στο δρόμο και στα σπίτια, νέες κατηγορίες ειδήσεων και νέες τεχνικές συλλογής της πληροφορίας από επαγγελματίες. Η εποχή που ακολουθεί χαρακτηρίζεται από τον έντονο ανταγωνισμό των εφημερίδων για την προσέλκυση διαφήμισης και αναγνωστικού κοινού¹⁰¹. Από το 1860 έως και το 1900 κυκλοφορούν περισσότερα από 1500 περιοδικά, οι τιμές των βιβλίων πέφτουν και η έντυπη επικοινωνία, είτε με τη μορφή ενημερωτικών εντύπων, είτε με τη μορφή βιβλίων και περιοδικών καθιερώνεται σαν μια καθημερινή συνήθεια όλων των πολιτών¹⁰².

Παράλληλα με τον έντυπο Τύπο, το 1915, το ραδιόφωνο κάνει την πρώτη του εμφάνιση, καθώς η δυνατότητα εκπομπής και λήψης ήχου ήταν γεγονός και διάφοροι ερασιτέχνες εξέπεμπαν εκπομπές στις Η.Π.Α.. Με την έναρξη του Α' Π.Π., οι ερευνητικές προσπάθειες στο χώρο του ραδιοφώνου σταμάτησαν προσωρινά. Μετά τη λήξη του πολέμου και αφού είχε πλέον αποδειχθεί η αξία του ραδιοφώνου για στρατιωτικές χρήσεις, άρχισε η προσπάθεια, το ραδιόφωνο να εισέλθει σε κάθε νοικοκυριό και να αποτελέσει ένα νέο μέσο ενημέρωσης των πολιτών. Ο πρώτος στην Αμερική ραδιοφωνικός σταθμός θεωρείται ότι ήταν αυτός του Frank Conrad, το 1913, στη Βιρτζίνια των Η.Π.Α.. Επίσης

---

¹⁰¹ Ζαν Νοέλ Ζανίν, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τις απαρχές ως τις μέρες μας, εκδ. Παπαδήμας, 1999, σελ.141-147.

¹⁰² Φ. Μπαρνιέ Κ. Λαβενίρ, Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τον Ντιντερό στο Διαδίκτυο, εκδ. Δρομέας, 1999, σελ. 207-210.

υπολογίζεται, ότι μέχρι το 1923 υπήρχαν πάνω από 600 σταθμοί στις Η.Π.Α. και πάνω ένα εκατομμύριο νοικοκυριά διέθεταν ραδιοφωνικούς δέκτες¹⁰³.

Την περίοδο μεταξύ των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, το ραδιόφωνο καθιερώθηκε σαν το κυρίαρχο Μέσο Ενημέρωσης. Μέχρι το 1938, 8 στα 10 αμερικάνικα νοικοκυριά είχαν ραδιόφωνο, ενώ μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το ραδιόφωνο καθιερώθηκε, ως το πλέον δημοφιλές Μέσο Ενημέρωσης και ψυχαγωγίας. Δεν έλλειπαν όμως και τα προβλήματα, καθώς τα μεγάλα πρακτορεία ειδήσεων αρνούσαν να τροφοδοτήσουν με ειδήσεις τους ραδιοφωνικούς σταθμούς, γιατί τους θεωρούσαν ανταγωνιστικούς ως προς τις εφημερίδες και πίστευαν ότι θα έκλειναν με την πάροδο του χρόνου. Επίσης ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα, που αντιμετώπιζαν οι ραδιοφωνικοί σταθμοί, ήταν το ζήτημα της χρηματοδότησης. Πέραν όμως όλων αυτών των προβλημάτων, η χρήση του ραδιοφώνου, αρχικά ως όργανο προπαγάνδας κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κυρίως από τις Δυνάμεις του Άξονα, αλλά και η κάλυψη του ίδιου του πολέμου από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς, το ανέδειξε ως το πιο αξιόπιστο Μέσο Ενημέρωσης της εποχής.

Η εμφάνιση της τηλεόρασης, ως Μέσο Ενημέρωσης, ξεκινάει από τα τέλη της δεκαετίας του 1930, όπου και αρχίζουν να πραγματοποιούνται οι πρώτες προσπάθειες για την εκπομπή τηλεοπτικών σημάτων στη μικρή οθόνη. Το 1936, το Βρετανικό BBC είναι η πρώτη τηλεοπτική επιχείρηση που προσφέρει πρόγραμμα. Βέβαια η καταγραφή του Β' Π.Π. δεν ήταν δυνατή, καθώς η τηλεόραση βρισκόταν σε πρώιμο στάδιο εκείνη την εποχή¹⁰⁴. Αν και η τηλεόραση είχε ως στόχο, να απευθύνεται σε όλο το ευρύ κοινό, δεν τα κατάφερε απευθείας, διότι η

---

¹⁰³ Don R. Pember, *Mass Media Law*, Brown and Benchmark, 1997, σελ. 49-50.

¹⁰⁴ Φ. Μπαρνιέ Κ. Λαβενίρ, *Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τον Ντιντερό στο Διαδίκτυο*, εκδ. Δρομέας, 1999, σελ. 247-249.

απόκτηση της ήταν αρκετά δαπανηρή για τον μέσο πολίτη. Από το 1950 και μετά περνάμε στη χρυσή εποχή της τηλεόρασης και στην εμφάνιση ενός πλήθους προγραμμάτων, τηλεοπτικών διαφημίσεων, αλλά και ερευνών που αναλύουν τη σχέση της τηλεόρασης με το κοινό¹⁰⁵. Το 1964, ο πόλεμος του Βιετνάμ, είναι ο πρώτος τηλεοπτικός πόλεμος που καλύπτεται ζωντανά, για να ακολουθήσει πολύ αργότερα, η αμφιλεγόμενη κάλυψη του πολέμου του Κόλπου το 1990.

1.3 Διεθνής Κατοχύρωση της Ελευθερία του Τύπου

Όσον αφορά τώρα, την κατοχύρωση της ελευθερίας του Τύπου σε διεθνές επίπεδο, αυτή δεν κατοχυρώνεται ρητώς και διεξοδικώς, όπως άλλες, από τις περισσότερες ατομικές ελευθερίες. Παρόλα αυτά, η ελευθερία του Τύπου, αναφέρεται σε πολλές διεθνείς διακηρύξεις των ατομικών δικαιωμάτων, καθώς θεωρείται μεγίστης σημασίας.

i. Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων

Η πρώτη αναφορά σχετικά με την εν λόγω ελευθερία γίνεται στο άρθρ. 19, της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία υπογράφηκε στις 10 Δεκεμβρίου του 1948. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει, "Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο"¹⁰⁶.

ii. Ε.Σ.Δ.Α.

Εν συνεχεία, η ελευθερία του Τύπου συναντάται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των

---

¹⁰⁵ Ζαν Νοέλ Ζανίν, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τις απαρχές ως τις μέρες μας, εκδ. Παπαδήμας, 1999, σελ. 376-379.

¹⁰⁶ Επίσημη Ιστοσελίδα του Περιφερειακού κέντρου πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, www.unric.org/el.

θεμελιωδών ελευθεριών, γνωστή και ως Ε.Σ.Δ.Α., που υπογράφηκε το 1950 και πιο συγκεκριμένα στο άρθρ.10 και στις δύο παραγράφους του, οι οποίες αναφέρουν "1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή την δημοσίαν ασφάλειαν την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας"¹⁰⁷.

iii. Διεθνές Σύμφωνο των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων

Η τρίτη κατά χρονολογικά αναφορά στην ελευθερία του Τύπου, συναντάται στο Διεθνές Σύμφωνο των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων του 1966, στο άρθρ.19 και πιο συγκεκριμένα στις παραγράφους 2 και 3, οι οποίες αναφέρουν: «2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως

---

¹⁰⁷ Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, www.echr.coe.int/ECHR.

συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του.

3. Η άσκηση των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Μπορεί, επομένως, να υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι:

α. για το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων,
β. για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών»¹⁰⁸.

iv. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Τελευταία αναφορά της ελευθερίας του Τύπου σε διεθνές επίπεδο, συναντάται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος υπογράφηκε στη Νίκαια της Γαλλίας το 2000, στο άρθρ. 11 και στις 2 παραγράφους του και σχετικά αναφέρει « 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων.

2. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές»¹⁰⁹.

Σήμερα, εν κατακλείδι, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή αλλιώς Επικοινωνίας, νοούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα, με τα οποία μπορεί να ενημερωθεί για προηγούμενα και τρέχοντα συμβάντα ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων. Αυτά με τη σειρά τους χωρίζονται στα Ασύγχρονα μέσα, όπως είναι ο τύπος και το Διαδίκτυο, διότι η πληροφορία τους μεταδίδεται σε διαφορετικές χρονικές στιγμές για κάθε διακριτό

¹⁰⁸ Επίσημη Ιστοσελίδα του Περιφερειακού κέντρου πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, www.unric.org/el

¹⁰⁹ Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, www.europarl.europa.eu.

ενδιαφερόμενο και στα Σύγχρονα μέσα, όπως είναι το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, καθώς όλοι οι χρήστες λαμβάνουν την πληροφορία συγχρόνως.

Τα Μ.Μ.Ε., στην εποχή μας, αποτελούν την λεγόμενη τέταρτη εξουσία και μπορούν να αναδεικνύουν τα θέματα που αυτά επιλέγουν να προβάλλουν. Από την άποψη αυτή, τα μέσα δε περιγράφουν μόνο τα γεγονότα, αλλά επιπλέον διαμορφώνουν την πραγματικότητα, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό πολλές φορές, τις πεποιθήσεις και τα πιστεύω της κοινής γνώμης, αφού καθίστανται από τους βασικότερους διαμορφωτές αυτής. Τα Μ.Μ.Ε. ασχολούνται με θέματα που απασχολούν την κοινή γνώμη, ιδιαίτερα με αυτά, τα οποία η κοινή γνώμη ζητά να ενημερωθεί, ώστε να διαμορφώσει την άποψή της. Τόσο παραδοσιακά, όσο και σήμερα, τα Μ.Μ.Ε. ενημερώνουν και ψυχαγωγούν το κοινό, καλύπτοντας την ανάγκη του για ενημέρωση, επαφή με το κοινωνικό γίνεσθαι, ψυχαγωγία, ενώ μέσα από αυτή τη διαδικασία προβάλλουν κοινωνικά πρότυπα, διαμορφώνουν νοοτροπίες και αξίες και σε μεγάλο βαθμό αποτελούν το μέσο επικοινωνίας μεταξύ κράτους και πολίτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Όπως αναφέρθηκε και στην παραπάνω υποενότητα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έκαναν για πρώτη φορά την εμφάνισή τους στον ελλαδικό χώρο τα αρχαία χρόνια και πιο συγκεκριμένα την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, κατά την οποία συντάσσονται οι πρώτες

εφημερίδες, των οποίων η θεματολογία τους περιοριζόταν σε θέματα που αφορούσαν γεγονότα της εκστρατείας¹¹⁰.

Η συνέχεια δεν ήταν το ίδιο ευοίωνη για τον τύπο στην Ελλάδα, καθώς λόγω των διαφορετικών πολιτευμάτων, αλλά και κατακτητών, δεν συνεχίστηκε η εξελικτική του πορεία. Ο κυριότερος λόγος που ο τύπος καθυστέρησε να εξελιχθεί στο ελληνικό έδαφος ήταν η τουρκοκρατία και το καθεστώς που την διέπετε. Πριν την ελληνική επανάσταση του 1821 κάνει την εμφάνισή της για πρώτη φορά μία ελληνική εφημερίδα, η οποία όμως τυπωνόταν στην Αυστρία.

Μετά το τέλος της επανάστασης εμφανίζεται μια σημαντική ανάπτυξη του τύπου στην Ελλάδα, την οποία θα αναφέρω εκτενέστερα στη συνέχεια της υποενότητας.

Σήμερα τα ελληνικά Μ.Μ.Ε. περιλαμβάνουν τις εφημερίδες και περιοδικά, τους ραδιοφωνικούς σταθμούς, μαζί με τους τηλεοπτικούς σταθμούς και τέλος τα ιστολόγια, λόγω της ταχείας ανάπτυξης της δημοσιογραφίας και της πληροφόρησης μέσω του διαδικτύου. Αυτά με τη σειρά τους και κυρίως το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, διαχωρίζονται σε κρατικά Μ.Μ.Ε. και σε ιδιωτικά.

Καλό θα ήταν να αναφερθούμε σε καθένα ξεχωριστά στη συνέχεια, ώστε να γίνει πιο κατανοητή η εξέλιξη του κάθε μέσου στην Ελλάδα.

2.2 Τα είδη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα

i. Η εφημερίδα

Η πρώτη ελληνική εφημερίδα εκδόθηκε το 1784 στη Βιέννη, όπου ήταν σημαντικό κέντρο του ελληνικού εμπορίου και των Ελλήνων

---

¹¹⁰ Ζαν Νοέλ Ζανίν, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τις απαρχές ως τις μέρες μας, εκδ. Παπαδήμας, 1999, σελ. 33-34

λογίων της εποχής. Ύστερα από πιέσεις που άσκησε η τουρκική κυβέρνηση στην Αυστρία και λόγω των σημαντικών εμπορικών συμφωνιών που υπήρχαν μεταξύ τους, η εφημερίδα έπαυσε να εκδίδεται το ίδιο έτος¹¹¹.

Εν συνεχεία, το 1790 - 1798 η "Εφημερίς" είναι η δεύτερη σημαντική εφημερίδα, η οποία εκδίδεται και πάλι στη Βιέννη. Κύριο θέμα της ήταν οι ιδέες της γαλλικής Επανάστασης, καθώς και διάφορες πληροφορίες για τον Ελληνισμό της εποχής σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου. Η εφημερίδα έκλεισε το 1798 λόγω των σχέσεων των εκδοτών με τον Ρήγα Φεραίο και πιο συγκεκριμένα με τις επαναστατικές απόψεις που πρόσβευε¹¹².

Ως πρώτη επίσημη ελληνική εφημερίδα θεωρείται η " Σάλπιγξ Ελληνική", η οποία εκδόθηκε την 1η Αυγούστου του 1821 στην Καλαμάτα, ταυτόχρονα με την Ελληνική Επανάσταση. Η Ελληνική συγκυρία είναι καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη του Τύπου στη χώρα. Η νέα πραγματικότητα του επαναστατικού αγώνα θέτει νέους στόχους και απαιτεί νέες επιλογές. Οι εφημερίδες του αγώνα αφενός προσπαθούν να καλύψουν την επικαιρότητα των πολεμικών εξελίξεων και αφετέρου να ενημερώσουν για γενικότερα πολιτικά και κοινωνικά θέματα, δημοσιεύοντας άρθρα πολιτικής θεωρίας, κρίνοντας την εξουσία και πρεσβεύοντας τις αρχές της ελευθεροτυπίας¹¹³.

Το Φεβρουάριο του 1833 ιδρύεται η «Εφημερίς της Κυβερνήσεως» με την έκδοση από τον Βασιλιά Όθωνα του υπ' αρ. 2 Βασιλικού Διατάγματος, που δημοσιεύτηκε στο πρώτο φύλλο της "Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος". (ΦΕΚ 1/16.2.1833)

¹¹¹ Λύχνος Γεράσιμου, Ο τύπος χθες, σήμερα, αύριο, άρθρο στην εφημερίδα Πλειάς, Κέρκυρα 1972.

¹¹² Αικατερίνη Κουμαριανού, Οι απαρχές του ελληνικού Τύπου, Ο. ελληνικός προεπαναστατικός Τύπος. Βιέννη-Παρίσι (1784-1821), Αθena, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, εκδ. Ερμής, Αθήνα 2010, σελ. 79-84.

¹¹³ Πηγή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου, <http://www.et.gr/>.

Το Δεκέμβριο, του ίδιου έτους, εκδόθηκε το ιδρυτικό διάταγμα του τότε "Βασιλικού Τυπογραφείου" (ΦΕΚ 42/25.12.1833) που αργότερα μετονομάστηκε σε "Εθνικό Τυπογραφείο".

Η "Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος" από την πρώτη ημέρα της έκδοσής της στις 16/28 Φεβρουαρίου 1833 και μέχρι τον Ιούνιο του 1835, δηλαδή κατά τη διάρκεια της Αντιβασιλείας, εκδιδόταν δίγλωσση. Μέχρι τις 5 Νοεμβρίου 1834 (αριθ. φύλλου 40) εκδιδόταν στο Ναύπλιο, ενώ από τις 21 Δεκεμβρίου 1834, μετά τη μεταφορά της πρωτεύουσας του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους, συνέχισε την έκδοσή της στην Αθήνα¹¹⁴, όπου και εκδίδεται μέχρι σήμερα.

Η πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα θεωρήθηκε η "χρυσή εποχή" των εφημερίδων¹¹⁵. Η ραγδαία εξέλιξη των τεχνικών μέσων, η πρόοδος των μέσων επικοινωνίας και η οικονομική ενίσχυση των εφημερίδων επηρεάζει ριζικά το περιεχόμενο και την εμφάνισή τους. Οι κυκλοφορίες αυξάνονται θεαματικά και τα πρώτα σωματεία δημοσιογράφων και διευθυντών εφημερίδων εμφανίζονται. Από το 1935, μετά την ψήφιση του "νόμου περί Δημοσιογραφικών Συλλόγων", στην Αθήνα παρέμεινε μόνο η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, γνωστή και ως Ε.Σ.Η.Ε.Α.. Έως τα μέσα της δεκαετίας του '90 υπήρχαν στην Ελλάδα περίπου 300 εφημερίδες, τοπικής, περιφερειακής και πανελλαδικής εμβέλειας¹¹⁶.

Σήμερα, ο αριθμός των κυκλοφορούντων εφημερίδων φτάνει τις 578 εφημερίδες, είτε είναι πρωινές είτε απογευματινές, είτε έχουν περιεχόμενο πολιτικό, είτε αθλητικό, είτε οικονομικό, είτε θρησκευτικό, και είτε κυκλοφορούν καθημερινά, εβδομαδιαία, μηνιαία. Πιο

---

¹¹⁴ Πηγή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου, <http://www.et.gr/>.

¹¹⁵ Πηγή από την ιστοσελίδα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, <http://www.nlg.gr>.

¹¹⁶ Επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών της Ελλάδος, η ιστορία της εφημερίδας, Αθήνα 2002, www.ypes.gr.

συγκεκριμένα η Αθήνα εκδίδει 167 εφημερίδες, η Θεσσαλονίκη 24 και η Υπόλοιπη Ελλάδα 387.

ii. Το ραδιόφωνο

Στην Ελλάδα, η ραδιοφωνία εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1920. Την 1η Μαρτίου του 1922, όταν το ελληνικό κράτος είχε εμπλακεί στην Μικρασιατική καταστροφή, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Πετρόπουλος, επέδειξε ένα πλήρες σύστημα ραδιοφωνικής λήψης.

Ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός εξέπεμψε από τη Θεσσαλονίκη το 1926, με ιδιωτική πρωτοβουλία από το Χρίστο Τσιγγιρίδη, το 1926 και 20 ολόκληρα χρόνια λειτούργησε στην πόλη, μεταδίδοντας τακτικά διάφορες εκπομπές.

Το 1936, η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά αποφάσισε να δημιουργήσει το κρατικό ραδιοφωνικό σύστημα. Για τον Μεταξά, η ίδρυση ελληνικού ραδιοφωνικού δικτύου δεν ήταν μόνο ζήτημα εθνικής υπερηφάνειας, αλλά και μέσο για την εκπαίδευση και μόρφωση της ελληνικής κοινωνίας. Τελικά στις 25 Μαρτίου του 1938, ο Βασιλιάς Γεώργιος Β' εγκαινιάζει τον πρώτο εθνικό ραδιοφωνικό σταθμό στη χώρα μας. Κανονικό πρόγραμμα, με μουσική από τη συμφωνική ορχήστρα του σταθμού, χορωδία, ειδήσεις, και κλασική μουσική, άρχισε να μεταδίδεται στις 21 Μαΐου 1938¹¹⁷.

Το 1945 ιδρύθηκε το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας, αλλιώς Ε.Ι.Ρ., που ανέλαβε την ευθύνη λειτουργίας του σταθμού στη Θεσσαλονίκη. Αμέσως μετά την απελευθέρωση, άρχισαν να ιδρύονται κι άλλοι σταθμοί σε διάφορες πόλεις της χώρας, οι οποίοι υπάγονταν στη δικαιοδοσία του Ε.Ι.Ρ., καθώς και πολλοί στρατιωτικοί σταθμοί, υπό τη δικαιοδοσία των

---

¹¹⁷Ινστιτούτο οπτικοακουστικών μέσων, έντυπο με την ονομασία Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα, Αθήνα 2006.

ενόπλων δυνάμεων Υ.ΕΝ.Ε.Δ.¹¹⁸. Από τα τέλη της δεκαετίας του '70, το ραδιόφωνο κατακλύζεται από εκατοντάδες ερασιτέχνες που εκπέμπουν πολυποίκιλα προγράμματα, αμφισβητώντας ανοιχτά το ραδιοφωνικό μονοπώλιο της κρατικής ραδιοφωνίας. Ραδιοσταθμό κατασκεύασαν, επίσης, οι φοιτητές του Ε.Μ.Π., κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Πολυτεχνείου κατά της Χούντας, το 1973¹¹⁹.

Στα πλαίσια τη γενικής εκσυγχρονιστικής προσπάθειας και προσαρμογής των δομών στις προδιαγραφές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, την τελευταία εικοσαετία μόλις, εκσυγχρονίστηκε και ο θεσμός της ραδιοφωνίας. Με το νόμο 1730/1987¹²⁰ ιδρύθηκε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, που λειτουργεί με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας με έδρα την Αθήνα. Με την Υπουργική απόφαση 14631/Ζ2/2691/29.5.87¹²¹ καθορίστηκαν, επιπλέον, οι προϋποθέσεις και οι όροι ίδρυσης ραδιοσταθμών τοπικής ισχύος, από Δήμους και κοινότητες. Τέλος, με το προεδρικό διάταγμα 25/1988¹²² συντελείται η ανεξαρτητοποίηση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας, καθώς τέθηκαν οι όροι ίδρυσης τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Σήμερα, η κατανομή των ραδιοφωνικών συχνοτήτων γίνεται από το Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, γνωστό ευρέως και ως Ε.Σ.Ρ.¹²³.

---

¹¹⁸ Άρθρο από την ιστοσελίδα του Γενικού Επιτελείου Στρατού με ονομασία " Μια από τις πρώτες προσπάθειες για ελεύθερη ραδιοφωνία στην Ελλάδα, ο λησμονημένος ραδιοφωνικός σταθμός του 781 λόχου γενικών μεταφορών αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία της Υ.ΕΝ.Ε.Δ.", <http://www.army.gr>

¹¹⁹ Άρθρο από την εφημερίδα Καθημερινή, που εκδόθηκε στις 10 Ιανουαρίου του 1996.

¹²⁰ Νόμος 1730/1987, Φ.Ε.Κ., Α Τεύχος, αρ. φύλλου 145, 19/8/1987.

¹²¹ Πηγή από το αρχείο της Ε.Ρ.Τ., <http://www.ert.gr/>.

¹²² Πηγή από την ιστοσελίδα του Ε.Σ.Ρ., <http://www.esr.gr>.

¹²³ Ινστιτούτο οπτικοακουστικών μέσων, έντυπο με την ονομασία Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα, Αθήνα 2006.

iii. Η τηλεόραση

Η ιστορία της Ελληνικής τηλεόρασης αρχίζει το 1951, με τον νόμο 1663, όπου προβλέπεται η ίδρυση και λειτουργία ραδιοτηλεοπτικών σταθμών των Ενόπλων Δυνάμεων, διάταξη η οποία καταργείται 15 χρόνια αργότερα, ενώ παράλληλα προβλέπεται και η λειτουργία της Υπηρεσίας Ενημέρωσης Ενόπλων Δυνάμεων ή Υ.ΕΝ.Ε.Δ., που θα είχε την αρμοδιότητα για την εγκατάσταση και λειτουργία ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. Στις αρχές της δεκαετίας του '60 ξεκινά η πειραματική μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών στη Θεσσαλονίκη. Ο πρώτος πειραματικός σταθμός Ελληνικής τηλεόρασης λειτούργησε το 1961, στη Θεσσαλονίκη από τη Δ.Ε.Η. στα πλαίσια της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Η επίσημη, όμως, έναρξη της Ελληνικής κρατικής τηλεόρασης έγινε στις 23 Φεβρουαρίου 1966¹²⁴.

Η ανάπτυξη της τηλεόρασης στην Ελλάδα άργησε πολλές δεκαετίες. Το 1987, η Ε.Ρ.Τ. αναδιαρθρώνεται εν' όψει της εισαγωγής των ιδιωτικών σταθμών. Η ΕΡΤ1 και ΕΡΤ2 συγχωνεύονται σε ένα ενιαίο φορέα, την Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. που λειτουργεί ως ανώνυμη εταιρία και πιο συγκεκριμένα, ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. Η Ε.Ρ.Τ. ελέγχεται και εποπτεύεται από το κράτος μέσω του Υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως και έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Επίσης προβλέπεται η ίδρυση ενός Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων, Ι.Ο.Μ., ως απλή διεύθυνση για τη θεωρητική και εφαρμοσμένη έρευνα και μελέτη των οπτικοακουστικών μέσων, συνάμα όμως, δημιουργείται μια Εταιρεία Παραγωγής και Εμπορίας Εκπομπών και Προγραμμάτων Ραδιοτηλεόρασης. Το 1989 ιδρύεται το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, για την εποπτεία του ραδιοτηλεοπτικού πεδίου. Από το 1993 το αρμόδιο Υπουργείο είναι το Υπουργείο Τύπου και Μ.Μ.Ε.¹²⁵.

¹²⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.81.

¹²⁵ Επίσημη ιστοσελίδα Ε.Ρ.Τ., Ιστορικό αρχείο, www.ert-archives.gr.

Η απορύθμιση του τηλεοπτικού πεδίου, στα τέλη της δεκαετίας του '80, μεταμόρφωσε το τηλεοπτικό περιβάλλον της χώρας, θέτοντας νέους όρους και φέρνοντας νέους πρωταγωνιστές στο προσκήνιο. Σύντομα κάνουν την εμφάνισή τους 140 ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί, είτε εθνικοί, είτε τοπικοί, ανατρέποντας με αυτόν τον τρόπο το επί χρόνια κρατικό μονοπώλιο. Η απορύθμιση είχε καταλυτική σημασία και για την εγχώρια διαφημιστική αγορά, στην οποία έδωσε τεράστια ώθηση. Επέτρεψε, επίσης, την ανάπτυξη ενός ολόκληρου τομέα παραγωγής τηλεοπτικών προγραμμάτων στην Ελλάδα, αλλά και την αύξηση της εισαγωγής τηλεοπτικών προγραμμάτων από άλλες χώρες.

Προς το τέλος του 1989 εμφανίζονται στις τηλεοπτικές συχνότητες τα δύο πρώτα ιδιωτικά κανάλια, το Mega Channel και ο Antenna TV, γεγονός που σηματοδοτεί την ουσιαστική αναδιάρθρωση του επικοινωνιακού πεδίου της χώρας. Με την πάροδο λίγων μηνών, το ένα τηλεοπτικό κανάλι, μετά το άλλο, εμφανίζονται σε ολόκληρη την Ελληνική επικράτεια, εκπέμποντας είτε πανελλαδικά είτε τοπικά¹²⁶.

Τέλος το 1994 εμφανίζεται το πρώτο συνδρομητικό κανάλι, το Filmnet, που προσέφερε εμπορικές ταινίες και ζωντανούς αγώνες ποδοσφαίρου. Το 1997, η EPT 2 μετεξελίσσεται σε NET με ενημερωτικό κυρίως προφίλ και η ET1 σε ψυχαγωγικό κανάλι, ενώ πλέον από κρατική αποκαλείται δημόσια τηλεόραση. Φέτος, η NET ξανά άλλαξε ονομασία και επέστρεψε στην αρχική της ονομασία, δηλαδή EPT 2. Το 1999 παρέχεται, από το κράτος, επίσημη άδεια λειτουργίας ψηφιακής δορυφορικής τηλεόρασης στη Nova, αλλά σε σύμβαση με το Ελληνικό δημόσιο.

---

¹²⁶ Παπαδήμας Χριστόδουλος - Παπαδημητρίου Λένα, άρθρο στην εφημερίδα Το Βήμα, με ονομασία "Το Άλμπουμ της Τηλεόρασης", εκδόθηκε στις 21/11/1999.

iv. Το διαδίκτυο

Το διαδίκτυο ήρθε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1990. Όμως την μεγάλη του ανάπτυξη στη χώρα μας τη γνώρισε το 2003. Ο Ο.Τ.Ε. ήταν ο πρώτος πάροχος ιντερνέτ στην Ελλάδα και για πολλά χρόνια κατείχε το μονοπώλιο, έως ότου εμφανίστηκαν άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις και έτσι έχασε τα ηνία. Το διαδίκτυο, σήμερα, είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας μας. Χρησιμοποιείται με ποικίλους τρόπους, είτε ως μέσο εργασίας, είτε ως μέσο επικοινωνίας, είτε για λόγους ψυχαγωγίας, είτε ως μέσο ενημέρωσης, ο λόγος που μας ενδιαφέρει κιάλας.

Υπάρχει επιπλέον, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού, το οποίο επισκέπτεται τους ενημερωτικούς ιστοτόπους από τον τόπο εργασίας του, ενώ η διάρκεια των επισκέψεων είναι σε γενικές γραμμές πολύ μικρή, καθώς περιορίζεται σε 3 με 5 λεπτά κάθε φορά. Η ενημέρωση είναι ως επί το πλείστον δωρεάν, ενώ μπορεί να γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, με σύντομες και αποσπασματικές επισκέψεις από το χώρο εργασίας. Συνέπεια των παραπάνω, είναι να γίνεται αναδιάρθρωση των προτιμήσεων του κοινού και έτσι τα παραδοσιακά Μ.Μ.Ε. να χάνουν την πρωτοκαθεδρία τους¹²⁷.

Η είδηση στο διαδίκτυο είναι σύντομη, αλλά παραπέμπει με υπερσυνδέσμους σε άλλες ιστοσελίδες, βοηθώντας τον χρήστη να επιλέξει την είδηση και να δομήσει ο ίδιος το περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει, περιπλανώμενος στο διαδίκτυο. Οι πολίτες, αν και έχουν μια ιδιαίτερη προτίμηση στα παραδοσιακά Μέσα για την ενημέρωσή τους, παράλληλα αναζητούν όλο και περισσότερες ειδήσεις από όλο τον κόσμο. Τη δυνατότητα αυτή την παρέχει η ευελιξία του διαδικτύου, επεμβαίνοντας σε ζητήματα δημοκρατίας, ενημέρωσης και ανάδειξης της

---

¹²⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.313.

προσωπικής γνώμης, μέσα από ιστοσελίδες, blogs, όπου ο καθένας έχει τη δυνατότητα να εκφέρει τη δική του άποψη ανώνυμα.

Είναι εμφανές πλέον, ότι το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων πολιτών επιλέγει το διαδίκτυο ως το κύριο μέσο ενημέρωσης του, είτε λόγω έλλειψης χρόνου, είτε λόγω της θέλησης για περαιτέρω έρευνα και πληροφορίες πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα, είτε λόγω χρημάτων και αυτό απορρέει από την τεράστια πτώση, που έχουν υποστεί οι εφημερίδες σε κυκλοφορία, αλλά και η τηλεόραση και το ραδιόφωνο σε τηλεθεατές και ακροατές αντιστοίχως για διαφορετικούς λόγους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η Συνταγματική κατοχύρωση του Τύπου στην ελληνική έννομη τάξη

3.1 Εισαγωγή

Στην υποενότητα 2.1, αναφέρθηκα στην κατοχύρωση της ελευθερίας του Τύπου σε διεθνές επίπεδο. Έτσι λοιπόν, θεώρησα σκόπιμο να αναφέρω και για την κατοχύρωση του τύπου σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1 του νόμου 1092/38, ορίζεται ότι στην έννοια του τύπου εμπίπτει «παν ό, τι εκ τυπογραφίας ή οποιουδήποτε άλλου μηχανικού μέσου παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμό ή διάδοση χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεων ή φωνογραφικών πλακών»¹²⁸.

---

¹²⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 27.

3.2 Η έννοια του Τύπου

Τύπος είναι κάθε προϊόν, το οποίο προέρχεται από την τυπογραφία ή από άλλο μηχανικό, χημικό ή φωτοχημικό μέσο, με το οποίο επιτυγχάνεται η παραγωγή μεγάλου αριθμού ομοίων αντιτύπων¹²⁹.

Ο Τύπος διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, τον Τύπο υπό ευρεία έννοια και τον Τύπο υπό στενή έννοια. Τύπος υπό ευρεία έννοια είναι κάθε προϊόν μηχανικού ή χημικού ή φυσικοχημικού μέσου που είναι ικανό για την παραγωγή μεγάλου αριθμού ομοίων κειμένων, εικόνων, παραστάσεων ή συμβόλων, σε χαρτί, ύφασμα, μέταλλο, γυαλί, ξύλο κ.ά. Τύπος υπό στενή έννοια είναι το προϊόν της τυπογραφίας¹³⁰.

Ο κύριος νόμος που αναφέρεται εξ' ολοκλήρου στην ελευθερία του τύπου στην Ελλάδα και τον προστατεύει, είναι το άρθρ. 14 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα ο νόμος αναφέρει "1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους. 2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.

3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:

- α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,
- β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
- γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,

¹²⁹ Δημήτριος Κόρσος Τύπος και Ραδιοηλεκτρονική, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2^η έκδοση, 1989, σελ. 5.

¹³⁰ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 481.

δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

4. Σ' όλες τις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης επιτρέπονται στον εκδότη της εφημερίδας ή άλλου εντύπου που κατασχέθηκε και στον εισαγγελέα.

5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης.

6. Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μία πενταετία για διάπραξη των εγκλημάτων που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από το πρόσωπο που καταδικάστηκε, όπως νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζουν αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη.

7. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

9. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων".

Συνεπώς η προστασία του άρθρ.14, καταλαμβάνει όλα τα στάδια , από την προετοιμασία της έκδοσης του εντύπου έως και την ανάγνωση του από το κοινό. Δηλαδή στο άρθρο αυτό κατοχυρώνεται, αφενός το δικαίωμα του κάθε πολίτη να εκδίδει και να κυκλοφορεί ελεύθερα έντυπα, αφετέρου το δικαίωμα επίσης του κάθε πολίτη να πληροφορείται

και να ενημερώνεται τακτικά και ελεύθερα για κάθε πολιτικό και κοινωνικό εν γένει ζήτημα που τον ενδιαφέρει¹³¹. Ειδικότερα, το άρθρο 14 περιλαμβάνει α) την ελευθερία εκδόσεως, β) την ελευθερία συντάξεως, γ) την ελευθερία εκτυπώσεως, δ) την ελευθερία κυκλοφορίας, ε) και την ελευθερία άσκησης επαγγελματίων του τύπου¹³².

Καταρχάς, ελευθερία έκδοσης υπάρχει όταν κάθε άτομο είναι ελεύθερο να εκδίδει οποιοδήποτε έντυπο, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή στο πρόσωπο του ορισμένων προσόντων ή να εξαρτάται η έκδοση από την άδεια οποιασδήποτε αρχής. Την ελευθερία αυτή κατοχυρώνει κατά βάση το ισχύον Σύνταγμα με το άρθρο 14παρ.2 εδ. β' που ορίζει ότι η «η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται»¹³³. Συνεπώς, η συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας του τύπου απαγορεύει, αφ' ενός τις κρατικές παρεμβάσεις και κυρίως την άσκηση λογοκρισίας, αφ' ετέρου επιβάλλει ως θετική υποχρέωση, την εξασφάλιση εκ μέρους του κράτους, τόσο των υλικών προϋποθέσεων, που θα επιτρέψουν την άσκηση της ελεύθερης δημοσιογραφίας, όσο και των μη υλικών προϋποθέσεων, οι οποίες συνίσταται στην εξασφάλιση της δυνατότητας προσβάσεως στις πηγές πληροφόρησης και την παροχή πληροφοριών από το ίδιο το κράτος¹³⁴.

Το άρθρο 15 παρ.2 του Συντάγματος, αναφέρει ότι, η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του κράτους, με σκοπό να διασφαλίζεται η αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Το συγκεκριμένο άρθρο δεν θεσπίζει ατομικό δικαίωμα ιδρύσεως ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού. Επίσης, δεν παρακωλύει την ελεύθερη έκφραση της γνώμης μέσω της ραδιοτηλεόρασης, η οποία

¹³¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας - Αθανάσιος Τσεββάς, Η νομοθεσία των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2005, σελ. 3-4.

¹³² Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 305.

¹³³ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ. 51.

¹³⁴ Δημήτριος Κόρσος, Τύπος και Ραδιοτηλεόραση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2^η έκδοση, 1989, σελ. 17.

κατοχυρώνεται στο άρθρο 14¹³⁵. Η έννοια του άμεσου ελέγχου, αν και υπερβαίνει την έννοια της κρατικής εποπτείας, έχει κριθεί ότι δεν ταυτίζεται με εκείνη του κρατικού μονοπωλίου επί ραδιοτηλεοράσεως, χωρίς ωστόσο να το απαγορεύει. Το κράτος, μέσα από τον άμεσο έλεγχο που ασκεί, οφείλει να διασφαλίζει την εκπλήρωση του σκοπού της ραδιοτηλεοράσεως, δηλαδή την αντικειμενική, πλήρη, αμερόληπτη και επί ίσοις όροις παροχή καλής ποιότητας υπηρεσιών, με τον πιο πρόσφορο τρόπο¹³⁶.

3.3 Περιεχόμενο Ελευθερίας του Τύπου

Όσον αφορά το περιεχόμενο της ελευθερίας του τύπου, αναφέρεται ρητά στο άρθρ. 14 παρ.2. "Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται". Ο τύπος μέσα από την εν λόγω διάταξη, καθιερώνεται ως θεσμός, απαραίτητος για τη διασφάλιση της διαμάχης ιδεών και συμφερόντων, καθώς και της δημοσιότητας του πολιτικού και εν γένει δημόσιου βίου και συνεπώς, ως συστατικού στοιχείου του δημοκρατικού πολιτεύματος¹³⁷. Η ελευθερία του τύπου καταλαμβάνει όλα τα στάδια, από την προετοιμασία της έκδοσης του εντύπου, έως και την ανάγνωσή του από το κοινό¹³⁸. Η έκδοση εφημερίδων ή άλλων εντύπων μπορεί να γίνει από τον καθένα, χωρίς περιορισμούς ως προς την εθνικότητα του, ως το αν πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο, για ανήλικο (μαθητικές εφημερίδες κτλ). Επιπλέον, η διάταξη εμπεριέχει στον πυρήνα της και περαιτέρω ελευθερίες συσχετιζόμενες με τον τύπο. Και αυτό διότι, σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Δαγτόγλου, για την πραγμάτωση της ελευθερίας αυτής, απαιτείται, περαιτέρω, η διασφάλιση των ελευθεριών της έκδοσης, της σύνταξης, της

¹³⁵ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 481-482.

¹³⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 26-27.

¹³⁷ Δημήτριος Κόρσος Τύπος και Ραδιοτηλεόραση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2^η έκδοση, 1989, σελ.17-18.

¹³⁸ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ.305.

εκτύπωσης, της κυκλοφορίας και της άσκησης επαγγελμάτων σχετικά με τον τύπο¹³⁹.

i. Ελευθερία Εκδόσεως

Στην ελευθερία εκδόσεως, συμπεριλαμβάνεται, πρώτον, η ελευθερία κάθε ατόμου και κάθε ομάδας ατόμων να εκδώσουν οποιοδήποτε έντυπο, επομένως με άλλα λόγια συμπεριλαμβάνονται η απαγόρευση θεσπίσεως προσόντων ή προϋποθέσεων, προσωπικών ή πραγματικών, ηθικών ή υλικών προς την έκδοση εντύπων¹⁴⁰. Περιορισμό της ελευθερίας εκδόσεως αποτελεί η διάταξη της παρ. 3 του ν. 1178/1981, « περί αστικής ευθύνης του τύπου και των άλλων τινών διατάξεων», η οποία καθιερώνει, ως βασική προϋπόθεση της έκδοσης εντύπου, το διορισμό από τον ιδιοκτήτη κάθε εφημερίδας ή περιοδικού ως εκδότη και διευθυντή φυσικών προσώπων¹⁴¹, που ανεξάρτητα από την υπηκοότητά τους, έχουν μόνιμη κατοικία ή διαμονή τους στην Ελλάδα και δεν συντρέχουν στο πρόσωπό τους λόγοι άρσεως του αξιοποίνου ή παρακωλύσεως της ποινικής διώξεως¹⁴². Η έλλειψη άλλης ειδικότερης ρυθμίσεως σημαίνει, ότι ο καθένας είναι ελεύθερος να συστήνει και να διευθύνει μια εκδοτική επιχείρηση τηρώντας, εκτός από τις γενικές αρχές του δικαίου, τις διατάξεις που αφορούν στον ανταγωνισμό μεταξύ των εκδοτών και στις σχέσεις εργοδότη και εργαζομένων, καθώς και να αποφασίζει για τον τόπο και το χρόνο εκδόσεως¹⁴³.

ii. Ελευθερία Συντάξεως

Η ελευθερία της συντάξεως σημαίνει, αρχικά, ελευθερία συγκεντρώσεως της ύλης. Το άρθρ. 14 Συντ., δεν κατοχυρώνει αξίωση

¹³⁹ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ. 53-54.

¹⁴⁰ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ. 55.

¹⁴¹ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ.306.

¹⁴² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 38-39.

¹⁴³ Ο.Π., Δημήτριος Κόρρος, σελ.20.

του τύπου προς παροχή πληροφοριών από τις δημόσιες υπηρεσίες¹⁴⁴. Αντιθέτως, πηγή πληροφοριών για τον δημοσιογράφο μπορεί να είναι το ίδιο το κράτος. Σύμφωνα με το αρθρ.16 του ν. 1599/1986, το κράτος οφείλει να παράσχει στους πολίτες πληροφορίες για κάθε θέμα, εφόσον δεν εμπίπτει σε εκείνα που ρητώς εξαιρούνται από τον νόμο.

Από την ελευθερία συγκεντρώσεως της ύλης συνάγεται το ανεπίτρεπτο οποιοσδήποτε διακρίσεως μεταξύ των εφημερίδων όπως για παράδειγμα της απαγόρευσης σε ορισμένους μόνο δημοσιογράφους ή συντάκτες εφημερίδων να συμμετέχουν σε συνέντευξη τύπου που παραχωρεί υπουργός ή ο εκπρόσωπος τύπου της κυβέρνησης¹⁴⁵.

Επιπλέον, οι εκπρόσωποι του τύπου έχουν αξίωση προσβάσεως σε όλες τις δημόσιες προσιτές ιδιωτικές συγκεντρώσεις, όπως είναι οι δημόσιες, δικαστικές ή κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις, οι ανοικτές συναθροίσεις, συγκεντρώσεις κομμάτων ή συνδικάτων, θεατρικές παραστάσεις και αθλητικά γεγονότα, μάλιστα πολλές φορές έναντι ενός αντιτίμου. Εξαιρούνται οι ιδιωτικές ή μη δημόσια προσιτές κρατικές συγκεντρώσεις, στις οποίες ο εκπρόσωπος μπορεί να εισέλθει κανονικά, διότι δεν υπάρχει καμία αξίωση προσβάσεως σε αυτές τις κατηγορίες¹⁴⁶.

Τέλος, επιμέρους ελευθερίες που προκύπτουν από την ελευθερία συντάξεως, είναι η ελευθερία επιλογής της ύλης και του τρόπου παρουσίασης του εντύπου¹⁴⁷, η ελευθερία επιλογής πολιτικών ή οποιασδήποτε άλλης κατευθύνσεως προσανατολισμού του και η ελευθερία χρήσης οποιονδήποτε νόμιμων μέσων και εγκαταστάσεων υποδοχής και μεταδόσεων ειδήσεων¹⁴⁸.

---

¹⁴⁴ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ. 61.

¹⁴⁵ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 488-489.

¹⁴⁶ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ. 490.

¹⁴⁷ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, 306

¹⁴⁸ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.65-72.

iii. Ελευθερία Εκτυπώσεως

Στην ελευθερία εκτυπώσεως συμπεριλαμβάνονται, η ελευθερία επιλογής σχήματος, επιφάνειας, εκδόσεως και αριθμού αντιτύπων του εντύπου, καθώς και η ελευθερία επιλογής μεθόδου και προσωπικού εκτυπώσεως¹⁴⁹. Με την κατάργηση των διατάξεων, που αφορούν στην ατέλεια του δημοσιογραφικού χάρτη, κατέστησαν ανενεργείς και οι διατάξεις που αφορούσαν το σχήμα, τον αριθμό των εντύπων κλπ, αφού οι περιορισμοί αυτοί συνιστούσαν απόρροια των σχετικών διατάξεων¹⁵⁰. Οι εκδότες, επομένως, είναι ελεύθεροι να επιλέγουν το σχήμα της εφημερίδος, καθώς και τον αριθμό των αντιτύπων που επιθυμούν να εκδώσουν¹⁵¹. Πιο συγκεκριμένα τώρα, η παλιά ακολουθούμενη τακτική του κράτους, να παρέχει ατελώς χαρτί στις εφημερίδες που είχαν ορισμένες διαστάσεις και σχήμα, είναι αντισυνταγματική και καταργήθηκε με τον Φ.Π.Α., που αποτελεί κοινοτικό έσοδο. Η ελευθερία αυτή προϋποθέτει ότι θα είναι καταρχήν ελεύθερη η ίδρυση τυπογραφείων, καθώς και ότι θα είναι ελεύθερη η άσκηση του επαγγέλματος του τυπογράφου¹⁵². Όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί αντισυνταγματική η εξάρτηση της ίδρυσης τυπογραφείου από τη συνδρομή ορισμένων συνθηκών υγιεινής για την προστασία των εργαζομένων σε αυτό, αλλά ούτε και η θέσπιση γενικών προσόντων για την άσκηση του επαγγέλματος του τυπογράφου, όπως είναι η συμπλήρωση ελάχιστου ορίου ηλικίας, επειδή το επάγγελμα είναι ανθυγιεινό¹⁵³. Αντίθετα, αντισυνταγματική πρέπει να θεωρηθεί η δημιουργία κλειστού επαγγέλματος τυπογράφων, επειδή μπορεί να

¹⁴⁹ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ.496-498.

¹⁵⁰ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ.306.

¹⁵¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 41.

¹⁵² Ο.Π., Δημήτριος Κόρρος, σελ.21.

¹⁵³ Ο.Π., Δημήτριος Κόρρος, σελ.20-21.

απολήξει στην έμμεση παρεμπόδιση της έκδοσης εντύπων χάρις στην έλλειψη αρκετού αριθμού τυπογράφων¹⁵⁴.

iv. Ελευθερία Κυκλοφορίας

Μια ακόμη ελευθερία συνιστά, η ελευθερία της κυκλοφορίας. Η ελευθερία κυκλοφορίας και διανομής των εντύπων είναι απαραίτητη για να μπορούν να διαδοθούν οι ιδέες, γνώμες και στοχασμοί που περιέχονται σε αυτά. Το έντυπο τυπώνεται για να διατεθεί, να κυκλοφορήσει. Χωρίς την ελευθερία κυκλοφορίας, η ελευθερία του τύπου στερείται πρακτικού περιεχομένου¹⁵⁵. Είναι χαρακτηριστικό ότι, και όπου το Σύνταγμα επιτρέπει κατ' εξαίρεση την κατάσχεση εντύπου, περιορίζει την εξαίρεση αυτή στον χρόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου. Ελευθερία κυκλοφορίας σημαίνει αρχικά, ελευθερία αποστολής, με οποιονδήποτε τρόπο από τον τόπο παραγωγής στον τόπο πωλήσεως. Η αποστολή αυτή γίνεται είτε με ίδια μέσα, είτε με ταχυδρομείο ή άλλες μεταφορικές επιχειρήσεις, είτε με ειδικά πρακτορεία τύπου. Ως προς τα τελευταία πρέπει να σημειώσουμε ότι η ίδρυση τους πρέπει να είναι ελεύθερη, δεν έχει υποχρέωση να τα χρησιμοποιεί ο τύπος, δεν επιτρέπεται να επιβληθούν περιορισμοί στα πρακτορεία που να συνεπάγονται έμμεσα παραπέρα περιορισμούς στον *de facto* αναγκασμένο να τα χρησιμοποιεί. Επίσης η ελευθερία αυτή, σημαίνει ελευθερία πωλήσεως¹⁵⁶.

Ως προς την πώληση, η νομολογία του Σ. τ. Ε., κατέληξε στο ότι ο καθορισμός της τιμής των εφημερίδων αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος για έκδοση εφημερίδας και δεν επιδέχεται νομοθετική παρέμβαση, η οποία θα αναιρούσε στην πραγματικότητα το δικαίωμα¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.73-76.

¹⁵⁵ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ.78-79.

¹⁵⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 40-41.

¹⁵⁷ Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ.308.

Έτσι οι μεν εκδότες έχουν ατομικό δικαίωμα να καθορίζουν ελεύθερα την τιμή πώλησης των εφημερίδων τους, και οι πολίτες έχουν επίσης ατομικό δικαίωμα να επιλέγουν για την πληροφόρησή τους την εφημερίδα της προτίμησής τους, κατά συνεκτίμηση και του παράγοντα της τιμής¹⁵⁸. Πλην όμως, δεν αποκλείεται, εν όψει των σύγχρονων προβλημάτων που είναι πολύπλοκα και τα οποία συνάπτονται προς την λειτουργία του όλου θεσμού της ελευθεροτυπίας, η ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους στη διαδικασία διαμορφώσεως της τιμής πώλησης των εφημερίδων, εφόσον αυτή όχι μόνο δεν πλήττει την ελευθεροτυπία, αλλά αντιθέτως συμβάλλει στην προστασία και την προαγωγή της¹⁵⁹.

Αντισυνταγματική κρίνεται και η κάθε νομοθετική διάταξη που απαγορεύει την έκδοση και κυκλοφορία εφημερίδων που διατίθενται δωρεάν, ή απαγορεύει τη διάθεση εφημερίδων που χρηματοδοτούνται από τα εισοδήματα των διαφημίσεων και αγγελιών που δημοσιεύουν οι ίδιες στα περιεχόμενά τους¹⁶⁰.

Εν κατακλείδι, η κυκλοφορία ενός εντύπου μπορεί να γίνει και με τοιχοκόλληση ή έκθεση του εντύπου σε δημόσιο μέρος ή σε δημόσια συνάθροιση ή σε μέρος προσιτό στο κοινό τηρώντας τα όρια της γενικής νομοθεσίας.

ν. Ελευθερία Άσκησης Επαγγελματίων Τύπου

Τέλος, συναντούμε την ελευθερία άσκησης επαγγελματίων τύπου. Χωρίς την συγκεκριμένη ελευθερία υπονομεύεται και είναι κενή περιεχομένου, η ελευθερία του τύπου. Στην ελευθερία αυτή αντίκεινται διοικητικές άδειες για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος

¹⁵⁸Ο.Π., Δημήτριος Κόρσος, σελ.25.

¹⁵⁹Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.79-84.

¹⁶⁰ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ.504-505.

είτε πρόκειται για Έλληνες δημοσιογράφους είτε για ξένους ανταποκριτές¹⁶¹, αλλά και τυπογράφου και εφημεριδοπώλη¹⁶², καθώς επίσης και διατάξεις που εγκαθιδρύουν το συγκεκριμένο επάγγελμα ως «κλειστό επάγγελμα», δηλαδή, με άλλα λόγια, επιβάλλουν ή επιτρέπουν την απασχόληση σε ορισμένο επάγγελμα μόνο των μελών ενός σωματείου και την απόλυση όλων, όσοι δεν είναι ή παύουν να είναι μέλη του σωματείου αυτού. Ασυμβίβαστη είναι και η υποχρεωτική οργάνωση σε επαγγελματικές οργανώσεις των δημοσιογράφων¹⁶³. Την ελευθερία ασκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος περιορίζει σημαντικά το ίδιο το Σύνταγμα στο άρθρο 14 παρ. 6 και το οποίο αναφέρει, «Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μια πενταετία για διάπραξη εγκλημάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση έκδοσης του εντύπου και σε βαριές περιπτώσεις την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από το πρόσωπο, που καταδικάστηκε, όπως ο νόμος ορίζει. Η παύση ή απαγόρευση αρχίζουν αφ' ότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη»¹⁶⁴. Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες προέρχονται και είναι κατάλοιπο από το Σύνταγμα του 1952, αποτελούν δραστικό περιορισμό του εκδοτικού και δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Δεν καταργήθηκαν όμως κατά την αναθεώρηση του 1986, ούτε κατά την αναθεώρηση του 2001. Πάντως μέχρι σήμερα, οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόστηκαν¹⁶⁵.

---

¹⁶¹ Σύμφωνα με το άρθρο 58 α.ν. 1093/1938, κάθε νόμιμος ανταποκριτής αλλοδαπής εφημερίδας πρέπει να αναγνωρισθεί από τον αρμόδιο υπουργό, ο οποίος αποφασίζει με διακριτική ευχέρεια. Η διάταξη αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 59 παρ.1 του ν.δ. 1004/ 1971.

¹⁶² Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 937/1979, κατά το οποίο άδεια πωλήσεως εφημερίδων έχουν μόνο οι αδειούχοι επαγγελματίες εφημεριδοπώληδες και οι περιπτερούχοι, στους οποίους έδωσε "εντολή" η τοπική ένωση ιδιοκτητών ημερησίων εφημερίδων ή το πρακτορείο τύπου και οι οποίοι μπορούν να ανακαλέσουν την εν λόγω εντολή ελεύθερα όποτε το θελήσουν.

¹⁶³ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.85-88.

¹⁶⁴ Ιωάννης Κ. Καρακώστας - Αθανάσιος Τσεβάς, Η νομοθεσία των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2005, σελ. 4.

¹⁶⁵ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.88-89.

3.4 Φορείς του Τύπου

i. Ιδιώτες

Φορείς ή υποκείμενα της ελευθερίας του τύπου είναι μόνο ιδιώτες, είτε επιδιώκουν κέρδος, είτε όχι. Αποκλείονται δηλαδή, το κράτος και όλοι οι άλλοι φορείς δημόσιας εξουσίας, γιατί η ελευθερία του τύπου, όπως και κάθε ατομική ελευθερία δεν είναι δικαίωμα του κράτους, αλλά δικαίωμα έναντι του κράτους και των άλλων φορέων δημόσιας εξουσίας. Η άσκηση της δημοκρατικής λειτουργίας του τύπου προϋποθέτει μάλιστα ιδιωτικό και όχι κρατικό τύπο¹⁶⁶. Επίσης, φορείς της ελευθερίας του τύπου είναι και οι ανήλικοι, αλλά μόνο έναντι του κράτους και όχι και κατά των γονέων τους που μπορούν, στα πλαίσια της άσκησης της γονικής μέριμνας, να απαγορεύσουν την ανάγνωση κάποιου εντύπου. Δεν είναι επίσης αντισυνταγματικές οι απαγορεύσεις που προϋποθέτουν την δικαιοπρακτική ικανότητα για την έκδοση εντύπου ή απαγορεύουν την πώληση σε ανηλίκους¹⁶⁷.

ii. Νομικά Πρόσωπα

Στις περιπτώσεις, όπου οι δραστηριότητες του τύπου ασκούνται από νομικό πρόσωπο, δηλαδή από ανώνυμη εταιρία ή ιδιωτικό ίδρυμα, στο ισχύον Σύνταγμα, ο κοινός νομοθέτης αναφέρεται και σε νομικά πρόσωπα ως εκδότες εφημερίδων, χωρίς να παραβαίνει συνταγματική απαγόρευση. Ωστόσο, για να μην υπάρχει κίνδυνος να αποφευχθεί η ανάληψη ποινικής ή αστικής ευθύνης, ο νόμος μπορεί να ορίζει ότι, ανεξάρτητα από την ιδιότητα του ιδιοκτήτη του εντύπου ως νομικού

---

¹⁶⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.93-94.

¹⁶⁷ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.305.

προσώπου, πρέπει να ορίζονται ως αστικώς και ποινικώς υπεύθυνοι του εντύπου φυσικά πρόσωπα που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα¹⁶⁸.

iii. Αλλοδαποί

Όσον αφορά, τώρα, τους αλλοδαπούς, ο νόμος αναφέρει ότι, η έκδοση εφημερίδων ή άλλων εντύπων, μπορεί να γίνει από τον καθένα, χωρίς κανέναν περιορισμό ως προς την εθνικότητά του, παρόλο που όριζε ότι η έκδοση εφημερίδων επιτρέπεται μόνο σε Έλληνες¹⁶⁹. Άλλωστε, μια τέτοιου είδους ρύθμιση, θα ερχόταν σε σύγκρουση με το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, που απαγορεύει καταρχήν κάθε διάκριση σε βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών, λόγω της ιθαγένειας τους. Εφόσον οι εφημερίδες και τα περιοδικά μπορούν να ανήκουν και σε αλλοδαπούς και ο νόμος δεν μπορεί να ορίσει το αντίθετο, υπάρχει ένας συνταγματικός περιορισμός, ο οποίος απαιτεί ότι, τα αστικώς και ποινικώς υπεύθυνα φυσικά πρόσωπα, να διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα¹⁷⁰.

3.5 Περιορισμοί του Τύπου

Η θεσμοθέτηση και η οριοθέτηση περιορισμών της ελευθερίας του τύπου, δικαιολογείται από την ανάγκη προστασίας άλλων έννομων αγαθών, τα οποία με τη σειρά τους κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα. Στο πλαίσιο του άρθρ. 14, επιτρέπονται γενικοί και ειδικοί περιορισμοί, στο βαθμό και στο μέτρο προστασίας άλλων αγαθών, χωρίς όμως να θίγεται ο πυρήνας προστασίας του τύπου¹⁷¹.

Πρέπει όμως να τονιστεί ότι, οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου ισχύουν μόνο για την παραγωγή και τη διάδοση, όχι για την

¹⁶⁸ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.94-95.

¹⁶⁹ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.305.

¹⁷⁰ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.94-95.

¹⁷¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.25-26.

προμήθεια και την ανάγνωση του εντύπου, που είναι πάντοτε ελεύθερη από το περιεχόμενό του¹⁷².

Όπως προανέφερα, οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου χωρίζονται σε γενικούς και ειδικούς.

ι. Γενικοί

Οι γενικοί περιορισμοί είναι εκείνοι, στους οποίους υπάγεται κάθε έκφραση και διάδοση γνώμης ή πληροφορίας με οποιονδήποτε τρόπο. Η επιλογή του τύπου ως μέσου εκφράσεως, δεν απαλλάσσει από την υποχρέωση, κάθε πολίτη να υπακούσει στους γενικούς νόμους της χώρας του. Νόμοι του κράτους, σύμφωνα με το αρθρ. 14 του Συντάγματος, είναι οι τυπικοί νόμοι, οι οποίοι ψηφίζονται από την Βουλή, σύμφωνα με την νομοθετική διαδικασία που ορίζει το Σύνταγμα. Επιπλέον, νόμοι του κράτους, είναι οι προσωπικά και αντικειμενικά γενικοί νόμοι, εκείνοι δηλαδή, που δεν στρέφονται κατά ορισμένου προσώπου, ούτε κατά ορισμένης γνώμης, αλλά αντιθέτως προστατεύουν ένα έννομο αγαθό. Οι γενικοί περιορισμοί που θέτουν οι εν λόγω νόμοι, πρέπει να εφαρμόζονται, μόνο στο μέτρο που είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι σε μια δημοκρατική κοινωνία για την προστασία του συγκρουόμενου με την ελευθερία του τύπου, έννομου αγαθού και μη δυσανάλογα επαχθείς σε σχέση με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα¹⁷³.

Οι γενικοί περιορισμοί, δεν μπορούν να προσβάλλουν τον απαραβίαστο πυρήνα της ελευθερίας του τύπου. Ειδικώς για τα εγκλήματα κατά της τιμής, το άρθρο 367 Π.Κ. περιέχει μια διάταξη που αποτρέπει την εφαρμογή των άρθρων 361 Π.Κ., κατά τρόπο που παραβιάζει τον πυρήνα της ελευθερίας του τύπου, αν γίνεται χάριν προστασίας δικαιώματος ή άλλου δεδικοιολογημένου ενδιαφέροντος.

¹⁷² Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ.514.

¹⁷³ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ.515-516.

Σύμφωνα με το άρθρο 367 παρ.1 του Ποινικού Κώδικα " Δεν αποτελούν άδικη πράξη: α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες. β) οι δυσμενείς εκφράσεις που περιέχονται σε έγγραφο δημόσιας αρχής για αντικείμενα που ανάγονται στο κύκλο της υπηρεσίας της, καθώς και γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη (προστασία) δικαιώματος ή απ' άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον ή δ) σε ανάλογες περιπτώσεις".

Δεν αρκεί όμως η αντικειμενική διαφύλαξη του ενδιαφέροντος, αλλά πρέπει και υποκειμενικά να υφίσταται στο δράστη ο σκοπός διαφύλαξης του ενδιαφέροντος. Ορθότερο θα ήταν βέβαια, ειδικά για τα αδικήματα του τύπου το αντικειμενικό κίνητρο, γιατί αφενός η απόδειξη ενός τέτοιου κινήτρου είναι στην πράξη δυσχερέστατη και αφετέρου, γιατί η θεσμική εγγύηση την οποία κατοχυρώνει το άρθρο 14, είναι εξ' ορισμού αντικειμενική και όχι υποκειμενική. Τέλος, ιδιαίτερη θέση, μεταξύ των περιορισμών, καταλαμβάνει το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου¹⁷⁴.

ii. Ειδικοί

Οι ειδικοί περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου, είναι εκείνοι, που προχωρούν πέρα από τους περιορισμούς των γενικών νόμων και αφορούν ειδικά τον τύπο. Τέτοιοι περιορισμοί, δε μπορούν να θεσπιστούν από τον κοινό νομοθέτη, ούτε μπορούν να εφαρμοστούν από το δικαστή, παρά μόνο στο μέτρο που επιτρέπονται από το Σύνταγμα¹⁷⁵. Από τον συνδυασμό των παρ. 1, 2 του άρθρου 14 του Συντάγματος, συνεπάγεται ότι, η ελευθερία του τύπου, παρά το γεγονός ότι δεν διατυπώνεται ειδικά για αυτήν επιφύλαξη του νόμου, υπάγεται και αυτή στην ρήτρα της

¹⁷⁴ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.105-120.

¹⁷⁵ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ.121-122.

τήρησης των νόμων, της παρ.1 του άρθρου 14. Η απουσία όμως επιφύλαξης του νόμου στην παρ.2, σημαίνει ότι δεν μπορούν να επιβληθούν νομοθετικά ειδικοί περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου, πέρα από όσους επιβάλλονται γενικά στην ελευθερία της έκφρασης με κάθε άλλο τρόπο. Τέτοιοι ειδικοί περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν μόνο με συνταγματικές διατάξεις, όπως είναι αυτές των παραγράφων 5 του άρθρου 14 του Συντάγματος¹⁷⁶.

Οι αντικειμενικοί όροι, των ειδικών περιορισμών, είναι οι περιστάσεις, σύμφωνα με βάση το άρθρ.14 παρ.3, επιτρέπεται η κατάσχεση των εντύπων μετά την κυκλοφορία τους¹⁷⁷. Οι όροι αυτοί είναι, για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας. Τα παλαιότερα συντάγματα επέτρεπαν την κατάσχεση μόνο για προσβολή χριστιανικής θρησκείας. Το ισχύον όμως Σύνταγμα εξομοιώνει με τις χριστιανικές και τις άλλες «γνωστές θρησκείες», επιτρέποντας την κατάσχεση σε περίπτωση προσβολής τους και για πολλούς θεωρείται παρόμοιο αδίκημα με την καθύβριση της θρησκείας του αρθρ.199 του Π.Κ.¹⁷⁸.

Επιπλέον για την προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας. Όχι όμως και την προσβολή των μελών της οικογένειας του Π.τ.Δ., όπως ίσχυε στο Σύνταγμα του 1952. Η προσβολή αυτή, πρέπει να αφορά το πρόσωπο και όχι το αξίωμα, δηλαδή να προσβάλλεται η τιμή του συγκεκριμένου φορέα του αξιώματος¹⁷⁹.

Εν συνεχεία, κατάσχεση εντύπου υπάρχει, για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες σχετικές με την σύνθεση, τον εξοπλισμό και την διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της χώρας ή που

---

¹⁷⁶ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.311.

¹⁷⁷ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η 'εκδοση, 2012, σελ.530.

¹⁷⁸ Ο.Π., Δημήτριος Κόρσος, σελ.32.

¹⁷⁹ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ.531.

αποβλέπει στην βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους. Η περίπτωση αυτή είναι ευρύτερη από εκείνη του Συντάγματος του 1952, επειδή περιλαμβάνει και πληροφορίες σχετικές με την σύνθεση, τον εξοπλισμό και την διάταξη των ενόπλων δυνάμεων της Χώρας¹⁸⁰.

Τέλος, κατάσχεση συναντούμε για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν την δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος. Τα άσεμνα δημοσιεύματα περιγράφονται από τα άρθρα 29-30 του Ν. 5060/1931, για να χωρέσει όμως κατάσχεση πρέπει η προσβολή της δημόσιας αιδούς να είναι καταφανής¹⁸¹.

Το Σύνταγμα επιτρέπει την μετά την κυκλοφορία κατάσχεση του εντύπου, μόνο υπό αυστηρούς διαδικαστικούς όρους, οι οποίοι διασφαλίζουν πλήρη δικαστικό έλεγχο του συνταγματικώς θεμιτού της κατασχέσεως και ταχεία άρση της εκκρεμότητας. Ο εισαγγελέας οφείλει να υποβάλλει την υπόθεση της κατασχέσεως εντός 24 ωρών στο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο εντός άλλων 24 ωρών αποφαινεται για τη διατήρηση ή άρση της κατασχέσεως. Αλλιώς η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως¹⁸².

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρ.14 παρ. 6, «Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες, μέσα σε μία πενταετία, για διάπραξη των εγκλημάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, από το πρόσωπο που καταδικάστηκε, όπως νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζουν αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη».

---

¹⁸⁰ Ο.Π., Δημήτριος Κόρσος, σελ.33.

¹⁸¹ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.124-128.

¹⁸² Ο.Π., Κώστας Χ. Χρυσόγονος, σελ.310-311.

Όλα τα αδικήματα του τύπου χαρακτηρίζονταν από το Σύνταγμα, μέχρι και την αναθεώρηση του 2001, ως αυτόφωρα. Η αναθεώρηση του 2001 αντικατέστησε τη διάταξη του άρθρου 14 παρ.7 με μια αυτονόητη κοινοτοπία, μια εξουσιοδότηση προς τον νομοθέτη να «ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων», μια περιττή εξουσιοδότηση προς το νομοθέτη να εκτελεί το έργο του. Το Σύνταγμα, με άλλα λόγια, πλέον δεν ορίζει, ούτε τον αυτόφωρο, αλλά ούτε το μη αυτόφωρο χαρακτήρα των αδικημάτων του τύπου, αλλά επαφίεται στην κρίση του νομοθέτη¹⁸³.

---

¹⁸³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.68.

Γ' ΜΕΡΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ Μ.Μ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 Εισαγωγή

Η προστασία της προσωπικότητας, όπως είδαμε, δεν συνιστά έναν αμυντικό μηχανισμό εναντίον των καταχρήσεων από την πολιτική εξουσία, αλλά αποτελεί μέσο διαφύλαξης της ακεραιότητας του ατόμου, από διάφορους κινδύνους της σημερινής κοινωνίας. Οι τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές που δημιουργούνται καθημερινά, έχουν μεγάλο αντίκτυπο στις σχέσεις ανάμεσα σε δύο συνταγματικά κατοχυρωμένες αξίες, την ελευθερία του τύπου και την αξία του ανθρώπου. Ενώ στην αρχή της νεώτερης συνταγματικής ιστορίας, ο τύπος συνιστούσε το κατ'εξοχήν μέσο προστασίας της ανθρώπινης αξίας, σήμερα εξαιτίας και της κοινωνικής αλλοτρίωσης, αλλά και στο όνομα της κοινωνικής εδραίωσης και αναγνωσιμότητας, ενδέχεται να έρθει σε σύγκρουση καθημερινά, με το δικαίωμα της προσωπικότητας του ανθρώπου¹⁸⁴. Η ένταση της συγκρούσεως αυτής γίνεται συνειδητή και κατανοητή, μόνο εάν λάβουμε υπόψη μας το σύνολο των δραστηριοτήτων του τύπου. Από την άλλη δεν είναι νοητό να μην υπάρχει εκδήλωση ζωής του ανθρώπου στις μέρες μας, που να μην είναι συνυφασμένη με τον τύπο, είτε αναφέρεται στην πολιτική, στην οικονομία, στις τέχνες, στον αθλητισμό, στη θρησκεία, στην κοινωνική ζωή, στα εγκλήματα, θέματα τα οποία ο τύπος χρησιμοποιεί για τη μετάδοση ειδήσεων¹⁸⁵.

---

¹⁸⁴ Θρασύβουλος Θ. Κονταξής, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 129.

¹⁸⁵ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.21-22.

1.2 Η σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του πλέγματος διατάξεων που προστατεύουν από τη μία πλευρά την προσωπικότητα ενώ από την άλλη κατοχυρώνουν την ελευθερία της έκφρασης, δεν μπορεί να μην ληφθεί υπόψη ότι η δραστηριότητα των ΜΜΕ αποτελεί εξ' ορισμού πηγή ενδεχόμενου κινδύνου για την προσωπικότητα, γεγονός που δικαιολογεί και επιβάλλει την καθιέρωση συναλλακτικών υποχρεώσεων προστασίας του προσώπου. Η δραστηριότητα των ΜΜΕ συνδέεται αναμφισβήτητα με την άσκηση κυριαρχίας ενός πεδίου δράσεως, στη συγκεκριμένη περίπτωση του πεδίου της δημοσιότητας. Ανάλογα με το σκοπό, τον τρόπο και την έκταση της προβολής του προσώπου, η δημοσιότητα ενδέχεται να έχει ευνοϊκές ή αντίθετα καταστροφικές συνέπειες για την κοινωνική, ηθική ή επαγγελματική εικόνα του ατόμου. Ο ενυπάρχων, συνεπώς, στη δημοσιογραφική δραστηριότητα, αυξημένος κίνδυνος προσβολής του εννόμου αγαθού της προσωπικότητας επιτάσσει τη λήψη εκ μέρους των ΜΜΕ μέτρων με τα οποία περιορίζονται οι πιθανότητες επελεύσεως των κινδύνων. Από το βαθμό επικινδυνότητας των προς δημοσίευση σχολίων ή ειδήσεων, καθώς και της δημοσιογραφικής έρευνας, εξαρτάται και ο βαθμός επιμέλειας που υποχρεούνται να καταβάλουν οι υπεύθυνοι για την τήρηση των συναλλακτικών υποχρεώσεων του τύπου¹⁸⁶.

Όπως ανέφερα στην παραπάνω ενότητα, η συνταγματική διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 θεσπίζει τη θεσμική εγγύηση της ελευθερίας του τύπου, προκειμένου να εξυπηρετηθεί το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου για πληροφόρηση. Η νομιμότητα των ενεργειών του τύπου για τη διαφύλαξη των ξένων συμφερόντων κατοχυρώνεται από το άρθρο 367

---

¹⁸⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, άρθρο στο Περιοδικό Νομικό Βήμα, με ονομασία "Ελευθερία του Τύπου (Μ.Μ.Ε.) και προστασία Προσωπικών Δεδομένων", έτος 59, 2011.

του Ποινικού Κώδικα. Η διάταξη αυτή, ως εξειδίκευση του άρθρου 20 του Ποινικού Κώδικα, παρόλο που ρυθμίζει ειδικά την προσβολή της τιμής, επιβάλλεται να εφαρμοστεί σε κάθε περίπτωση προσβολής του έννομου αγαθού της προσωπικότητας, η οποία εμπίπτει στα όρια του σκοπού της διατάξεως. Με άλλα λόγια, από την μία πλευρά έχουμε το έννομο αγαθό της ιδιωτικής ζωής, το οποίο, όπως προαναφέραμε προστατεύεται από το ίδιο το Σύνταγμα, από τις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, από το άρθρο 57 Α.Κ., επίσης σε επίπεδο κοινού νόμου από το άρθρο 366 Π.Κ. και από την άλλη πλευρά την ελευθερία του τύπου, που επίσης προστατεύεται από το Σύνταγμα και από διεθνείς συμβάσεις.

Καθίσταται σαφές, λοιπόν, ότι οι προσβολές του ιδιωτικού βίου, με τις οποίες παραβιάζονται τα όρια της προσωπικής και αποκλειόμενης από τη δημοσιότητα πλευράς του βίου, όπως η συστηματική παρακολούθηση, η υποκλοπή ιδιωτικών συζητήσεων μέσω τεχνικών εγκαταστάσεων κάθε είδους, η μυστική φωτογράφιση σε ιδιωτικούς χώρους, η αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής ζωής από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πρέπει να οριοθετηθούν απέναντι στο έννομο αγαθό της ιδιωτικής ζωής¹⁸⁷.

Εν κατακλείδι, ο κυρωτικός μηχανισμός των άρθρ. 57 και 59 του Α.Κ., ενεργοποιείται, όταν και εφόσον, η επέμβαση στο χώρο της προσωπικότητας είναι σημαντική. Στο πλαίσιο της κοινωνικής συμβάσεως, ορισμένες επεμβάσεις είναι αναπόφευκτες και οφείλεται να είναι ανεκτές¹⁸⁸. Παράνομη δε, είναι η επέμβαση στην προσωπικότητα, όταν ο τύπος υπερβαίνει το όριο, το οποίο θέτουν οι συνθήκες της κοινωνικής συμβάσεως.

---

¹⁸⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.67.

¹⁸⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 251-252.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η παραβίαση της Αρχής της Προσωπικότητας από τα Μ.Μ.Ε.

2.1 Τα έννομα αγαθά που πλήττονται από τα Μ.Μ.Ε.

Τα έννομα αγαθά, που ανήκουν στο δικαίωμα της προσωπικότητας, δεν είναι όλα αντικείμενο προσβολών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τα αγαθά που πλήττονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας είναι η τιμή, η ιδιωτική ζωή, η εικόνα και η σφαίρα του απορρήτου.

i. Τιμή

Κατά πολλούς το κυριότερο αγαθό που πλήττεται είναι η τιμή του ατόμου¹⁸⁹. Το δίκαιο προστατεύει την τιμή, μέσω των ποινικών διατάξεων του άρθρου 361 του Ποινικού Κώδικα, περί εγκλημάτων κατά της τιμής και το οποίο αναφέρει " Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της δυσφήμισης (άρθρα 362 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης". Οι διατάξεις αυτές, θεμελιώνουν και τον παράνομο χαρακτήρα των δημοσιευμάτων που προσβάλλουν την τιμή ενός ατόμου. Ανεξαρτήτως όμως, από τον Ποινικό Κώδικα και τις διατάξεις του, το αγαθό της τιμής θεωρείται τόσο σημαντικό, ώστε προστατεύεται αυτοτελώς και με τις διατάξεις που αφορούν την προστασία της προσωπικότητας, σύμφωνα με το αρθρ.2 παρ.1, όπως ανέλυσα και παραπάνω.

---

¹⁸⁹ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ.540.

Όμως για να μην υπάρχουν λάθη και από τις δικαστικές αρχές, που καλούνται να προστατέψουν το αγαθό της τιμής, αλλά και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, να μην χρειάζεται να προσβάλλουν το αγαθό αυτό, υπάρχουν κριτήρια όπου αντισταθμίζονται τα συγκρουόμενα συμφέροντα του σεβασμού της τιμής και της ελευθερίας του τύπου. Αυτά είναι: 1) Το είδος και το περιεχόμενο της προσβολής, 2) Την ποιοτική επίδραση της προσβλητικής ενέργειας, 3) Την ποσοτική επίδραση της προσβλητικής ενέργειας, 4) Το μέσον με το οποίο πραγματοποιήθηκε η προσβλητική ενέργεια, 5) Την αφορμή της προσβλητικής ενέργειας και 6) Τα κίνητρα της προσβλητικής ενέργειας¹⁹⁰. Η ένταση της προσβολής έχει σημασία, υπό την έννοια ότι η παρέμβαση στον εσωτερικό πυρήνα της προσωπικότητας, που στηρίζεται η ανθρώπινη αξία, δεν είναι δεκτική σταθμίσεως με την ελευθερία του τύπου. Τα όρια της ελευθερίας του τύπου πρέπει να σταματούν στο σημείο όπου η κριτική δεν θα αποσκοπεί στην καταβράθρωση της τιμής ή στην ενσυνείδητη έκφραση περιφρόνησης¹⁹¹.

Σύμφωνα με τη νομολογία και τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όσον αφορά τη φύση των εκφράσεων και του κατά πόσο μπορούν αυτές να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του ατόμου, το Δικαστήριο τις διακρίνει σε γεγονότα και αξιολογικές κρίσεις. Εάν η αλήθεια των πρώτων μπορεί να αποδειχθεί, δεν χρειάζεται να αποδειχθούν και οι αξιολογικές κρίσεις. Εφόσον μία δήλωση περιορίζεται σε μία αξιολογική κρίση, η επέμβαση κρίνεται από το κατά πόσο αυτή έχει μία πραγματική και αληθινή βάση και από το κατά πόσο

---

¹⁹⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.71.

¹⁹¹ Θρασύβουλος Θ. Κονταξής, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.135-136.

είναι ανάλογη, επειδή και στην περίπτωση αυτή μπορεί να διατυπωθεί με έναν υπερβολικό τρόπο¹⁹².

ii. Ιδιωτικός Βίος

Αντίθετα από την τιμή, ο ιδιωτικός βίος είναι από τα αγαθά της προσωπικότητας που προσβάλλονται τόσο κατά το στάδιο της δημοσιογραφικής έρευνας, όσο και κατά την δημοσίευσή της. Ως προσβολές του ιδιωτικού βίου, από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, θεωρούνται η συστηματική παρακολούθηση, η υποκλοπή ιδιωτικών συζητήσεων, η μυστική φωτογράφιση σε ιδιωτικούς χώρους και η αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής ζωής¹⁹³. Σφαίρα του ιδιωτικού βίου είναι ο χώρος που αυτοπροσδιορίζει κάθε άτομο, προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες απερίσπαστο από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Η έκταση του ιδιωτικού βίου συγκαθορίζεται από τις τρέχουσες κοινωνικές αντιλήψεις στο συγκεκριμένο χρόνο και στο συγκεκριμένο κοινωνικό πεδίο δράσεως¹⁹⁴.

iii. Η εικόνα του Προσώπου

Τέλος, τελευταίο στοιχείο της προσωπικότητας, που υπόκειται σε προσβολές εκ μέρους του τύπου, είναι η εικόνα του προσώπου, η οποία έχει αναγνωρισθεί ως αυτοτελές δικαίωμα που θεμελιώνεται στο άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα. Ο νόμος απαγορεύει την φωτογράφιση προσώπου και την έκθεση της φωτογραφίας σε κοινή θέα, χωρίς τη συναίνεσή του, εκτός αν πρόκειται για φωτογραφίες προσώπων της

---

¹⁹² ΕΔΔΑ, Απόφαση 5.6.2008, Προσφυγή Νο 15909/2006, σκέψη 26, και Απόφαση Feldek κατά Σλοβακίας.

¹⁹³ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.251.

¹⁹⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.80.

καθημερινής επικαιρότητας ή προσώπων που ανήκουν στην σύγχρονη ιστορία¹⁹⁵. Επίσης, απαγορεύεται η χρησιμοποίηση εικόνας για διαφημιστικούς σκοπούς, χωρίς τη συναίνεση του εικονιζόμενου προσώπου, η οποία συνιστά αυτοτελή παράνομη προσβολή της προσωπικότητας.

Δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας, θεωρείται η εξουσία του προσώπου να αποφασίζει για την αποτύπωση, διάδοση ή δημόσια έκθεση της εξωτερικής απεικόνισης της μορφής του. Από τον συγκεκριμένο ορισμό συνάγεται ότι, η αξίωση προστασίας της εικόνας μπορεί να ασκηθεί, είτε στο στάδιο της λήψεώς της, είτε κατά τη διάδοσή της, χωρίς τη συναίνεση του δικαιούχου. Για τη λήψη και διάδοση της εικόνας απαιτείται η συναίνεση του εικονιζόμενου, εκτός και αν πρόκειται για πρόσωπα της επικαιρότητας ή για δημόσια συνάθροιση προσώπων¹⁹⁶.

2.2 Δικαιολογητικοί λόγοι που επιτρέπουν την επέμβαση των Μ.Μ.Ε. στην προσωπικότητα του ατόμου

Υπάρχουν όμως και δικαιολογητικοί λόγοι, όπου σε συγκεκριμένα περιστατικά, επιτρέπουν στον τύπο να επέμβει στην προσωπικότητα του άλλου. Οι λόγοι αυτοί αναγνωρίζονται συνήθως από το νόμο, όπως η συναίνεση του θύματος, η ιδιότητά του ως προσώπου του δημόσιου βίου, όπως και ο λόγος που απαιτεί στάθμιση των συμφερόντων προκειμένου να κριθεί αν υπάρχει ή όχι δικαίωμα επεμβάσεως. Οι δικαιολογητικοί λόγοι είναι δυνατόν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: α) Σε αυτούς που θεμελιώνονται σε ειδική διάταξη του νόμου Α.Κ. 282, 985, 1518, β) Σε αυτούς που θεμελιώνονται με τη συναίνεση του θύματος και γ) Στους

¹⁹⁵ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.116.

¹⁹⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.273.

λόγους που θεμελιώνονται στην ανάγκη προστασίας δικαιολογημένου συμφέροντος Ποινικός Κώδικας άρθρο 367¹⁹⁷.

ι. Στάθμιση Συμφερόντων

Σε αυτή την περίπτωση η εφαρμογή ή όχι των διατάξεων περί προστασίας του ιδιωτικού βίου εξαρτάται από τη στάθμιση των δυο αντιτιθέμενων έννομων αγαθών, αφενός της προστασίας της προσωπικότητας και αφετέρου της ελευθερίας του τύπου και των ΜΜΕ.

Αφετηρία της σταθμίσεως αυτής μπορούν να αποτελέσουν οι συγκρουόμενες ατομικές ελευθερίες, η ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητας και η ελευθερία εκφράσεως, οι οποίες ανήκουν αδιάσπαστα στην αξία του ανθρώπου. Η στάθμιση βέβαια μπορεί να ξεκινήσει και από το απόλυτο δικαίωμα της προσωπικότητας του προσβληθέντος¹⁹⁸. Η επέμβαση στο έννομο αυτό πεδίο είναι κατ' αρχάς παράνομη, εφ' όσον διαπιστωθεί ότι το προσβληθέν αγαθό αποτελεί στοιχείο της προσωπικότητας. Αφού διευκρινιστεί ότι το αγαθό που προσεβλήθη συμπεριλαμβάνεται στο πεδίο αυτό, ακολουθεί η εξέταση του κατά πόσο ο δράστης μπορεί να επικαλεστεί ένα δικαίωμα επεμβάσεως ή έναν από το νόμο οριζόμενο λόγο άρσεως του παράνομου χαρακτήρα της πράξεως ή την ύπαρξη δικαιολογημένου ενδιαφέροντος που εξυπηρετεί την αρχή της ελευθεροτυπίας στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου¹⁹⁹. Όταν ο νόμος προβλέπει έναν απόλυτο λόγο που δικαιολογεί τη συμπεριφορά του δράστη η στάθμιση γίνεται από τον νομοθέτη και ο δικαστής καλείται να τον εφαρμόσει στα συγκεκριμένα περιστατικά²⁰⁰.

Εάν ο λόγος είναι σχετικός η αρμοδιότητα αυτή ανατίθεται στον

¹⁹⁷ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.83.

¹⁹⁸ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.230.

¹⁹⁹ Θρασύβουλος Θ. Κονταξής, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.129-130.

²⁰⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.275.

δικαστή του οποίου όμως η ελευθερία δεν είναι απεριόριστη γιατί στο μέτρο του δυνατού θα πρέπει να αναζητήσει κριτήρια που να μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις. Από τους λόγους που η έννομη τάξη αναγνωρίζει ως δικαιολογητικούς για την επέμβαση στη ζωή του ατόμου ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η συναίνεση και το δικαιολογημένο ενδιαφέρον.

ii. Συναίνεση

Κάθε άτομο είναι ελεύθερο να δεχθεί ή αντίθετα να αρνηθεί τα δικαιώματά του. Η συναίνεση ενός ατόμου δεν παρουσιάζεται ως παραίτηση από το δικαίωμα αυτό, αλλά ως άσκηση του συγκεκριμένου δικαιώματος κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Ενώ παλαιότερα, η συναίνεση κατείχε δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, πλέον αμφισβητείται σε μεγάλο βαθμό, καθότι με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ο κίνδυνος για πρόσωπα ανίκανα ή περιορισμένης δικαιοπρακτικής ικανότητας, οι οποίοι δεν βρίσκονται σε θέση να αποφασίσουν ελεύθερα για αγαθά ευαίσθητα στην παραβίαση και την προσβολή²⁰¹ του ίδιου τους του εαυτού.

Όσον αφορά τη συναίνεση του θύματος θα πρέπει να απαιτητάως να πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις: 1) Η ικανότητα διάκρισης, δηλαδή ο φορέας του δικαιώματος πρέπει κατά το χρόνο της παροχής της συναίνεσης και έγκρισης να διαθέτει την ηθική και πνευματική ωριμότητα και την ψυχική ικανότητα να διακρίνει τη σημασία και τη βαρύτητα της απόφασής του. 2) Σαφήνεια της δήλωσης, η δήλωση συναίνεσης ή έγκρισης τότε μόνο συνεπάγεται έννομα αποτελέσματα, όταν έχει σαφές περιεχόμενο. 3) Σοβαρότητα και δεσμευτικότητα, από τη δήλωση πρέπει να μην καταλείπεται καμία απολύτως αμφιβολία για την σοβαρή πρόθεση του φορέα να αυτοδεσμευθεί. 4) Γνώση των

---

²⁰¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.300.

περιστάσεων, όταν η δήλωση βούλησης γίνεται εν πλήρη γνώση όλων των σημαντικών στοιχείων που συνοδεύουν την πράξη ή την συμπεριφορά του προσβολέα. 5) Ανεπηρέαστη βούληση, η βούληση του φορέα να δηλώσει συναίνεση ή έγκριση που επιβάλλεται να είναι προϊόν ελεύθερης και ανεπηρέαστης απόφασης και όχι προϊόν πλάνης, απάτης ή απειλής. 6) Περιθώριο αυτοδιάθεσης, η δήλωση πρέπει να κινείται στο πλαίσιο του δικαιώματος αυτοδιάθεσης στοιχείων της προσωπικότητας. 7) Χρηστά ήθη, η συναίνεση του προσώπου δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με την αρχή των χρηστών ηθών²⁰².

iii. Δικαιολογημένο Συμφέρον

Βασικό χαρακτηριστικό σχετικά με το αν η εκ μέρους του τύπου επίκληση δικαιολογημένου ενδιαφέροντος συνιστά λόγο που δικαιολογεί την επέμβαση στην προσωπικότητα, θεωρείται αν το περιεχόμενο του δημοσιεύματος είναι το αληθές ή όχι.

Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση δημοσιευμάτων που αφορούν την τιμή ενός προσώπου, αν ο ισχυρισμός είναι αληθής και δεν υπάρχει εξύβριση, τότε δεν θίγεται το δικαίωμα της τιμής και δεν τίθεται ζήτημα δικαιολογητικών λόγων της πράξεως. Εάν όμως αντίθετα, ο ισχυρισμός είναι αναληθής, τότε δεν υπάρχει πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εκφράσεως και δεν τίθεται συνεπώς, θέμα αντικειμενικής συγκρούσεως συμφερόντων²⁰³.

Ακόμα και στην περίπτωση δικαιολογημένου συμφέροντος, ο συντάκτης ενός αληθούς δημοσιεύματος δεν απαλλάσσεται, εφόσον ο

---

²⁰² Θρασύβουλος Θ. Κονταξής, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.138-139.

²⁰³ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ.518.

προσβλητικός ισχυρισμός της προσωπικότητας ισχυρισμός αποτελεί συγχρόνως εξύβριση.

Συμπερασματικά λοιπόν, με βάση τους παραπάνω δικαιολογητικούς λόγους, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι ελεύθερα από το Σύνταγμα να εισέλθουν στον ιδιωτικό βίο του πολίτη, χωρίς να προσβάλουν κανένα από τα αγαθά που πρεσβεύει και περικλείει το δικαίωμα της προσωπικότητας και δίχως να φοβούνται για καμία επίπτωση, εφόσον ακολουθούν κατά γράμμα τις οδηγίες και τους περιορισμούς που τους προσφέρουν οι νόμοι.

2.3 Πεδία σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων

Εν συνεχεία, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρω ότι η διαμάχη των δύο αυτών δικαιωμάτων, δηλαδή της αρχής της προστασίας της προσωπικότητας και της ελευθερίας του τύπου, λαμβάνουν μέρος σε διάφορα πεδία.

i. Στους απλούς πολίτες

Το δικαίωμα του απλού πολίτη, στην ιδιωτική ζωή, υπερισχύει οποιουδήποτε δικαιώματος ελευθερίας του τύπου και της πληροφόρησης. Επομένως, η ιδιωτική ζωή, του κάθε ανθρώπου, είναι αδιάφορη για την κοινή γνώμη, ακόμα και μετά το θάνατό του, όπως κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 365 του Ποινικού Κώδικα.

ii. Στα πρόσωπα της επικαιρότητας.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν, ως επί το πλείστον, καλλιτέχνες, αθλητές, επιστήμονες, αλλά και απλοί πολίτες, οι οποίοι εξαιτίας κάποιου συμβάντος, βρέθηκαν στο επίκεντρο της δημοσιότητας. Η ιδιαίτερη σχέση των ατόμων αυτών με ένα γεγονός που επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα

την κοινωνία, αλλά και την κοινή γνώμη, καθορίζει ουσιαστικά την ιδιωτική, αλλά και την κοινωνική ζωή αυτών των ατόμων. Η ελευθερία απόκρυψης και αποκάλυψης του ιδιωτικού τους βίου, όπως απορρέει από το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και κατοχυρώνεται στα άρθρα 5 παρ. 1 εδ. Γ, 9 Α και 19 του Συντάγματος, παρακάμπτεται μέχρι ενός σημείου, έναντι στο δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 και στο δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου, το οποίο συναντάται στο άρθρο 14 παρ.2 του Συντάγματος. Η προσβολή του δικαιώματος, ουσιαστικά δεν υφίσταται, αφού το δικαίωμα στην πληροφόρηση αφορά το κομμάτι εκείνο της ιδιωτικής ζωής που έχει άμεση σχέση με την κοινωνία²⁰⁴.

iii. Στα δημόσια πρόσωπα

Τέτοια πρόσωπα είναι οι πολιτικοί, οικονομικοί και πνευματικοί παράγοντες όπως επιχειρηματίες, νομάρχες, βουλευτές κ.α. Η δραστηριότητα των προσώπων αυτών είναι τόσο σημαντική για την κοινωνία, όπου το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους βρίσκεται συνεχώς στη δημοσιότητα. Η ελευθερία απόκρυψης και αποκάλυψης του ιδιωτικού τους βίου εναπόκειται στους ίδιους. Πρέπει να αναφερθεί ότι, η ελευθερία αυτή δεν είναι ασύδοτη, δηλαδή το πολιτικό πρόσωπο που προβάλλει μόνο την θετική πλευρά του ιδιωτικού του βίου προκειμένου να προσελκύσει υποστηρικτές και ψηφοφόρους δεν μπορεί να ζητά την προστασία από τη δημοσιότητα αρνητικών στοιχείων του ιδιωτικού του βίου. Μια τέτοια απαίτηση αποτελεί κατάχρηση του δικαιώματος της ελευθερίας απόκρυψης και αποκάλυψης της ιδιωτικής ζωής, εφόσον το πρόσωπο αυτό χρησιμοποιεί την καλή του εικόνα για να προσελκύσει το ευρύ κοινό προσβάλλοντας το δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως

---

²⁰⁴ Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006,σελ.317.

κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 του Συντάγματος και καταπατώντας την ελευθερία του τύπου όπως αναφέρεται στο άρθρο 14 παρ.1 του Συντάγματος²⁰⁵. Η ελευθερία του δημοσίου προσώπου να κρατάει την προσωπική του ζωή μακριά από τη δημοσιότητα με την προϋπόθεση ότι δεν αντιβαίνει τα όσα πρεσβεύει και δεν επηρεάζει ουσιαστικά το έργο του είναι απαραβίαστη. Άρα το ευρύ κοινό έχει δικαίωμα να ενημερωθεί για το φιλανθρωπικό έργο ενός επιχειρηματία ή το συγγραφικό έργο ενός καθηγητή πανεπιστημίου, δεν έχει όμως το δικαίωμα να ζητά πληροφορίες για την ιδιωτική του ζωή, τα πολιτικά του πιστεύω και ότι έχει να κάνει με τον ιδιωτικό του βίο²⁰⁶.

iv. Στα πρόσωπα που κατέχουν κάποιο αξίωμα

Η θέση των προσώπων αυτών στο κοινωνικό σύνολο είναι καίρια για την λειτουργία των θεσμών του. Τα πρόσωπα αυτά μπορεί να κατέχουν δημόσιο ή ακόμη και ιδιωτικό αξίωμα. Παρόλα αυτά, λόγω της ιδιαίτερης θέσης τους, το Σύνταγμα και η νομοθεσία έχουν καθορίσει ειδικό καθεστώς διαφάνειας του ιδιωτικού τους βίου, απέναντι στο ευρύ κοινό και τους νόμους. Τέτοια πρόσωπα, όπως είδαμε και παραπάνω στην εργασία, είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Αρχιεπίσκοπος, οι δικαστικοί λειτουργοί, τα μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας²⁰⁷. Η ιδιαίτερη θέση των προσώπων αυτών τους επιβάλλει πλήρη διαφάνεια στον ιδιωτικό τους βίο, γεγονός που σημαίνει ότι αρνητικές πληροφορίες της ιδιωτικής τους ζωής είναι εύλογο να δημοσιεύονται από τον τύπο, εφόσον είναι έγκυρες και δεν έχουν ως βασικό στόχο να πλήξουν τους ίδιους, αλλά να ενημερώσουν την κοινή γνώμη. Πολλές φορές η δημοσίευση αυτών των πληροφοριών, λόγω του αρνητικού τους

²⁰⁵ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012, σελ. 1140-1141.

²⁰⁶ Αθανάσιος Γ. Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008, σελ.382-384.

²⁰⁷ Ο.Π., Π.Δ. Δαγτόγλου, σελ.531-532.

περιεχομένου, επιφέρει κυρώσεις και ποινές στους φορείς των αξιωμάτων, είτε αυτά ανήκουν στο δημόσιο τομέα, είτε όχι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Τα μέσα προστασίας της Αρχής της Προσωπικότητας έναντι του Τύπου

3.1 Εισαγωγή

Όπως ανέφερα παραπάνω, το Σύνταγμα προστατεύει εκτενώς την προσωπικότητα από τις επεμβάσεις του τύπου σε αυτήν, με διάφορα μέσα. Τα κυριότερα μέσα είναι, το δικαίωμα της απαντήσεως και συναφής αγωγή του δικαιώματος απαντήσεως, η αγωγή για άρση της προσβολής και παράλειψη στο μέλλον και η προληπτική αγωγή για παράλειψη, οι οποίες συνιστούν αμυντικά μέσα προστασίας του προσώπου, και οι αγωγές αποζημιώσεως, ικανοποίησεως της μη περιουσιακής ζημίας και αποδόσεως του κέρδους, που αποτελούν τα αποκαταστατικά μέσα ή αλλιώς τις αποζημιώσεις για την ηθική βλάβη, που προξένησε ο τύπος.

3.2 Το δικαίωμα της απαντήσεως

Πιο αναλυτικά, το δικαίωμα της απαντήσεως, είναι η δυνατότητα που παρέχεται από το νόμο σε κάθε φυσικό πρόσωπο, το οποίο θίγεται από κάποιο δημοσίευμα στον τύπο, να εκθέσει εγγράφως την επί του θέματος άποψή του στην εφημερίδα ή το περιοδικό, που δημοσίευσε το εν λόγω δημοσίευμα. Η άσκηση του συγκεκριμένου δικαιώματος δεν προβλέπεται για προσβολές, οι οποίες προκλήθηκαν από ραδιοφωνικά ή τηλεοπτικά μέσα. Το εν λόγω δικαίωμα περιλαμβάνεται στις

περισσότερες ευρωπαϊκές νομοθεσίες, πιο συγκεκριμένα στου ειδικούς περί τύπου νόμους και σπανιότερα στους αστικούς κώδικες²⁰⁸.

Στην ελληνική έννομη τάξη, το συγκεκριμένο δικαίωμα συναντάται στο άρθρ.14 παρ. 5, το οποίο αναφέρει " Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης". Το δικαίωμα αυτό, αναφέρεται στον καθένα και η αντίστοιχη υποχρέωση αφορά κάθε μέσο δημοσίευσης, είτε αυτό είναι έντυπο, είτε ηλεκτρονικό.

Όσον αφορά τη νομική φύση της αξίωσης, το δικαίωμα της απαντήσεως εντάσσεται στο πεδίο του αστικού δικαίου. Είναι δεκτό, άλλωστε, ότι η αρχή της απαντήσεως αποβλέπει στην προστασία του θιγόμενου και αποτελεί εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας. Συγχρόνως, το συγκεκριμένο δικαίωμα αποτελεί και εκδήλωση του ατομικού δικαιώματος εκφράσεως της γνώμης, το οποίο τριτενεργεί μέσω του δικαιώματος της απαντήσεως, ως αξίωση ιδιωτικού δικαίου²⁰⁹.

Στο άρθρο 39 του νόμου περί τύπου, αναφέρονται τα χαρακτηριστικά που διέπουν το δικαίωμα της απαντήσεως²¹⁰. Πιο συγκεκριμένα το δικαίωμα της απαντήσεως παρέχεται σε κάθε περίπτωση δημοσιεύματος, ειδησεογραφικού ή κριτικού περιεχομένου, σε κάθε ιδιώτη, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ο οποίος κατονομάζεται ή

---

²⁰⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.294.

²⁰⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.200.

²¹⁰ Π.Δ. Δαγτόγλου, Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989, σελ.303

υποδεικνύεται στο επιλήψιμο δημοσίευμα, χωρίς να απαιτείται να αποδείξει ο θιγόμενος ότι προσεβλήθη η προσωπικότητά του. Επιπλέον το δικαίωμα της απαντήσεως αποτελεί αυτοτελή θεσμό του ιδιωτικού δικαίου, ο οποίος βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου. Έστω και ένα πρόσωπο να έχει υποστεί προσβολή της προσωπικότητάς τους αρκεί, ώστε να θεμελιωθεί αξίωση δημοσιεύσεως της απαντήσεως, χωρίς να απαιτείται να αποδειχθεί ότι το περιεχόμενο του δημοσιεύματος συνιστά παράνομη προσβολή²¹¹.

3.3 Τα αμυντικά μέσα προστασίας του προσώπου

Τα αμυντικά ένδικα βοηθήματα που παρέχει ο νόμος για την απόκρουση προσβολών της προσωπικότητας είναι η αγωγή άρσεως της προσβολής και παραλείψεως στο μέλλον και η αναγνωριστική αγωγή του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής. Σε περίπτωση ακόμα, που η προσβολή δεν εκδηλώθηκε ακόμα, αλλά υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι θα εκδηλωθεί στο μέλλον, γίνεται δεκτή και η προληπτική αγωγή για παράλειψη²¹².

Το άρθρο 57 Α.Κ., δεν ορίζει ρητά όλες τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την άσκηση των προβλεπόμενων ένδικων μέσων. Αναλόγως το αντικείμενο της προσβολής και τις γενικές διατάξεις, συνάγονται ορισμένες ειδικές προϋποθέσεις της προληπτικής αγωγής για παράλειψη και της αγωγής για άρση της προσβολής και παράλειψης στο μέλλον²¹³.

Πιο συγκεκριμένα η προληπτική αγωγή για παράλειψη παρέχεται εφόσον η παράνομη προσβολή είναι επικείμενη και αποβλέπει στην

---

²¹¹ Άρθρον 39 παρ.1 νόμος περί τυπου.

²¹² Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.218.

²¹³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.306.

αποτροπή της σχεδιαζόμενης προσβολής, με την επιβολή απαγόρευσης για σχετική προσβολή στον δράστη. Ο ενδιαφερόμενος δεν είναι υποχρεωμένος να περιμένει έως ότου η προσβολή, η οποία επρόκειτο να δεχθεί, να δημοσιευθεί και να διαδοθεί, έτσι ώστε να αξιώσει την προστασία της προσωπικότητάς του. Ο επικείμενος χαρακτήρας της προσβολής συνεπάγεται απειλή για την προσωπικότητα και θεμελιώνει αξίωση παραλήψεως²¹⁴.

Πεδίο εφαρμογής της προληπτικής αγωγής για παράλειψη, αποτελεί η δημοσιογραφική έρευνα γύρω από τον ιδιωτικό βίο ενός προσώπου. Υπάρχει το ενδεχόμενο, στο στάδιο αυτό, να μην προσεβλήθη κανένα στοιχείο της προσωπικότητας του ατόμου με εμφανή τρόπο, η διενέργεια όμως δημοσιογραφικής έρευνας, καθιστά πιθανή τη μελλοντική προσβολή, μέσω της δημοσίευσής των προσωπικών στοιχείων που έχουν ήδη συλλεχθεί.

Συμπερασματικά, για την άσκηση της προληπτικής αγωγής για παράλειψη πρέπει απαραίτητως να συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Αρχικά ο κίνδυνος προσβολής, ο οποίος πρέπει να συγχρόνως να είναι αφηρημένος και συγκεκριμένος. Στο πεδίο του αστικού δικαίου, η ύπαρξη κινδύνου και η βεβαιότητα ή έστω η απειλή επελεύσεως του κινδύνου, αποτελούν προϋπόθεση ασκήσεως της προληπτικής αγωγής για παράλειψη στις διατάξεις των άρθρ. 1004 και 1006 του Α.Κ.²¹⁵. Μια επιπλέον προϋπόθεση είναι η παράνομη συμπεριφορά, η οποία εκφράζεται με την απόκλιση από τους κανόνες αντικειμενικής συμπεριφοράς που επιβάλλονται στους εκπροσώπους του τύπου. Τελευταία προϋπόθεση είναι η άσκηση της προληπτικής αγωγής για

---

²¹⁴ Χρήστος Π. Πετρόπουλος, Γενικές Αρχές και Στοιχεία Αστικού Δικαίου, εκδ. Ίδρυμα Ευγενίδου, 1998, σελ.32.

²¹⁵ Ο.Π., Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, σελ.110.

παράλειψη, η οποία με τη σειρά της, προϋποθέτει την ύπαρξη έννομου συμφέροντος²¹⁶.

3.4 Αποκαταστατικά μέτρα προστασίας

Αποκαταστατικές αγωγές είναι τα ένδικα μέσα που παρέχονται σε ένα πρόσωπο του οποίου προσβλήθηκε η προσωπικότητα, προκειμένου να λάβει από τον υπεύθυνο της προσβολής, παροχή που θα του επιτρέψει να επαναφέρει το προσβληθέν αγαθό στην προτέρα κατάσταση. Σύμφωνα με τον ορισμό, οι αποκαταστατικές αγωγές έχουν τρία κοινά χαρακτηριστικά, πρώτον συνδέονται με μια προσβολή που ανάγεται στο παρελθόν, δεύτερον αποσκοπούν στην επανόρθωση των συνεπειών της προσβολής για το θύμα και τρίτον συνεπάγονται παροχή εκ μέρους του εναγομένου, η οποία είναι συνήθως περιουσιακού χαρακτήρα²¹⁷.

Αντίθετα από τις αμυντικές αγωγές, που σκοπό έχουν την πρόληψη, καταστολή και την εξουδετέρωση μιας προσβολής, οι αποκαταστατικές αγωγές αποβλέπουν στο να υποχρεώσουν τον εναγόμενο σε παροχή, η οποία να διορθώνει, να αποκαθιστά και να αναιρεί τις συνέπειες της προσβολής. Με άλλα λόγια ενώ οι αμυντικές αγωγές παρέχονται για παράνομη προσβολή, οι αποκαταστατικές προϋποθέτουν κατά κανόνα υπαιτιότητα. Παράλληλα προς τα άρθρα 914, 919, 920, 932 και 59 του Α.Κ., οι αξιώσεις αποζημιώσεως και χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης για προσβολές εκ μέρους του τύπου, ρυθμίζονται από το νόμο 1178/1981 περί αστικής ευθύνης του τύπου.

Τα αποκαταστατικά μέτρα προστασίας διακρίνονται στην αγωγή αποζημιώσεως και στην αγωγή ικανοποίησης της μη περιουσιακής

---

²¹⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.308.

²¹⁷ Ο.Π., Ιωάννης Κ. Καράκωστας, σελ.318.

ζημίας²¹⁸. Πιο συγκεκριμένα, η αγωγή αποζημιώσεως είναι κατ' εξοχήν αποκαταστατική αγωγή, δηλαδή χρησιμεύει κατά τρόπο έμμεσο στην προστασία της προσωπικότητας, δεδομένου ότι περιορίζεται στην αποκατάσταση περιουσιακής ζημίας και δεν αφορά καθόλου την προάσπιση αγαθών, που χαρακτηρίζονται από την έλλειψη περιουσιακής αξίας. Η διαφορά των περιουσιακών αγαθών και των αγαθών της προσωπικότητας δεν είναι μεγάλη και ούτε απόλυτη, διότι η προσβολή της προσωπικότητας μπορεί να έχει, σε αρκετές περιπτώσεις, αντίκτυπο και στην περιουσία του θύματος.

Η αγωγή αποζημιώσεως αποσκοπεί στην αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη το θύμα, λόγω της παράνομης και υπαίτιας προσβολή της προσωπικότητας του από φορέα των Μ.Μ.Ε.. Με άλλα λόγια, στις εν λόγω περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις, εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις περί αδικοπραξιών. Συνεπώς, η αξίωση του θύματος αποτελεί αξίωση από αδικοπραξία και υπόκειται σε πενταετή παραγραφή, καθώς το θύμα έλαβε γνώση της ζημίας και του υπόχρεου σε αποζημίωση. Η αξίωση αυτή, παραγράφεται μετά το πέρας είκοσι ετών από την τέλεση της πράξης σύμφωνα με το άρθρο 937 του Αστικού Κώδικα.

Για την αξίωση αποζημιώσεως πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης, πιο συγκεκριμένα, η παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά, ζημία και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς και ζημίας. Αναλυτικότερα, παράνομη είναι η συμπεριφορά, όταν παραβιάζονται οι συναλλακτικές υποχρεώσεις του τύπου, είτε με θετική επέμβαση στην προσωπικότητα του ατόμου, είτε με παράλειψη τηρήσεως των υποχρεώσεων αυτών.

---

²¹⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ.242-243.

Όσον αφορά στον υπαίτιο χαρακτήρα της συμπεριφοράς, η παραβίαση των συναλλακτικών υποχρεώσεων του τύπου, συνιστά αμελή και υπαίτια συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, η διάδοση αναληθών ισχυρισμών συνιστά πάντοτε παράνομη συμπεριφορά και δικαιολογεί τις αξιώσεις άρσεως και παραλήψεως, εφόσον όμως λείπει το στοιχείο της υπαιτιότητας δεν δημιουργείται αξίωση για αποζημίωση. Αυτό συμβαίνει όταν τηρούνται οι συναλλακτικές υποχρεώσεις του τύπου και κυρίως το καθήκον της αλήθειας, παρ' όλα αυτά όμως οι πληροφορίες αποδεικνύονται μετά τη δημοσίευση αναληθείς. Οπότε στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο παράνομος χαρακτήρας της πράξεως δίνεται όχι από την ενέργεια του δράστη καθ' αυτή, αλλά από το αποτέλεσμα της²¹⁹.

Στο χώρο του τύπου, τα στοιχεία του παρανόμου και του υπαίτιου είναι συνδεδεμένα και εξαρτώνται από την τήρηση ή όχι των συναλλακτικών υποχρεώσεων του τύπου. Ενώ η τήρηση των συναλλακτικών υποχρεώσεων αποκλείει αρχικά τον παράνομο και υπαίτιο χαρακτήρα της πράξεως, η παράβασή τους θεμελιώνει τα δύο στοιχεία της αδικοπρακτικής ευθύνης.

Αναγκαίο στοιχείο για την κατάφαση της αδικοπρακτικής ευθύνης του τύπου είναι και η ζημία, η οποία μπορεί να είναι θετική, συνιστάμενη σε μείωση ενεργητικού ή επαύξηση του παθητικού της περιουσίας του θύματος ή αποθετική που αποτελεί και τη συνηθέστερη μορφή ζημίας στο πεδίο του τύπου. Το διαφυγόν κέρδος εμφανίζεται στο χώρο του τύπου κυρίως με τη μορφή παρούσας ή μελλοντικής αποθετικής ζημίας, το ύψος της οποίας καθορίζεται βάσει των γενικών κριτηρίων του άρθρ. 298 Α.Κ.²²⁰.

Η τέταρτη προϋπόθεση της αδικοπρακτικής ευθύνης, η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς και ζημίας,

²¹⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.324.

²²⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας Προσωπικότητα και Τύπος, , εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000, σελ

κρίνεται σύμφωνα με την αρχή της πρόσφορης αιτιότητας. Τέλος, η συγκεκριμένη ζημία και το προσβληθέν αγαθό πρέπει να εμπίπτουν στον προστατευτικό σκοπό του κανόνα που παραβιάστηκε ή ειδικότερα στο πεδίο προστασίας μιας από τις συναλλακτικές υποχρεώσεις του τύπου.

Η αγωγή για ικανοποίηση της ηθικής βλάβης είναι το ένδικο βοήθημα, το οποίο επιτρέπει σε ένα πρόσωπο να επιτύχει την καταδίκη του εναγόμενου σε καταβολή χρηματικού ποσού ως αντιστάθμισμα του φυσικού ή του ψυχικού πόνου, ο οποίος προκλήθηκε η συμπεριφορά του εναγομένου. Πρόκειται λοιπόν για αποκαταστατική αγωγή, όπως άλλωστε και η αγωγή αποζημιώσεως, από την οποία, όμως, διαφέρει ως προς τη φύση της αποκατάστασης της ζημίας. Η ικανοποίηση της ηθικής βλάβης αποτελεί το όριο της ανθρώπινης δικαιοσύνης. Καθώς δεν υπάρχει άλλο μέσο, η χρηματική ικανοποίηση αποτελεί τον μόνο τρόπο απαλύνσεως των πιο σοβαρών προσβολών²²¹.

Ο σκοπός της αξιώσεως για ικανοποίηση της ηθικής βλάβης συμπίπτει με τον αποκαταστατικό σκοπό της αποζημιώσεως, όπως εκφράζεται στο άρθρ. 297 του Α.Κ.. Όπως η αποζημίωση, έτσι και η επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης αποσκοπεί στην επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση και ειδικότερα, αφού πρόκειται για ηθική ζημία, επιδιώκεται η επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κοινωνική και ηθική ισορροπία, η οποία υπάρχει εφόσον οι μη περιουσιακές αναγνωρίζονται ως προστατευμένο αγαθό και εφόσον σε περίπτωση προσβολής τους είναι δυνατή η με κάθε μέσο αποκατάστασή τους. Η χρηματική ικανοποίηση μπορεί να συμβάλλει και αυτή στην αποκατάσταση της ισορροπίας των ηθικών και κοινωνικών αξιών η οποία διαταράχθηκε από την προσβλητική ενέργεια.

Τέλος οι προϋποθέσεις της αξιώσεως είναι η ύπαρξη ηθικής βλάβης, αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ηθικής βλάβης και πράξεως που

---

²²¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005, σελ.328.

θεμελιώνει την ευθύνη του δράστη, ο παράνομος χαρακτήρας της συμπεριφοράς και ενδεχομένως η υπαιτιότητα.

Εν κατακλείδι λοιπόν, είναι εμφανές ότι, ο νόμος, ξέροντας τις τυχόν παραβιάσεις της προσωπικότητας του ατόμου από τον τύπο, εστιάζει σε μεγάλο βαθμό και δίνει ιδιαίτερη σημασία στα μέσα προστασίας της συγκεκριμένης αρχής, χωρίς όμως να υπονομεύει την ελευθερία του τύπου και το έργο του. Κύριο μέλημα του νόμου, είναι η πρόληψη και αποφυγή μιας τέτοιας ενέργειας από την πλευρά του τύπου, συνάμα όμως και η επιβολή αποζημιώσεων προς το άτομο, λόγω πραγμάτωσης μιας τέτοιας ενέργειας και εφόσον προσεβλήθη η προσωπικότητά του και παραβιάστηκε ο ιδιωτικός του βίος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σύγκρουση μεταξύ των δύο αυτών δικαιωμάτων είναι αναπόφευκτη, όπως είδαμε. Άλλες φορές είναι παράνομη και άλλες νόμιμη. Όμως ο τύπος αναγνωρίζεται, ως επί το πλείστον, ως μια πηγή ενδεχόμενου κινδύνου για την προσωπικότητα και για αυτό το λόγο καθιερώνονται συνεχώς νέες υποχρεώσεις για την προστασία του προσώπου. Οι δραστηριότητες του τύπου συνδέονται άμεσα με την άσκηση κυριαρχίας στο πεδίο του δικαιώματος της προσωπικότητας, για χάρη της δημοσιότητας. Για αυτό το λόγο ανάλογα με το σκοπό, τον τρόπο και την έκταση της προσβολής του προσώπου, η δημοσιότητα μπορεί να έχει ευνοϊκές ή καταστροφικές συνέπειες στην κοινωνική, ηθική και επαγγελματική ζωή του ατόμου. Συνεπώς το κράτος για να αποφευχθούν τέτοιου είδους κίνδυνοι για τη ζωή των πολιτών, δημιουργεί μια σειρά μέτρων προς τον τύπο, ώστε να περιοριστούν τέτοιου είδους πιθανοί κίνδυνοι.

Καθώς η ελευθερία του τύπου θεωρείται ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα, σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα, παρέχονται και σε αυτό αρκετά δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά πηγάζουν από το ότι κύρια πηγή του τύπου είναι ο ίδιος ο άνθρωπος, είτε ως κοινό είτε ως θέμα. Τα ίδια μέτρα, που θα χρησιμοποιηθούν για την αποφυγή κινδύνων, δίνουν στον τύπο περισσότερες ελευθερίες για να εισέλθει στην ιδιωτική ζωή του πολίτη χωρίς να προσβάλλει την προσωπικότητά του.

Βλέπουμε συνεπώς ότι τα δύο αυτά δικαιώματα είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και το ένα εξαρτάται από το άλλο. Όσο εξελίσσεται η τεχνολογία και οι εξελίξεις στη χώρα μας συνεχώς αυξάνονται, τόσο η διαμάχη μεταξύ των δύο αυτών δικαιωμάτων θα μεγαλώνει και θα αναπτύσσεται καθημερινά. Είναι στην υποχρέωση του νομοθέτη, αλλά και των δικαστικών αρχών να παρακολουθούν αδιαλείπτως την διαμάχη

αυτή και να προνοούν για επικείμενες λύσεις σε τυχόν προβλήματα που θα δημιουργηθούν στο μέλλον μεταξύ αυτών των δύο δικαιωμάτων, εφόσον είναι σίγουρο ότι θα έρθουν πάλι σε σύγκρουση, καθώς ο άνθρωπος και ο τύπος, όπως προείπα, είναι έννοιες συνυφασμένες και αλληλεξαρτημένες μεταξύ τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεράσιμου Λύχνος, Ο τύπος χθες, σήμερα, αύριο, άρθρο στην εφημερίδα Πλειιάς, Κέρκυρα 1972.
2. Γεωργιάδης Απόστολος Σ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2007.
3. Δαγτόγλου Π.Δ., Τύπος και Σύνταγμα, εκδ. Ελληνικές Πανεπιστημιακές, 1989.
4. Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 4^η έκδοση, 2012.
5. Καράκωστας Ιωάννης Κ., Προσωπικότητα και Τύπος, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 3η έκδοση, 2000.
6. Καράκωστας Ιωάννης Κ., Το Δίκαιο της Προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
7. Καράκωστας Ιωάννης Κ., Το Δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, 2005.
8. Καράκωστας Ιωάννης Κ. - Τσεβιάς Αθανάσιος, Η νομοθεσία των Μ.Μ.Ε., εκδ. Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2005.
9. Κονταξής Θ. Θρασύβουλος, Τα Μ.Μ.Ε. και η προσβολή της προσωπικότητας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
10. Κόρσος Δημήτριος, Τύπος και Ραδιοτηλεόραση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2η έκδοση, 1989.
11. Κουμαριανού Αικατερίνη, Οι. απαρχές του ελληνικού Τύπου, Ο. ελληνικός προεπαναστατικός Τύπος. Βιέννη-Παρίσι (1784-1821), Αθίνα,. Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, εκδ. Ερμής, Αθήνα 2010.
12. Λεξικό της ελληνικής γλώσσας, έκδοση της εγκυκλοπαίδειας Ύδρία-Cambridge-Ήλιος, εκδ. Τέσσερα Έψιλον, 1992.
13. Μάνεσης Αριστόβουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα Α' (Ατομικές Ελευθερίες), εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 1982.

14. Μαρκαντωνάτου - Σκαλτσά Γ. Ανδρομάχη, Γενικές Αρχές στη νομολογία του Σ.τ.Ε. και του Δ.Ε.Κ., εκδ. Σάκκουλα, 2007.
15. Σπυριδάκης Ιωάννης Σ., Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός Νόμος, εκδ. Αντώνης Σάκκουλας, 2009.
16. Παπαντωνίου Σ. Νικόλαος, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλας, 3η έκδοση, 1983.
17. Πετρόπουλος Π. Χρήστος, Γενικές Αρχές και Στοιχεία Αστικού Δικαίου, εκδ. Ίδρυμα Ευγενίδου, 1998.
18. Ράικος Γ. Αθανάσιος, Συνταγματικό Δίκαιο (Θεμελιώδη Δικαιώματα), εκδ. Α. Σάκκουλα, 2008.
19. Χρυσόγονος Κώστας Χ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γερμανικός Αστικός Κώδικας, Γερμανικό Κοινοβούλιο, Αγγλική Μετάφραση Neil Mussett, Σααρμπρούκεν 2014, Ηλεκτρονική Μορφή.
2. Ελβετικός Αστικός Κώδικας, μετάφραση στα αγγλικά, Ηλεκτρονική Μορφή.
3. Ζανίν Ζαν Νοέλ, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τις απαρχές ως τις μέρες μας, εκδ. Παπαδήμας, 1999.
4. Λαβενίρ Φ. Μπαρνιέ Κ., Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τον Ντιντερό στο Διαδίκτυο, εκδ. Δρομέας, 1999.
5. Basic Law of the Federal Republic of Germany, εκδ. Deutscher Bundestag, αγγλική μετάφραση, 2010.
6. Pember Don R., Mass Media Law, Brown and Benchmark, 1997.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Επίσημη Ιστοσελίδα του Περιφερειακού κέντρου πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, www.unric.org/el.

2. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
3. Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, www.echr.coe.int/ECHR.
4. Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, www.europarl.europa.eu.

ΠΗΓΕΣ

Νομολογιακές

i. Ελληνικές

1. Α.Π. 40/1998, ΤοΣ 1999.
2. Νόμος 1730/1987, Φ.Ε.Κ., Α Τεύχος, αρ. φύλλου 145, 19/8/1987.
3. Άρθρον 39 παρ.1 νόμος περί τυπου.

ii. Διεθνείς

1. ΕΔΔΑ, Απόφαση 5.6.2008, Προσφυγή Νο 15909/2006, σκέψη 26, και Απόφαση Feldek κατά Σλοβακίας.

Έντυπες - Ηλεκτρονικής μορφής

1. Ινστιτούτο οπτικοακουστικών μέσων, έντυπο με την ονομασία, Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα, Αθήνα 2006.
2. Επίσημη ιστοσελίδα Ε.Ρ.Τ., Ιστορικό αρχείο, www.ert-archives.gr.
3. Επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών της Ελλάδος, η ιστορία της εφημερίδας, Αθήνα 2002, www.ypes.gr.
4. Μαρία Κοντογιάννη, άρθρο με την ονομασία " Βασανιστήρια και ανθρώπινα δικαιώματα", στο site, Νομικά Επιλεκτικά.
5. Πηγή από την ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου, <http://www.et.gr/>.
6. Πηγή από την ιστοσελίδα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, <http://www.nlg.gr>.

7. Άρθρο από την ιστοσελίδα του Γενικού Επιτελείου Στρατού με ονομασία " Μια από τις πρώτες προσπάθειες για ελεύθερη ραδιοφωνία στην Ελλάδα, ο λησμονημένος ραδιοφωνικός σταθμός του 781 λόχου γενικών μεταφορών αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία της Υ.ΕΝ.Ε.Δ.", <http://www.army.gr>.
8. Άρθρο από την εφημερίδα Καθημερινή, που εκδόθηκε στις 10 Ιανουαρίου του 1996.
9. Πηγή από την ιστοσελίδα του Ε.Σ.Ρ., <http://www.esr.gr>.
10. Παπαδήμας Χριστόδουλος - Παπαδημητρίου Λένα, άρθρο στην εφημερίδα Το Βήμα, με ονομασία "Το Άλμπουμ της Τηλεόρασης", εκδόθηκε στις 21/11/1999.
11. Ιωάννης Κ. Καράκωστας, άρθρο στο Περιοδικό Νομικό Βήμα, με ονομασία "Ελευθερία του Τύπου (Μ.Μ.Ε.) και προστασία Προσωπικών Δεδομένων", έτος 59, 2011.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Νομοθεσία

i. Σύνταγμα

Άρθρο 2 - (Πρωταρχικές υποχρεώσεις της πολιτείας)

Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.

Άρθρο 5 - (Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, προσωπική ελευθερία)

Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

Άρθρο 5Α - (Δικαίωμα στην πληροφόρηση)

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.

2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19.

Άρθρο 9 - (Άσυλο της κατοικίας)

1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 9Α - (Προστασία προσωπικών δεδομένων)

Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 14 - (Ελευθερία του Τύπου)

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.
2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.

Άρθρο 15 - (Κινηματογράφος, φωνογραφία, ραδιοφωνία, τηλεόραση)

1. Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.
  2. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.
- Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.

ii. Νόμος 2328/1995

Άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο β

Οι κάθε είδους εκπομπές (συμπεριλαμβανομένων και των διαφημίσεων) που μεταδίδουν οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί πρέπει να σέβονται την προσωπικότητα, την τιμή, την υπόληψη, τον ιδιωτικό και οικογενειακό βίο, την επαγγελματική, κοινωνική, επιστημονική, καλλιτεχνική, πολιτική ή άλλη συναφή δραστηριότητα κάθε προσώπου η εικόνα του οποίου εμφανίζεται στην οθόνη ή το όνομα του οποίου ή στοιχεία επαρκή για τον προσδιορισμό του οποίου μεταδίδονται

iii. Νόμος 2472/1997

Περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1 **Αντικείμενο**

Αντικείμενο του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ^{ζωής}.

Άρθρο 2 **Ορισμοί**

Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου νοούνται ως:

α) “Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα”, κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων. Δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων.

β) “Ευαίσθητα δεδομένα”, τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.

γ) “Υποκείμενο των δεδομένων”, το φυσικό πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός η περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική.

δ) “Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“επεξεργασία”), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή.

ε) “Αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“αρχείο”), κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προσιτά με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια.

στ) “Διασύνδεση”, μορφή επεξεργασίας που συνίσταται στην δυνατότητα συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων που τηρούνται από άλλον ή άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο επεξεργασίας για άλλο σκοπό.

ζ) “Υπεύθυνος επεξεργασίας”, οποιοσδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός. Όταν ο σκοπός και ο τρόπος της επεξεργασίας καθορίζονται με διατάξεις νόμου ή κανονιστικές διατάξεις εθνικού ή κοινοτικού δικαίου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια βάσει των οποίων γίνεται η επιλογή του καθορίζονται αντίστοιχα από το εθνικό ή το κοινοτικό δίκαιο.

η) “Εκτελών την επεξεργασία”, οποιοσδήποτε επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός.

θ) “Τρίτος”, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας και τα πρόσωπα που είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας.

ι) “Αποδέκτης”, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή ή υπηρεσία, ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός, στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι.

ια) “Συγκατάθεση” του υποκειμένου των δεδομένων, κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επίγνωση, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα.

ιβ) “Αρχή”, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που θεσπίζεται στο κεφάλαιο Δ' του παρόντος νόμου.

*** Οι περιπτώσεις β και ε του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκαν ως άνω σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 αντιστοίχως του άρθρου 18 Ν. 3471/2006, ΦΕΚ 133Α/2006.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Άρθρο 4

Χαρακτηριστικά δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει :
α) Να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών. β) Να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας. γ) Να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να υποβάλλονται σε ενημέρωση. δ) Να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής τους και της επεξεργασίας τους. Μετά την παρέλευση της περιόδου αυτής, η Αρχή μπορεί, με αιτιολογημένη απόφασή της, να επιτρέπει τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για ιστορικούς επιστημονικούς ή στατιστικούς σκοπούς, εφ' όσον κρίνει ότι δεν θίγονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα δικαιώματα των υποκειμένων τους ή και τρίτων.

2. Η τήρηση των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν συλλεχθεί ή υφίστανται επεξεργασία κατά παράβαση της προηγούμενης παραγράφου καταστρέφονται με ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας. Η Αρχή, εάν εξακριβώσει αυτεπαγγέλτως ή μετά από σχετική καταγγελία παράβαση των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου, επιβάλλει την διακοπή της συλλογής ή της επεξεργασίας και την καταστροφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχουν ήδη συλλεγεί ή τύχει επεξεργασίας.

*** Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου τροποποιήθηκε ως άνω σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 Ν. 3471/2006.

Άρθρο 5

Προϋποθέσεις επεξεργασίας

1. Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεσή του.
2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία και χωρίς τη συγκατάθεση, όταν:
  - α) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο.
  - β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο.
  - γ) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εάν αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.
  - δ) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημόσιου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα.

ε) Η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών.

3. Η Αρχή μπορεί να εκδίδει ειδικούς κανόνες επεξεργασίας για τις πλέον συνήθεις κατηγορίες επεξεργασιών και αρχείων, οι οποίες προφανώς δεν θίγουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα. Οι κατηγορίες αυτές προσδιορίζονται με κανονισμούς που καταρτίζει η Αρχή και κυρώνονται με προεδρικά διατάγματα, τα οποία εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Άρθρο 6 **Γνωστοποίηση αρχείων**

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να γνωστοποιήσει εγγράφως στην Αρχή, τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας.

2. Με τη γνωστοποίηση της προηγούμενης παραγράφου ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει απαραίτητα να δηλώνει:

α) Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο του, και τη διεύθυνσή του.

β) Τη διεύθυνση όπου είναι εγκατεστημένο το αρχείο ή ο κύριος εξοπλισμός που υποστηρίζει την επεξεργασία. γ) Την περιγραφή του σκοπού της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται ή πρόκειται να περιληφθούν στο αρχείο. δ) Το είδος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υφίστανται ή πρόκειται να υποστούν επεξεργασία ή περιέχονται ή πρόκειται να περιληφθούν στο αρχείο. ε) Το χρονικό διάστημα για το οποίο προτίθεται να εκτελεί την επεξεργασία ή να διατηρήσει το αρχείο. στ) Τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στους οποίους ανακοινώνει ή ενδέχεται να ανακοινώνει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. ζ) Τις ενδεχόμενες διαβιβάσεις και το σκοπό της διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτες χώρες. η) Τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος και των μέτρων ασφαλείας του αρχείου ή της επεξεργασίας.

3. Τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου καταχωρίζονται στο Μητρώο Αρχείων και Επεξεργασιών που τηρεί η Αρχή.

4. Κάθε μεταβολή των στοιχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 2 πρέπει να γνωστοποιείται εγγράφως και χωρίς καθυστέρηση από τον υπεύθυνο στην Αρχή.

*** Η περίπτωση α' της παρ.2 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε ως άνω σύμφωνα με την παρ. 1 άρθρ. 8 Ν.2819/2000, ΦΕΚ84Α/2000.

*** Η περίπτωση θ' της παρ. 2 του παρόντος άρθρου διεγράφη σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 8 του Ν. 2819/2000.

Άρθρο 7 **Επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων**

1. Απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, ύστερα από άδεια της Αρχής, όταν συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Το υποκείμενο έδωσε τη γραπτή συγκατάθεσή του εκτός εάν η συγκατάθεση έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη ή νόμος ορίζει ότι η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση. β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου ή προβλεπόμενου από το νόμο συμφέροντος τρίτου, εάν το υποκείμενο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.

γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου. δ) Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας ή σε συναφείς κώδικες δεοντολογίας, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή τη διαχείριση υπηρεσιών υγείας. ε) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε αα) για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας είτε γγ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας είτε δδ) για την άσκηση δημόσιου φορολογικού ελέγχου ή δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών. στ) Η επεξεργασία πραγματοποιείται για ερευνητικούς και επιστημονικούς αποκλειστικά σκοπούς και υπό τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αναφέρονται. ζ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων, και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

3. Η άδεια της αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

4. Η Αρχή χορηγεί άδεια συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας σχετικού αρχείου, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Εφ' όσον η Αρχή διαπιστώσει ότι πραγματοποιείται επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, η γνωστοποίηση αρχείου, σύμφωνα με το άρθρο 6 του παρόντος νόμου, επέχει θέση αιτήσεως για τη χορήγηση άδειας. Η Αρχή μπορεί να επιβάλλει όρους και προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη προστασία του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής των υποκειμένων ή τρίτων.

5. Η άδεια εκδίδεται για ορισμένο χρόνο, ανάλογα με τον σκοπό της επεξεργασίας. Μπορεί να ανανεωθεί ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Η άδεια περιέχει απαραίτητα: α) Το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία ή τον τίτλο καθώς και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. β) Τη διεύθυνση όπου είναι εγκατεστημένο το αρχείο. γ) Το είδος των δεδομένων

προσωπικού χαρακτήρα που επιτρέπεται να περιληφθούν στο αρχείο. δ) Το χρονικό διάστημα για το οποίο χορηγείται η άδεια. ε) Τους τυχόν όρους και προϋποθέσεις που έχει επιβάλει η Αρχή για την ίδρυση και λειτουργία του αρχείου. στ) Την υποχρέωση γνωστοποίησής του ή των αποδεκτών ευθύς ως εξατομικευτούν.

6. Αντίγραφο της άδειας καταχωρίζεται στο Μητρώο Αδειών που διατηρεί η Αρχή.

7. Κάθε μεταβολή των στοιχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 5 γνωστοποιείται χωρίς καθυστέρηση στην Αρχή. Κάθε άλλη μεταβολή, πλην της διεύθυνσης του υπευθύνου ή του εκπροσώπου του, συνεπάγεται την έκδοση νέας άδειας, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις.

***Η περίπτωση γ' της παρ.2 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε ως άνω σύμφωνα με την παρ. 1 άρθρ. 34 Ν. 2915/2001, ΦΕΚ 109^Α/2001, η περίπτωση ε' της παρ. 2 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε ως άνω σύμφωνα με την παρ. 2 άρθρ. 34 Ν. 2915/2001 και η υποπερίπτωση γγ' της περίπτωσης ε' της παρ. 2 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 26 του Ν. 3156/2003, ΦΕΚ 157^Α/2003, και προσετέθη υποπερίπτωση δδ'.

*** Το στοιχείο β της παρ. 2 του παρόντος άρθρου τροποποιήθηκε ως άνω σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 1 Ν. 3471/2006.

Άρθρο 7Α **Απαλλαγή υποχρέωσης γνωστοποίησης** **και λήψης άδειας**

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαλλάσσεται από την υποχρέωση γνωστοποίησης του άρθρου 6 και από την υποχρέωση λήψης άδειας του άρθρου 7 του παρόντος νόμου στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) Όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με σχέση εργασίας ή έργου ή με παροχή υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα και είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης που επιβάλλει ο νόμος ή για την εκτέλεση των υποχρεώσεων από τις παραπάνω σχέσεις και το υποκείμενο έχει προηγουμένως ενημερωθεί. β) Όταν η επεξεργασία αφορά πελάτες ή προμηθευτές, εφόσον τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Για την εφαρμογή της παρούσας διάταξης τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές δεν λογίζονται ως τρίτοι, εφόσον τη διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση. Δεν απαλλάσσονται από την υποχρέωση γνωστοποίησης οι ασφαλιστικές εταιρείες για όλους τους κλάδους ασφάλισης, οι φαρμακευτικές εταιρείες, οι εταιρείες εμπορίας πληροφοριών και τα χρηματοπιστωτικά νομικά πρόσωπα, όπως οι τράπεζες και οι εταιρείες έκδοσης πιστωτικών καρτών. γ) Όταν η επεξεργασία γίνεται από σωματεία, εταιρείες, ενώσεις προσώπων και πολιτικά κόμματα και αφορά δεδομένα των μελών ή εταιρειών τους, εφόσον αυτοί έχουν δώσει την συγκατάθεσή τους και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Δεν λογίζονται τρίτοι τα μέλη ή εταίροι, εφόσον η διαβίβαση γίνεται προς αυτούς για τους σκοπούς των ως άνω νομικών προσώπων ή ενώσεων, ούτε τα

δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές, εφόσον τη διαβίβαση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση.

δ) Όταν η επεξεργασία αφορά δεδομένα υγείας και γίνεται από ιατρούς ή άλλα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από το ιατρικό απόρρητο ή άλλο απόρρητο που προβλέπει νόμος ή κώδικας δεοντολογίας και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους. Για την εφαρμογή της παρούσας διάταξης τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές δεν λογίζονται ως τρίτοι, εφόσον τη διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλει νόμος ή δικαστική απόφαση. Δεν εμπίπτουν στην απαλλαγή της παρούσας διάταξης τα νομικά πρόσωπα ή οργανισμοί που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, όπως κλινικές, νοσοκομεία, κέντρα αποθεραπείας και αποτοξίνωσης, ασφαλιστικά ταμεία και ασφαλιστικές εταιρείες, καθώς και οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν η επεξεργασία διεξάγεται στο πλαίσιο προγραμμάτων τηλεϊατρικής ή παροχής ιατρικών υπηρεσιών μέσω δικτύου. ε) Όταν η επεξεργασία γίνεται από δικηγόρους, συμβολαιογράφους, άμισθους υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές ή εταιρείες των προσώπων αυτών και αφορά στην παροχή νομικών υπηρεσιών προς πελάτες τους, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας και τα μέλη των εταιρειών δεσμεύονται από υποχρέωση απορρήτου που προβλέπει νόμος και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους, εκτός από τις περιπτώσεις που αυτό είναι αναγκαίο και συνδέεται άμεσα με την εκπλήρωση εντολής του πελάτη. στ) Όταν η επεξεργασία γίνεται από δικαστικές αρχές ή υπηρεσίες στο πλαίσιο απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπόκειται σε όλες τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο παρών νόμος και υποχρεούται να συμμορφώνεται με ειδικούς κανόνες επεξεργασίας που η Αρχή εκδίδει σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 5 του παρόντος νόμου.

3. Οι προθεσμίες των παραγράφων 1,2 και 3 του άρθρου 24 του ν. 2472/1997 παρατείνονται έως την 21η Ιανουαρίου 2001.

***Το άρθρο 7Α προσετέθη με την παρ. 4 άρθρ. 8 Ν.2819/2000 ΦΕΚ 84Α/2000.

***Η περίπτωση α' της παρ. 1 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε ως άνω σύμφωνα με την παρ. 3 άρθρ. 34 του Ν. 2915/2001.

*** Η περίπτωση στ' της παρ. 1 του παρόντος άρθρου προστέθηκε με το άρθρο 10 Ν. 3090/2002, ΦΕΚ Α 329/24.12.2002.

*** Το πρώτο εδάφιο του στοιχείου δ της παρ. 1 του παρόντος άρθρου τροποποιήθηκε ως άνω σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 Ν. 3471/2006.

*** Το στοιχείο ε της παρ. 1 του παρόντος άρθρου τροποποιήθηκε ως άνω σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 2 Ν. 3471/2006.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Άρθρο 11 Δικαίωμα ενημέρωσης

1. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία:

την ταυτότητά του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του τον σκοπό της επεξεργασίας.

τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων.

την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης

2. Εάν για τη συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ο υπεύθυνος επεξεργασίας ζητεί την συνδρομή του υποκείμενου, οφείλει να το ενημερώνει ειδικώς και εγγράφως για τα στοιχεία της παρ. 1 του παρόντος άρθρου καθώς και για τα δικαιώματά του, σύμφωνα με τα άρθρα 11 έως και 13 του παρόντος νόμου. Με την αυτή ενημέρωση ο υπεύθυνος επεξεργασίας γνωστοποιεί στο υποκείμενο εάν υποχρεούται ή όχι να παράσχει τη συνδρομή του, με βάση ποιες διατάξεις, καθώς και για τις τυχόν συνέπειες της αρνήσεώς του.

3. Εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους, το υποκείμενο ενημερώνεται για την ανακοίνωση πριν από αυτούς.

4. Με απόφαση της Αρχής, μπορεί να αρθεί εν όλω ή εν μέρει η υποχρέωση ενημέρωσης σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 3, εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Σε επείγουσες περιπτώσεις η άρση της υποχρέωσης ενημέρωσης μπορεί να γίνει με προσωρινή, άμεσα εκτελεστή, απόφαση του Προέδρου, ο οποίος πρέπει να συγκαλέσει το συντομότερο την Αρχή για την έκδοση οριστικής απόφασης επί του θέματος.

5. Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων εκ των άρθρων 12 και 13, η υποχρέωση ενημέρωσης δεν υφίσταται όταν η συλλογή γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και αφορά δημόσια πρόσωπα.

*** Η παράγραφος 4 του παρόντος άρθρου αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 4 άρθρ. 34 Ν. 2915/2001 ΦΕΚ 109^Α/2001.

Άρθρο 12 Δικαίωμα πρόσβασης

1. Καθένας έχει δικαίωμα να γνωρίζει εάν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας. Προς τούτο, ο υπεύθυνος επεξεργασίας, έχει υποχρέωση να του απαντήσει εγγράφως.

2. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, χωρίς καθυστέρηση και κατά τρόπο εύληπτο και σαφή, τις ακόλουθες πληροφορίες:

α) Όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, καθώς και την προέλευσή τους.

β) Τους σκοπούς της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών.

γ) Την εξέλιξη της επεξεργασίας για το χρονικό διάστημα από την προηγούμενη ενημέρωση ή πληροφόρησή του. δ) Τη λογική της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας.

ε) κατά περίπτωση, τη διόρθωση, τη διαγραφή ή τη δέσμευση (κλείδωμα) των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις του παρόντος νόμου, ιδίως λόγω του ελλιπούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων, και στ) την κοινοποίηση σε τρίτους, στους οποίους έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα, κάθε διόρθωσης, διαγραφής ή δέσμευσης (κλειδώματος) που διενεργείται σύμφωνα με την περίπτωση ε', εφόσον τούτο δεν είναι αδύνατον ή δεν προϋποθέτει δυσανάλογες προσπάθειες.

3. Το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να ασκείται από το υποκείμενο των δεδομένων και με τη συνδρομή ειδικού.

4. Το δικαίωμα της προηγούμενης παραγράφου και τα δικαιώματα του άρθρου 13 ασκούνται με την υποβολή της σχετικής αίτησης στον υπεύθυνο της επεξεργασίας και ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού, το ύψος του οποίου, ο τρόπος καταβολής του και κάθε άλλο συναφές ζήτημα ρυθμίζονται με απόφαση της Αρχής. Το ποσό αυτό επιστρέφεται στον αιτούντα εάν το αίτημα διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων κριθεί βάσιμο είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας είτε από την Αρχή, σε περίπτωση προσφυγής του σ' αυτήν. Ο υπεύθυνος έχει υποχρέωση στην περίπτωση αυτή να χορηγήσει στον αιτούντα, χωρίς καθυστέρηση δωρεάν και σε γλώσσα κατανοητή, αντίγραφο του διορθωμένου μέρους της επεξεργασίας που τον αφορά.

5. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εντός δεκαπέντε (15) ημερών ή εάν η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή. Στην περίπτωση κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας αρνηθεί να ικανοποιήσει το αίτημα του ενδιαφερόμενου, κοινοποιεί την απάντησή του στην Αρχή και ενημερώνει τον ενδιαφερόμενο ότι μπορεί να προσφύγει σε αυτήν.

6. Με απόφαση της Αρχής, ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας, η υποχρέωση πληροφόρησης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του παρόντος άρθρου, μπορεί να αρθεί, εν όλω ή εν μέρει, εφ' όσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος της Αρχής ή ο αναπληρωτής του προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες και έχει ελεύθερη πρόσβαση στο αρχείο.

7. Δεδομένα που αφορούν την υγεία γνωστοποιούνται στο υποκείμενο μέσω ιατρού.

*** Στην παρ. 2 του παρόντος άρθρου προστέθηκαν οι περιπτώσεις ε και στ ως άνω σύμφωνα με το άρθρο 26 Ν. 3471/2006.

Άρθρο 13

Δικαίωμα αντίρρησης

1. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Οι αντιρρήσεις απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Στην απάντησή του οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες προέβη ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων πρέπει να κοινοποιείται και στην Αρχή.
2. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εμπροθέσμως ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και να ζητήσει την εξέταση των αντιρρήσεών του. Εάν η Αρχή πιθανολογήσει ότι οι αντιρρήσεις είναι εύλογες και ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης του υποκειμένου από την συνέχιση της επεξεργασίας, μπορεί να επιβάλλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας έως ότου εκδώσει οριστική απόφαση επί των αντιρρήσεων.
3. Καθένας έχει δικαίωμα να δηλώσει στην Αρχή ότι δεδομένα που τον αφορούν δεν επιθυμεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από οποιονδήποτε, για λόγους προώθησης πωλήσεως αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως. Η Αρχή τηρεί μητρώο με τα στοιχεία ταυτότητας των ανωτέρω. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας των σχετικών αρχείων έχουν την υποχρέωση να συμβουλευονται πριν από κάθε επεξεργασία το εν λόγω μητρώο και να διαγράφουν από το αρχείο τους τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής.

Άρθρο 14

Δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας

1. Καθένας έχει δικαίωμα να ζητήσει από το αρμόδιο κάθε φορά δικαστήριο την άμεση αναστολή ή μη εφαρμογή πράξης ή απόφασης που τον θίγει, την οποία έχει λάβει διοικητική αρχή, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, εφόσον η επεξεργασία αυτή αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητάς του και ιδίως της αποδοτικότητάς του στην εργασία, της οικονομικής φερεγγυότητάς του, της αξιοπιστίας του και της εν γένει συμπεριφοράς του.
2. Το δικαίωμα του παρόντος άρθρου μπορεί να ικανοποιηθεί και όταν δεν συντρέχουν οι λοιπές ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής δικαστικής προστασίας, όπως προβλέπονται κάθε φορά.

iv. Νόμος 2863/2000

Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο β

Το ΕΣΡ... ελέγχει την τήρηση των όρων και προϋποθέσεων και των εν γένει κανόνων και αρχών που προβλέπονται στην εκάστοτε ισχύουσα ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία για τη νόμιμη, διαφανή και ποιοτική λειτουργία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών

Άρθρο παράγραφος 1 στοιχείο γ

Το ΕΣΡ διασφαλίζει την πολιτική και πολιτιστική πολυμέρεια και την πολυφωνία στα ΜΜΕ.

v. Άλλοι σημαντικοί Νόμοι

1. ν.5060/1931 «περί τύπου, προσβολών της τιμής εν γένει και άλλων σχετικών διατάξεων»
2. α.ν. της 28/28.5.1935 «περί κυκλοφορίας εφημερίδων»
3. α.ν. της 20/20.11.1935 «περί τροποποίησης και κατάργησης διατάξεων του νόμου 5060 περί τύπου κλπ»
4. α.ν. 1092/1938 «περί τύπου»
5. α.ν. 1093/1938 «περί δημοσιογραφικών οργανώσεων»
6. ν.δ. 322/1941 «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης των διατάξεων των περί τύπου και δημοσιογραφικών οργανώσεων νόμου»
7. ν. 73/1944 «περί ρύθμισης του τρόπου έκδοσης και κυκλοφορίας εφημερίδων»
8. α.ν. 199/1945 «περί συμπλήρωσης του α.ν. 1998/1939 περί σημάτων»
9. α.ν. 265/1945 «περί μέτρων προστασίας των νομίμως κυκλοφορούντων περιοδικών και ημερήσιων δημοσιευμάτων »
10. Ν. 444/1945 «περί ρύθμισης ζητημάτων τινών του τύπου»
11. α.ν. 582/1945 «περί του τρόπου χορήγησης χάρτου εις τον τύπο»
12. α.ν. 896/1946 «περί οικονομικής κατοχύρωσης της ελευθεροτυπίας και άλλων τινών διατάξεων»
13. ν. 1798/1951 «περί σύστασης και οργάνωσης Ενώσεως ιδιοκτητών ημερήσιων εφημερίδων Αθήνας»
14. ν.δ. 2493/1953 «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλων τινών διατάξεων »

15. ν.δ. 3619/1956 «περί σύστασης και οργάνωσης Ενώσεως ιδιοκτητών ημερήσιων εφημερίδων Αθήνας»
16. ν.δ. 3824/1958 «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων περί τύπου»
17. ν. 4041/1960 « περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του ν.δ 3619/1956»
18. ν. 4286/1963 «περί σύστασης και οργάνωσης Ενώσεως ιδιοκτητών ημερήσιων επαρχιακών Εφημερίδων του νόμου 3505/1956»
19. ν.δ. 1004/1971 « περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος »
20. ν. 10/1975 «περί κατάργησης του ν.δ. 1004/1971 περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος»
21. ν. 937/1979 «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων διατάξεων του ν.δ. 2943/1954»
22. ν. 1072/1980 « περί προστασίας της ελευθερίας του τύπου »
23. ν. 1178/1981 « περί αστικής ευθύνης του τύπου και άλλων διατάξεων »
24. ν. 1446/1986 « τροποποίηση, συμπλήρωση, κατάργηση διατάξεων σχετικών με τον ημερήσιο τύπο και άλλες διατάξεις »
25. ν. 1542/1985 «τροποποίηση διατάξεων του ν. 1798/1951 »
26. ν. 1738/1987 «Σύσταση Συμβουλίου πρόληψης της εγκληματικότητας....»

vi. Προεδρικό Διάταγμα 77/2003

Κώδικας δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών.

Το παρόν τέθηκε σε ισχύ την 28^η Ιουνίου 2003

Κείμενο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ Έχοντας υπόψη: 1. Τα άρθρα 15 παρ. 2, εδαφ. γ' και 43 παρ. 2 του Συντάγματος. 2. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 (ΦΕΚ Α' 137) που προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (ΦΕΚ Α 154) και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2α του Ν. 2469/1997 (ΦΕΚΑ'38). 3. Τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Π.Δ. 181/1994 «Συγκρότηση της Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών σε Υπουργείο Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΦΕΚ Α 116). 4. Το άρθρο 3 παρ. 15 του Ν. 2328/1995 (ΦΕΚ Α' 159). 5. Την 73/14.10.2002 απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης. 6. Ότι από την εφαρμογή του παρόντος διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού. 7. Το 49/2003 πρακτικό επεξεργασίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Κυρώνεται κατ' άρθρο 3 παρ. 15 του Ν. 2328/1995, ο Κώδικας δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών που

καταρτίστηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, ως εξής: «ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ

Άρθρο 1 Πεδίο εφαρμογής

Οι κανόνες του παρόντος κώδικα ισχύουν για ειδησεογραφικές, δημοσιογραφικές και πολιτικές εκπομπές στη δημόσια και την ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση. Στην έννοια της δημοσιογραφικής εκπομπής εμπίπτουν όλες οι εκπομπές λόγου, που έχουν ενημερωτικό χαρακτήρα, ανεξάρτητα από το χαρακτηρισμό που τους προσδίδεται από τον ραδιοφωνικό ή τον τηλεοπτικό φορέα. Στις ειδησεογραφικές εκπομπές εμπίπτουν τα δελτία ειδήσεων και στις πολιτικές εκπομπές εμπίπτουν εκείνες που έχουν αντικείμενο πολιτικά θέματα.

Άρθρο 2 Γενικές αρχές

1. Οι ειδησεογραφικές και άλλες δημοσιογραφικές και πολιτικές εκπομπές πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης καθώς και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.
2. Ο δημοσιογράφος υπερασπίζεται την ελευθερία της έκφρασης και, στο πλαίσιο της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, έχει το δικαίωμα, να μεταδίδει ανεμπόδιστα πληροφορίες και σχόλια για να εξασφαλίσει την ενημέρωση της κοινής γνώμης.
3. Το Σύνταγμα και η εν γένει έννομη τάξη της χώρας πρέπει να παραμένουν σεβαστά ακόμη και όταν ασκείται κριτική σε συγκεκριμένους νόμους ή θεσμούς.
4. Η τήρηση των γενικά παραδεκτών κανόνων που αφορούν στην ορθή, ευπρεπή και καλαίσθητη γλωσσική διατύπωση και εκφορά λόγου είναι απαραίτητη. Ιδιαίτερη μέριμνα επιβάλλεται, ώστε να τηρούνται με προσοχή στη σύνταξη, στην παρουσίαση και στους υπότιτλους των εκπομπών οι κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού της ελληνικής γλώσσας. Το αντίστοιχο ισχύει και για τη χρήση άλλων γλωσσών στο πλαίσιο ελληνικών ή ξενόγλωσσων εκπομπών.

Άρθρο 3 Εριζόμενα ζητήματα

Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση πρέπει να αναγνωρίζουν και να σέβονται εμπράκτως τη διατύπωση διαφορετικών απόψεων καινά υπερασπίζονται την ελευθερία μεταδόσεως τους. Οι διαφορετικές απόψεις πρέπει να παρουσιάζονται έγκαιρα και με ίσους όρους.

Άρθρο 4 Δυσμενείς διακρίσεις

1. Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει, τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος.
2. Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων και γενικά δεν

πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες.

Άρθρο 5 Ανακρίβεια, παραπλάνηση, δημιουργία σύγχυσης

1. Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής και όσο είναι δυνατό πλήρης. Τα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης, ώστε να μη δημιουργούν υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικό στο κοινό.
2. Ανακρίβειες ή παραπλανητικές δηλώσεις διορθώνονται αμέσως στο πλαίσιο της ίδιας ή παρόμοιας εκπομπής.
3. Η χρήση μαγνητοσκοπημένου υλικού, πλάνων αρχείου, αποσπασμάτων κινηματογραφικών ή τηλεοπτικών εκπομπών, σηματοδοτείται, καθ' όλη τη διάρκεια της χρήσης, με την ένδειξη «πλάνα αρχείου».
4. Δεν επιτρέπεται η χρήση παραπλανητικών σκηνοθετικών τεχνασμάτων, μεθόδων ή τεχνικών που απευθύνονται στο υποσυνείδητο ή εγγίζουν τα όρια του συνειδητού.
5. Μεταξύ τίτλου και περιεχομένου των ειδήσεων δεν πρέπει να υπάρχει προφανής αναντιστοιχία.

Άρθρο 6 Ιδιωτική ζωή

1. Η ιδιωτική ζωή όλων, συμπεριλαμβανομένων και των δημοσίων προσώπων και των προσώπων της επικαιρότητας, είναι σεβαστή και απαραβίαστη.
2. Δεν επιτρέπεται να καταγράφονται, να απεικονίζονται και να δημοσιοποιούνται ιδιωτικές στιγμές ή συνομιλίες πολιτών χωρίς την άδεια τους.
3. Δεν επιτρέπεται η μετάδοση εικόνων οι οποίες έχουν ληφθεί χωρίς προειδοποίηση, με χρήση κάμερας ή μαγνητοφώνου για την καταγραφή, απεικόνιση ή δημοσιοποίηση μαρτυρίας ή συνεντεύξεως ή των κινήσεων οποιουδήποτε προσώπου.

Άρθρο 7 Πένθος ή πόνος

1. Πρέπει να αποφεύγεται κάθε αδιάκριτη παρέμβαση σε προσωπικό πόνο ή πένθος και ιδίως να αποφεύγεται η παρουσίαση σκηνών ή ατόμων σε στιγμές πένθους, οδύνης, απόγνωσης ή αγανάκτησης.
2. Δεν επιτρέπεται να προβάλλονται, χωρίς σπουδαίο λόγο, εικόνες ή ήχοι, που επιτείνουν ή προκαλούν πόνο στους εικονιζόμενους ή σε πρόσωπα του αμέσου περιβάλλοντος τους.

Άρθρο 8 Πληροφορίες

1. Δεν πρέπει να μεταδίδονται πληροφορίες χωρίς να έχουν ελεγχθεί. Η συλλογή στοιχείων και πληροφοριών πρέπει να γίνεται με θεμιτά μέσα. Ιδίως δεν επιτρέπεται η μετάδοση πληροφοριών που υποκλάπηκαν με παράνομες παρακολουθήσεις τηλεφώνων, κρυφά μικρόφωνα ή κάμερες ή οποιοδήποτε άλλο συναφές μέσο.
2. Απαγορεύεται η μετάδοση απορρήτων πληροφοριών και εικόνων οι οποίες είναι δυνατόν να βλάψουν την εδαφική ακεραιότητα, την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας.

3. Ο δημοσιογράφος δικαιούται να μην αποκαλύπτει την πηγή της πληροφορίας, που εξασφάλισε με συμφωνία ή εν γένει υπό συνθήκες εχεμύθειας.

Άρθρο 9 Προστασία των εμφανιζομένων και αναφερομένων προσώπων

1. Τα πρόσωπα που καλούνται σε δημόσια συζήτηση, ενημερώνονται εγκαίρως σχετικά με τους όρους διεξαγωγής της εκπομπής και τα πρόσωπα των λοιπών συμμετεχόντων σε αυτή. Η άρνηση ενός προσκεκλημένου να συμμετάσχει σε ειδησεογραφική εκπομπή δεν θα πρέπει να μεταδίδεται συνοδευόμενη από δυσμενή για το πρόσωπο αυτό σχόλια.

2. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν ή αναφέρονται στις εκπομπές πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς. Ειδικότερα δεν επιτρέπεται η προσβολή της προσωπικότητας, της τιμής και της αξιοπρέπειας τους.

3. Πρέπει επίσης να γίνονται σεβαστά η ιδιωτική και οικογενειακή τους ζωή, η επαγγελματική τους δραστηριότητα και το δικαίωμα έκφρασης τους. Η άσκηση κριτικής δεν είναι ασυμβίβαστη με το σεβασμό των δικαιωμάτων των εμφανιζομένων ή αναφερομένων προσώπων.

4. Δεν επιτρέπεται η αλλοίωση των εκφραζόμενων απόψεων και θέσεων με οποιοδήποτε τρόπο, όπως με αλλαγή της σειράς ερωτήσεων και απαντήσεων, με αποσπασματική αναφορά των απαντήσεων, με τη χρησιμοποίηση ηχητικών ή οπτικών τεχνασμάτων κ.ά.

5. Σε περίπτωση βαριάς προσβολής της αξιοπρέπειας, η τυχόν συναίνεση του παθόντος δεν αίρει τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής.

6. Δεν επιτρέπεται η λήψη συνεντεύξεων από άτομα, η κατάσταση των οποίων μαρτυρεί έλλειψη νηφαλιότητας.

Άρθρο 10 Προστασία ανηλίκων

1. Απαγορεύεται η παρουσίαση ανηλίκων μέσω εικόνας, ονόματος ή άλλου τρόπου που να καθιστά σαφή την ταυτότητα τους ή η συμμετοχή τους σε όλες τις εκπομπές που περιλαμβάνονται στον παρόντα κώδικα, όταν αυτοί είναι μάρτυρες ή θύματα εγκληματικών ενεργειών ή δυστυχημάτων ή βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση. Σε καμία από τις ανωτέρω περιπτώσεις, δεν λαμβάνεται συνέντευξη από ανήλικο κάτω των 14 ετών. Κατ' εξαίρεση η παρουσίαση αυτή επιτρέπεται εφόσον είναι αναγκαία για την ενημέρωση του κοινού και δεν προκαλεί πόνο ή βλάβη στην προσωπικότητα του ανηλίκου και, σε κάθε περίπτωση, μόνο ύστερα από γραπτή άδεια αυτού που ασκεί τη γονική μέριμνα ή την επιμέλεια.

2. Η παρουσίαση ανήλικου ως δράστη εγκληματικών ενεργειών ή ως υπαιτίου δυστυχήματος απαγορεύεται απολύτως.

Άρθρο 11 Ποινική διαδικασία

1. Η αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του γίνεται σεβαστή και συνεπώς δεν προεξοφλείται το αποτέλεσμα της δίκης ούτε οι κατηγορούμενοι αναφέρονται, άμεσα ή έμμεσα, ως ένοχοι. Ο φερόμενος ως δράστης δεν πρέπει να αναφέρεται με απαξιωτικούς για το πρόσωπο του χαρακτηρισμούς,

ούτε γίνεται αναφορά σε αυτόν με μοναδικό προσδιορισμό την εθνοτική του καταγωγή ή το θρήσκευμα του.

2. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα, ούτε αναφέρεται όνομα, ούτε γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα συγγενών κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος σε αξιόποινες πράξεις, εκτός αν η αναφορά είναι απολύτως αναγκαία για την έκθεση των γεγονότων.

3. Δεν αναφέρεται η καταδίκη προσώπου για ορισμένο έγκλημα μετά την έκτιση της ποινής του, παρά μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος.

4. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα, ούτε αναφέρεται το όνομα, ούτε γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, όπως βιασμού ή άλλων ασελγών πράξεων, αιμομιξίας ή αποπλάνησης και δεν αναφέρονται στοιχεία που μπορούν να οδηγήσουν στην εξακρίβωση του ονόματος του.

5. Με την επιφύλαξη των οριζόμενων στην εκάστοτε ισχύουσα οικεία νομοθεσία, δεν επιτρέπεται η αναφορά ονομάτων ή άλλων στοιχείων δηλωτικών της ταυτότητας καθώς και η χρησιμοποίηση εικόνων προσώπων που θεωρούνται ύποπτοι τέλεσης εγκλημάτων.

6. Δεν δημοσιοποιούνται έγγραφα ή άλλα στοιχεία που γίνονται γνωστά στις αρμόδιες αρχές κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, της έκτακτης προανάκρισης και γενικότερα της ποινικής διαδικασίας.

Άρθρο 12 Βία

Οι τηλεοπτικοί φορείς, κατά την ενημέρωση για συγκεκριμένο γεγονός, οφείλουν να μη μεταδίδουν σκηνές βίας, καθώς και σκηνές βάνουσης μεταχείρισης ανθρώπων ή ζώων ή ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς, εκτός αν είναι απολύτως απαραίτητες για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Άρθρο 13 Εγκλήματα - τρομοκρατία - οργανωμένο έγκλημα

1. Πρέπει να αποφεύγεται η παρουσίαση των μεθόδων εκτέλεσης εγκλημάτων κατά τρόπο ή σε περιπτώσεις που ενθαρρύνει την μίμηση.

2. Τα εγκλήματα, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, η βία και άλλες βάνουσες και απάνθρωπες πράξεις ή συμπεριφορές, δεν πρέπει να αναδεικνύονται ή να εξυμνούνται.

3. Η δημοσιογραφική έρευνα δεν πρέπει να υποκαθιστά τις αστυνομικές και ανακριτικές αρχές.

Άρθρο 14 Δελτία Ειδήσεων

1. Τα δελτία ειδήσεων πρέπει να συντάσσονται με ακρίβεια, αντικειμενικότητα και τη μεγαλύτερη δυνατή πολυμέρεια. Η υποχρέωση αυτή κατισχύει κάθε, έστω και έμμεσης, επιχειρηματικής και οικονομικής εν γένει επιδίωξης του ραδιοφωνικού ή του τηλεοπτικού σταθμού.

2. Απαγορεύεται η δραματοποιημένη αναπαράσταση των γεγονότων κατά τη μετάδοση των δελτίων ειδήσεων ή άλλων ενημερωτικών εκπομπών.

Άρθρο 15 Ειδήσεις και σχόλια

1. Ειδήσεις και σχόλια, κρίσεις ή απόψεις πρέπει να διακρίνονται με τρόπο σαφή.
2. Υποθέσεις ή πιθανολογήσεις δεν παρουσιάζονται ως γεγονότα.
3. Η μετάδοση έκτακτων δελτίων ειδήσεων πρέπει να γίνεται με περίσκεψη.

Άρθρο 16 Πολιτικές εκπομπές προεκλογικής περιόδου

1. Η παρουσίαση πολιτικών θεμάτων κατά τις προεκλογικές περιόδους πρέπει να γίνεται με σαφήνεια και μετριοπάθεια, ώστε να μην εξάπτονται τα πολιτικά πάθη και σε κάθε περίπτωση να διασφαλίζονται οι αρχές της ισοτιμίας, της πολυφωνίας και του σεβασμού των δημοκρατικών διαδικασιών.
2. Ιδιαίτερη προσπάθεια πρέπει να καταβάλλεται για την τήρηση των διατάξεων του νόμου κατά τις ίδιες περιόδους, ώστε κατά την κάλυψη τους να διασφαλίζονται οι αρχές της ισοτιμίας και πολυφωνίας και ο σεβασμός των δημοκρατικών διαδικασιών.
3. Κατά τη μετάδοση διαδηλώσεων, ταραχών και προεκλογικών συγκεντρώσεων δεν επιτρέπονται σκηνοθετικά τεχνάσματα που επιδιώκουν την παραπλάνηση και δεν πρέπει να προβάλλονται τυχόν εμπρηστικά συνθήματα ή να προτρέπεται η συμμετοχή σε ταραχές ή άλλες παράνομες ενέργειες.»

Άρθρο 2

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει τρεις μήνες μετά από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Από την έναρξη της ισχύος του παρόντος διατάγματος καταργούνται το σύνολο των διατάξεων του 1/1991 Κανονισμού του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΦΕΚ Β'421), καθώς και οι διατάξεις του 2/1991 Κανονισμού της ίδιας ως άνω Αρχής, οι οποίες ρυθμίζουν το αντικείμενο που υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα που κυρώνεται με το διάταγμα αυτό.

Κατά την εφαρμογή του Κώδικα που κυρώνεται με το παρόν διάταγμα ισχύει η απορρέουσα από το Σύνταγμα και γενόμενη δεκτή από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας αρχή της στάθμισης κατά περίπτωση του τυχόν διακυβευόμενου δημοσίου συμφέροντος. Στον Υπουργό Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Νομολογία

1. Σ.τ.Ε 189 / 1964: Υπόθεση "Καθημερινής Μεσημβρινής".

Το άρθρ. 3 παρ. 2 του α.ν. 582 / 1945 καθιερώνει την δυνατότητα της πολιτείας να παρεμβαίνει στο θέμα της συνολικής επιφάνειας των εφημερίδων. Το Σ.τ.Ε απεφάνθη ότι η εν λόγω παρέμβαση της πολιτείας δεν αντίκειται στην συνταγματική αρχή της ελευθεροτυπίας, διότι σκοπός της είναι η εξασφάλιση η ισότητα των όρων και των προϋποθέσεων για την έκδοση και την κυκλοφορία εφημερίδων καθώς και η αποτροπή του μονοπωλίου των οικονομικά πιο ισχυρών εκδοτικών οίκων.

2. Α.Π. 669 / 1985: Υπόθεση "Ιππικού Ομίλου".

Ο Άρειος Πάγος έκρινε στην συγκεκριμένη υπόθεση ότι αποτελεί έντυπο κατά την έννοια του νόμου περί τύπου, επιστολή που αναπαράγεται φωτοτυπικά και διανέμεται σε ικανό αριθμό αντιτύπων. Η απευθυνόμενη στα μέλη του αθλητικού σωματείου «Ιππικός Όμιλος Τ» επιστολή των κατηγορουμένων με την οποία φέρονται, ότι εν γνώσει τους διέδιδαν για τον εκαλούντα ψευδή περιστατικά, που μπορούν να βλάψουν την τιμή και την υπόληψή του, γράφτηκε με γραφομηχανή και στην συνέχεια έγινε η αναπαραγωγή της με φωτοτυπικό μηχάνημα σε ικανό αριθμό αντιτύπων, τουλάχιστον 50 - 60, τα οποία στάλθηκαν στα μέλη του σωματείου. Έτσι, όμως, η αξιόποινη πράξη τελέστηκε δια του τύπου, γιατί: α) έγινε αναπαραγωγή της επιστολής με χημικό μέσο και β) με την αποστολή των αντιτύπων της επιστολής κατά τον προαναφερθέντα τρόπο έγινε διανομή τους άρα και δημοσίευση έντυπο, δηλαδή, με την έννοια του άρθρου 2 του αν. 1092 / 1938.

3. Α.Π. 458 / 1987: Υπόθεση "Σαρτζετάκη".

Κατά την συγκεκριμένη απόφαση, η εξάμηνη παραγραφή του άρθρου 168 παράγραφος 2 Π.Κ. αναστέλλεται για όσο χρόνο διαρκεί η κύρια διαδικασία, ποτέ, όμως, πλέον των δεκαοχτώ μηνών για τα εγκλήματα δια του τύπου. Η παραγραφή που αρχίζει με την τέλεση του αδικήματος, αναστέλλεται από την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος και διαρκεί μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση. Η τιμή του Προέδρου της Δημοκρατίας προσβλήθηκε. Ευθύνονται για την τέλεση του εγκλήματος διευθυντές ή συνδιευθυντές του τύπου, εκτός εάν αποδείξουν ότι έγινε η

δημοσίευση εν αγνοία τους. Σωστά καταδικάστηκαν για την ανωτέρω πράξη διευθυντής εφημερίδας, που προσέβαλαν δια του τύπου την τιμή του Προέδρου της Δημοκρατίας με φράσεις όπως «αθλιότητα Σ», «νέα αθλιότητα της Προεδρίας», το «σήριαλ της αθλιότητας», «απάτη σε βάρος του δημοσίου», «απόρρητη αργομισθία», κλπ. Κατά την γνώμη μέλους του Δικαστηρίου και την εισαγγελική πρόταση αναιρείται η απόφαση για εκ πλαγίου παράβαση της διάταξης.

4. Α.Π. 610 / 1987: "Υπόθεση Μητσοτάκη".

Σύμφωνα με την απόφαση του Αρείου Πάγου, λόγω παρέλευσης του 18μηνου, παραγράφηκε το έγκλημα της περί ύβρισης Αρχής δια του τύπου, το οποίο τέλεσε ο αναιρεσιών στην Εφημερίδα και επομένως παύει η ποινική δίωξη.

5. Α.Π. 1129 / 1988: "Υπόθεση Εφημερίδας Ξάνθης".

Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι η απόφαση κατά την οποία οι αναιρεσιόντες κηρύχτηκαν ένοχοι εξυβρίσεως (361 Π.Κ.) δια του τύπου, διότι ο 1ος και 2ος εκδότης δημοσίευσαν την 15 - 5 - 1987 σε φύλλο της εκδιδόμενης στην Ξάνθη ημερήσιας εφημερίδας, με τον τίτλο Α, επιστολή της οποίας το περιεχόμενο προσβάλλει την τιμή του εγκαλούντος, είναι αναιρεταία για έλλειψη αιτιολογίας, καθώς ο ισχυρισμός των αναιρεσιόντων ότι έγινε η δημοσίευση του άρθρου για δημόσιο συμφέρον και για ενημέρωση κοινής γνώμης απορρίφθηκε αναιτιολόγητα.

6. Εφ. Αθηνών 10745 / 1991: "Υπόθεση Υποψήφιου Βουλευτή".

Μόνο οι αγωγές στρεφόμενες κατά του ιδιοκτήτη ενός εντύπου εκδικάζονται κατά τις διατάξεις της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών. Αγωγές κατά του συντάκτη δημοσιεύματος ή του εκδότη, αν δεν είναι ιδιοκτήτης, εκδικάζονται κατά τις διατάξεις της γενικής, τακτικής διαδικασίας. Η καθ' όλην αρμοδιότητα ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το εφετείο. Προϋπόθεση της ευθύνης του ιδιοκτήτη, η ευθύνη του συντάκτη. Τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να ανεχθούν την άσκηση της οξείας κριτικής. Οι δημοσιογράφοι - τηλεπαρουσιαστές είναι δημόσια πρόσωπα. Αξίωση αποζημίωσης κατά τα άρθρα 57 και 59 Α.Κ. δεν υφίσταται, αν η προσβολή της προσωπικότητας είναι σύννομη και δεν υπάρχει καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος. Οι πειθαρχικές κυρώσεις δεν αποτελούν κατ' ανάγκην προϋπόθεση ποινικών ή αστικών ευθυνών.

7. Τριμ. Πλημ. Αθηνών 49426 / 1991: "Υπόθεση δίκης Εκδοτών".

Κατά την απόφαση αυτή, το άρθρο 6του ν. 1916 / 1990 περί απαγόρευσης δημοσίευσης προκηρύξεων κλπ τρομοκρατικών οργανώσεων κλπ δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα, ούτε με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

8.Τριμ. Εφ. Αθηνών 4045 / 1992: "Υπόθεση προκήρυξης «17N»".

Στο στάδιο της προδικασίας, που διέπεται από το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, βαρύνει περισσότερο η προστασία της προσωπικότητας του από το δικαίωμα πληροφόρησης της κοινότητας. Κατά την γνώμη της μειοψηφίας, δεν στοιχειοθετείται συκοφαντική δυσφήμιση σε περίπτωση δημοσίευσης πορίσματος σε σύμπτυξη και με δριμύ δημοσιογραφικό ύφος, που αποσιωπούσε στη διαφώτιση της κοινής γνώμης για σπουδαίο πολιτικοκοινωνικό ζήτημα.

9. Α. Π. 1257 / 1993: "Υπόθεση Εφημερίδας «Μ»".

Ο Αρειος Πάγος απεφάνθη, ότι ο διευθυντής και ο εκδότης εφημερίδας ευθύνονται ως αυτουργοί αδικημάτων, που πράττονται με αυτήν, εκτός αν αποδείξουν ότι η καταχώρηση επιλήψιμου δημοσιεύματος έγινε με άγνοιά τους. Τιμωρούνται τότε για αμέλεια με χρηματική ποινή, εάν η πράξη δεν τιμωρείται με άλλη διάταξη. Αναιρείται σχετικώς απόφαση για το σχετικό έγκλημα παρά τον ισχυρισμό των αναιρεσειόντων περί της άγνοιας του δημοσιεύματος, δεν αιτιολογείται η αναγκαία δόλια προαίρεση τους κατά τον χρόνο καταχώρησής του. Ασάφεις και αντιφάσεις περαιτέρω, αφού το δικαστήριο στηρίζει την κρίση του σε άμεσο δόλο, ενώ η μνεία της παράλειψης των κατηγορούμενων προς επαλήθευση του περιεχομένου ανώνυμης επιστολής και ανασκευή του δημοσιεύματος, θεμελιώνει αμέλεια αυτών.

10. Μον. Πλημ. Αθηνών 810 /1994: "Υπόθεση κουπονιών Εφημερίδας «Α της Κυριακής»".

Κατά την αναφερόμενη απόφαση κρίθηκε, ότι παύει οριστικά λόγω παραγραφής, κατά άρθρο 45 παρ. 1 εδ. α' Ν. 2172 / 1993, η ποινική δίωξη κατά του εκδότη και του διευθυντή εβδομαδιαίας εφημερίδας, που προσέφεραν δωρεάν κουπόνια για την απόκτηση εγκυκλοπαίδειας.

11. Πολυμ. Πρωτ. Πειραιά 22338 / 1996: "Υπόθεση δημοσίευμα με τίτλο «Μελωδίες από άλλες εποχές»".

Κατά την απόφαση αυτή, απορρίφθηκε το αίτημα του αιτούντος να διαταχθεί η κατάσχεση του περιοδικού Δ** και η απαγόρευση της κυκλοφορίας του για το λόγο ότι περιέχει ανακριβείς ειδήσεις και προσβάλλει την προσωπικότητα, επειδή ένα τέτοιο ασφαλιστικό μέτρο ισοδυναμεί με αντισυνταγματική κατάσχεση εντύπου.

12. Μονομ. Πρωτ. Θεσ/νικης 24742 / 1998: "Υπόθεση: «Λεξικό Μπαμπινιώτης για το λήμμα Πόντιος»".

Οι αιτούντες υποστηρίζουν ότι το επίμαχο λήμμα στο εν λόγω λεξικό προσβάλλει την καταγωγή τους και την προσωπικότητά τους. Ζητούν για την άρση της προσβολής να κατασχεθεί το λεξικό. Η αίτηση για τα ασφαλιστικά μέτρα δεν μπορεί να ασκηθεί από νομικό πρόσωπο, αλλά μόνο από φυσικό πρόσωπο. Το λεξικό αποτελεί έργο της επιστήμης, άρα εξαιρείται από τους περιορισμούς της ελευθερίας του τύπου. Επίσης, η περίπτωση αυτή δεν μπορεί να ενταχθεί στο άρθρο 14 παρ. 3 εδ.2, γι' αυτό η έφεση απορρίπτεται ως ουσιαστικά αβάσιμη.

13. Μονομ. Πρωτ. Αθηνών. 5208 / 2000: «Υπόθεση Μ. Ανδρουλάκης».

Το δικαστήριο δεν κάνει δεκτές τις αιτήσεις για προσβολή της θρησκευτικής πίστης, που άσκησε η Ιερά Μονή Εσφιγμένου Αγίου Όρους - Άθω επειδή πρόκειται για νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ούτε και αιτήσεις άλλων νομικών προσώπων. Το βιβλίο είναι μυθιστόρημα, επομένως έχει λογοτεχνικό περιεχόμενο. Πρόκειται για έργο τέχνης και υπάγεται στο άρθρο 16 του Συντάγματος. Δεν εμπίπτει στους περιορισμούς που επιβάλλει η παρ.3 του άρθρου 14 για την ελευθερία του τύπου. Έτσι δεν είναι παραδεκτή η αίτηση για επιβολή ασφαλιστικών μέτρων, που θα απαγόρευαν την κυκλοφορία του.

14. Πολυμ. Πρωτ. Πειραιά. 4100 / 2002: "Υπόθεση εφημερίδας η Κ**".

Κατά την απόφαση αυτή, απορρίφθηκε η αγωγή καθώς οι εναγόμενοι προστατεύονταν στο έργο του από την προστασία του Τύπου, καθώς η ελευθεροτυπία εμφανίζεται ως έκφραση ελεύθερη στοχασμών, ως αδέσμευτη ειδησιογραφία και ως έντονη κριτική και έλεγχο των δημοσίων προσώπων και πραγμάτων. Τα όρια μεταξύ της ελεύθερης και καταχρηστικής άσκησης δημοσιογραφίας προσδιορίζονται σε

ικανοποιητικό βαθμό ως προς την προστασία της τιμής και της υπόληψης, άρα και της προσωπικότητας από τις διατάξεις των άρθρων 361 - 369 Π.Κ., χωρίς να αποκλείεται σε ακραίες περιπτώσεις, η εφαρμογή της Α.Κ. 281 σε συνδυασμό με το άρθρο 28 παρ. 3 του Συντάγματος.

15. Α. Π. 1897 / 2006: "Υπόθεση Δημοσίευμα Κωσκοτάδες Δεύτερης Γενιάς".

Κατά την απόφαση αυτή, ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε ότι από την κρητική εφημερίδα εκδιδόμενο δημοσίευμα αναφερόμενο σε «Κωσκοτάδες της δεύτερης γενιάς», και συναφή σχόλια για επιχειρηματία, που ελέγχει πολλά ΜΜΕ, προσδίδει σκοπό εξύβρισης, αφού περιέχει κρίσεις, που εκφεύγουν του οριοθετημένου πεδίου, στο οποίο πρέπει να κινείται η δημοσιογραφία και η ελευθεροτυπία και θίγουν την τιμή και την υπόληψη του καταξιωμένου δημοσιογράφου και αρθρογράφου και πρώην Ευρωβουλευτή. Ο ευρωβουλευτής δικαιούται αποζημίωση για ηθική βλάβη.

Λοιπές Νομολογίες

1. Εφ. Αθ. 4866/1975, ΤοΣ 1976 - Λογοκρισία
2. Α.Π. 1096/1980, Ποιν.Χρ. 1981 - Υπόθεση εντύπου με φωτογραφίες γυμνών γυναικών.
3. Εφ. Αθ. 5280/1981, ΝοΒ 1982 - Υπόθεση δημοσιευμάτων για μεταβολή του πολιτεύματος.
4. Α.Π. 298/83, ΕλλΔνη 1983 - Εσωτερική ελευθερία δημοσιογράφου.
5. Α.Π. 1284/1986, ΠοινΧρ ΛΖ' - Έννοια τύπου.
6. Α.Π. 1283/1987, (Τμ Β'), ΝοΒ 1988 - Συκοφαντική δυσφήμιση.
7. Μονομ. Πρωτ. Αθ. 97/1986, ΝοΒ 1987 - Δωρεάν χορήγηση δώρων από έντυπα.
8. Εφ. Αθ. 8908/1988, ΝοΒ 1989 - Υπόθεση παχύσαρκης λουομένης.
9. Εφ. Θεσ /κης 531/1991 - Κατάσχεση άσεμων εντύπων.
10. Α.Π. 1147/1998, ΝοΒ 1999 - Υπόθεση συκοφαντικής δυσφήμισης.
11. Α.Π. 899/2001, ΕλλΔνη 2002 - Χρηματική ικανοποίηση.
12. Εφ. Αθ. 6234/2002, ΕλλΔνη 2003 - Εξύβριση δια του Τύπου.
13. Α.Π. 1177/2002 - Απαγόρευση λογοκρισίας.
14. Μονομ. Πρωτ. Λευκάδας 522/2002 - Ελευθεροτυπία, απαγόρευση της κατασχέσεως εντύπων
15. Πρωτ. Αθ. 7036/2002 - Προσβολή της προσωπικότητας μέσω τηλεοπτικών εκπομπών. Οικογενειακό απόρρητο.

